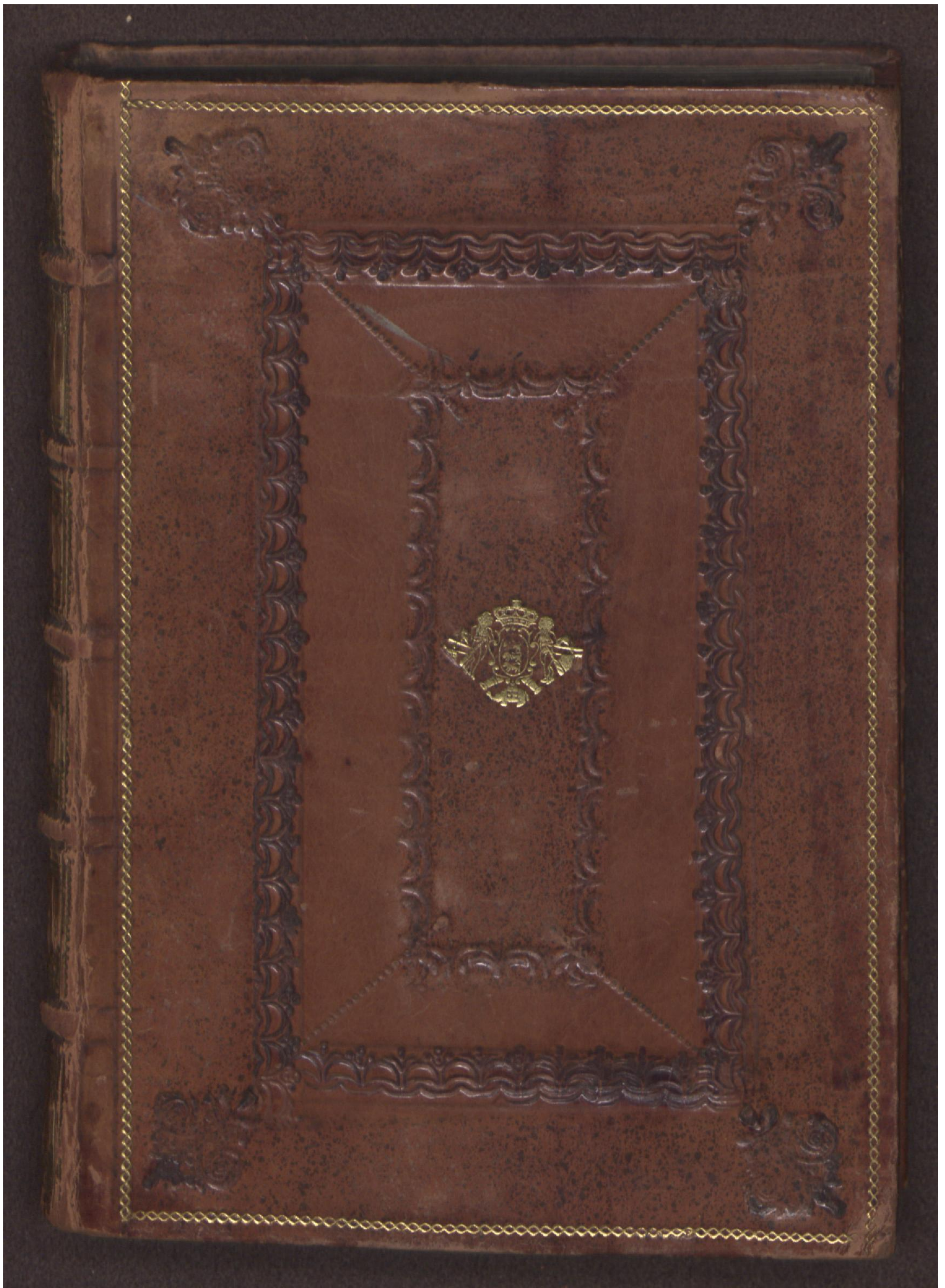
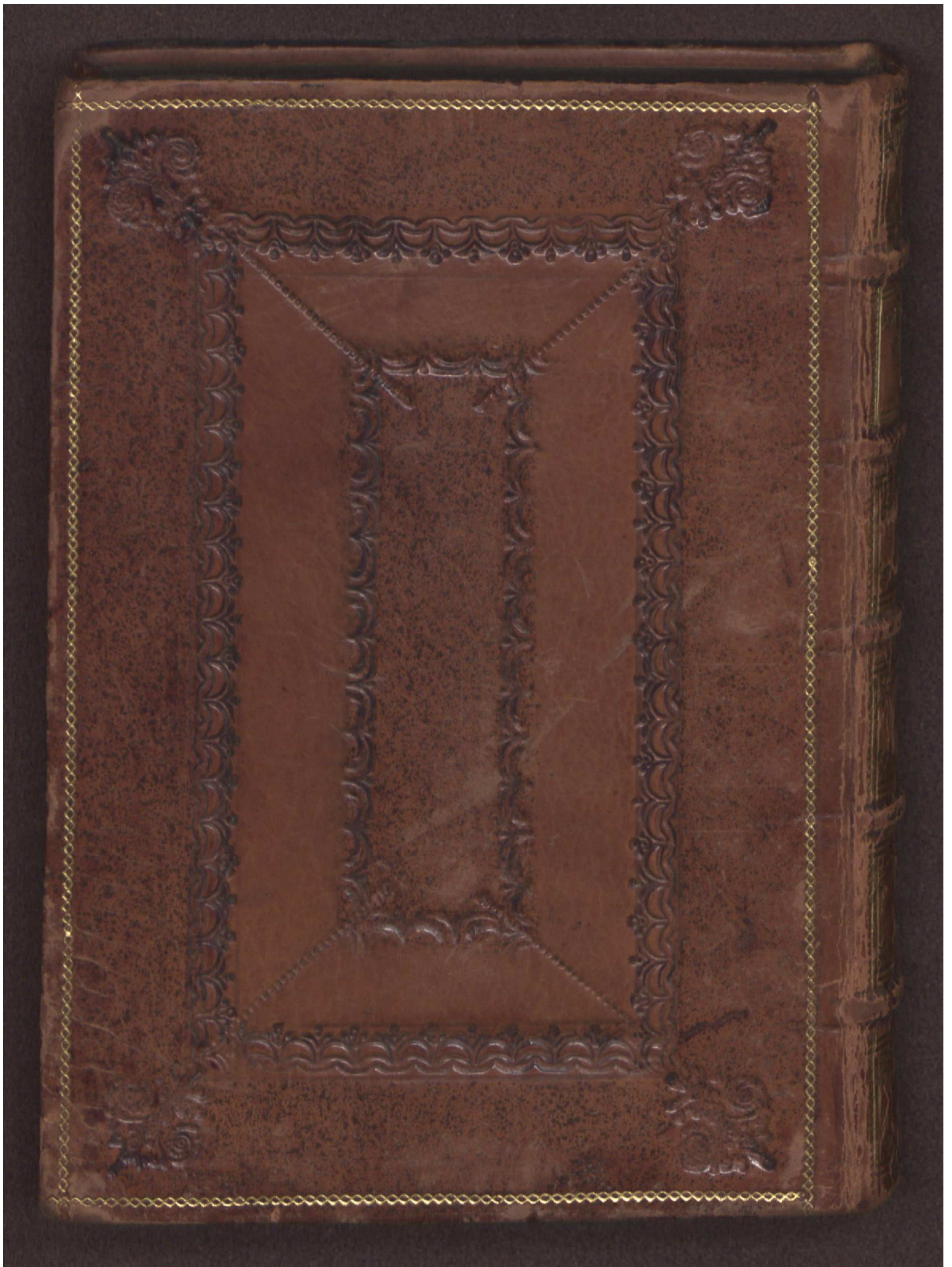

1533

№ 241 DA BOX

Defekt. 4 Bl. mgl.

Menige Danmar kis Rigis Biſcop pers och Prelaters chriſtelige oc retſin: dige gemſuar. till the Lutherianſcke artickle.

Enige Danmarckis rigis Bi-
sper oc prelater. Helse alle chri
stne lesere mz friid/naade/ker
lighet oc salighett.

ii bede oc formane ether al
le christne lesere/ giffue gud
hwo i ere eller bliffwe scw
lle/eddil och vneddil/leeg
och lerdt/fattig och riig/
mand oc qwinde/vnge oc
gamble/store oc smaa for
worde lesendis eller lese hø
rendis vore nest effterkōmende geenswar/till
thesse ny predicanters lerdom och predicken/
Hwar mett the forwandle oc forwende then
menige christen kircke(swo møget som i the-
ris macht er)vnder ny schick oc handell. Och
wele ther fore gøre manghe wiise hwore all
verden haffwer i mange hwnderde aar varit
forbiistridt wdi salighetz lerdom/och farridt
wild vti troo/ gwdz bwd/sacramentt/helli-
ghet/retferdighet/oc all retsindig gwdelig-
hett. Och hwore then hellige kircke haffwer
icke hafft biistandt aff then helliand/som hē-
ne schwlde dog vnderwiise vti all sandhett/
oc vare henne biistandig i alle salighetz be-
hoff/effther Jesu Christi gwnstige oc gwdd-

melige løffte.

¶ Suo bede oc formane wij ether (som sagt er) att i lessendis baade theris swar til nogre article aff theris eghen lerdom/ oc wore geen swar/ swo lenge bortkaste oc afflegge all wil dighet/ vti sind/ tancker/ agt/ menīg oc bege ring paa thet i aff een wforkrencht cōscientie motte besindelig høre/ baade theris tiltall och wore geenswar. Oc anseer hwercken vti oss eller them/ enchten sind eller vild/ eller noger anden mēnisckelig brøst och sckrøbelighet/ mē alsomeniste rett oc sckiell.

¶ Thet som nw trettis om i then hellige kir cke/ er icke andit end en sand christelig menīg paa then hellige sckrifft/ om nogre stycke ler- dom ther nw føris i twiel och trette/ dog att the aff arild tiid warit haffwe wcklaffede och wknwrede blandt alle christne lerefeddre.

¶ Ther aff er alle ketterij (som er en partisck handell) begynte oc wdrobte/ at theris meste re oc paafindere/ icke lode sig nøye met gam- mell meening / vndersckede ocwnderwiissning paa sckrifft/ troo oc lerdom/ och haffwe fordi paa thesse ting giordt sig sielff ett nytt tycka oc mening/ ther til berørde stwndwm aff hoff

mod/ ſtwndum aff girighet/ oc offte aff andre ſynderlige ſager ther them ere til wilde/ kwnne foerde oc frēme nogre ny fwnd oc anſlag Enchten ſig ſielff til velløſt oc gode/ eller och andre till willie och tieniſthe/ ther the kwnna dog framdhelis brwghe/ i nogre anſlag ſom the ellers kwnne allene icke bekomme

¶ Swodantt hemeligtt wild/ haffwer giort manghe tretther blandt chriſtett folck/ oc for blindhett manghe maall twſindhe menniſcker Och effther thi att thenne nerwarindhis tretthe/ ſom er emellom ſamme predicanther oc then meenighe chriſten kircka/ er ingelwndhe om ſynder oc ondſckaff/ ey helder om then hellighe ſckrifftt/ men om then hellighe ſckrifftis edle oc retſindighe meening/ ingelwndhe om ſynder ſom ſagt er/ forti wij ere ſyndera paa begge ſidher/ baade aff fødtzill och leffnitt.

¶ Och dog att ſamme predicanther haffwe ſaara platzeritt och becklaffitt thett meenige klerckerij for girighedtz ſynd/ thett ſckall tha findhis i ſandhett/ att the ſpindhe icke meer for blaaer end andhitt folck pleyer at gøra/ Om andre ſyndher wele wij nw inthz tala.

¶ Icke er ſame trette heller om then helli-
ge ſckrifft/ forti wÿ haffue ſcrifften paa beg
ge ſider/ ey er heller nogen blant the retſin-
dige ſwo daarſck oc ſwo forbiiſtridt/ at hā
wil eller agter at forſpilde ſcriffthen/ hwar
hwn rettelige brwgis. Men ſame twedrakt
oc trette er forti om ſchrifftens edele oc ret-
ſindige miening/ huar hwn findis/ ther fin
dis then ſtørſte rett/ effter hwilcken rett nw
ſøgis i then hellighe kiercke. Hwo ſom ha-
ffwer til then rett ſtørſt biiſtandt aff ſckrifft
oc ſckiel/ aff naade oc forſtandt/ wiiſdom oc
klogſckaff/ hellighet oc redelihet/ oc ſøgher
hwercken wild eller fordell/ røckte eller e-
re/ hānwm efterfylge wÿ gerne.

¶ Oc forti at the folck ſom lade ſig tycke/
att the nw ſøge ſame rett/ oc haffwe i gam
mel tiid ſøgt/ ere atſckilde vti twēne ſlag/
tha wele wÿ nw kortelige ſwmmere begge
ſlag/ oc i exempel wiiſſ ſette ether them for
øghen/ at i mwe beſinde oc offwerweye be-
ggis theris vilkaar. Oc nar i haffwe thett
giordt/ att i tha met beraad well betencke
hoeſſ hwilcken partt findis kan ſtørſt tryg-
het oc mynſt fare/ nar thet er icke got at hē
ge ſyn ſalighetz handell / paa then ſom icke
ſøgher ſyn eghen ſalighett.

¶ Thet første slag lade wij nw ware paa
then ene side/ Morthen Lwther met alle sy
ne tilhengere/ ther swo møgit dess myndre
ere betrode paa hanss side/ at the era han
nwm alle besoerne mz stort vild. Same Lu
ther haffwer met sig ett stort tal folk aff be
gge køn/ leeg och lerdt/ men dog ingen suo
gamel at han haffwer seett hwndrede aar/
Hanss forfeddre era. Euncmius. Maniche
us. Jouinianus. Vigilãtius Valdeñ. Vichle
ffus. Joannes hwss/ oc anden swodan adill
theris lige gamble fordømde kettere. Hãss
affføde/ discipelle/ och soerne mend som end
nw era till. Carolostadius. Occolampadi
us. Swinglius. Capito. Bucerus. Baltha
zar Lambertus Pomeranus. Brwnphelti
us. Regius oc mange andre lerde mend(wij
tale nw inthz om then løse swermere hob)
ther dog ere hãnwm swo anhengendis/ att
the hwercken gørr eett met hannwm/ eller
han met them/ men ere wiitt atskilde mett
troo oc handell swo att theris trette er icke
nw om aflad/ faste/ hellidage/ sang lessnig
oc andre ceremonier som kwnne brwgis bo
de ilde oc vel/ effter som hoess them haffwis
en rett eller wrang menig/ men hwn er i ti
mange oc drabelige støcke lerdom/ ther suo
ere mẽnischins welferdt angørendis/ at the

ris retſindige troo oc mening forwthen/ kan
ingen worde ſalig/ ſom era om thet høgwer
dige ſacramentt Jeſu Chriſti legome/ om me
ſſen oc hennis brwg/ om mēniſchēns frij wil-
lia/ om troo oc gode gerninger/ oc anden ſuo
dan diabelig ting.

¶ Oc forthi tala the icke alſomeniſte hwer
andre e mod men oc ſwo ſckriffwe ſtore oc he
la bøger/ ſwo at thz er them icke nog/ at the
ere met then menige chriſten kircke partiſcka
Men ere och ſwo wordhen partiſcke met ſig
ſielffwe/ aff gwdz retferdighe tilladilſe/ ther
ſwo pleyer att forſtøre ketterlig handell/ och
giffwe ſyn hellighe kircke fred. Theſſe folck
haffwe alſomeniſte ett hiørne oc en wraa vti
nør thet er i Saſſzen och nogre faa land och
ſteder ſoz grentzer met Saſſzen. Oc fordi att
gwd bewarer altiid ſyne/ tha haffwer han
mange maall twſinde mēniſcke i ſamme ſta-
der och land/ ſom ere then gantſche handhell
plat vbewarede. Och ere theſſe ſamme folck
Lwters tilhengere/ hwercken beſtandig mett
lang tiidtz lawheffdt/ ey heller aff noghit er-
ligt ſamffwnd/ forti met dygd/ æra/ oc hellig
hett vti leffnit oc gerning/ haffwe the plat in
thz att gøre.

som er bode større oc sterkere/ icke aff store ord oc løss tala/ men aff scrifft oc sckiell/ aff dygd oc fromhett/ aff iertegen och anden aandelig krafft/ ellers gaa wij ingelwnde fran wortt gamble kwndscaff.

¶ Anseer ffortj icke thet at wij era syndere/ eller huess brøst oc misbrwg som findis hoess thett menighe klerkerij/ ther forhaabeligt er att bedris kan nar gwd will nadhen giffwe. Nar then menige mand bliffuer bedre end hā nw er/ tha faa wij oc swo bedre presther end wij nw haffwe/ thet er gāmel klage/ syndige foreldre føde syndige børn. Then tiid menig-heden var from oc god oc i alle maade christe lig oc retsindig/ tha fødde hwn børn som va re henne lige oc tha haffde christēdōmen godt folck och godhe presther.

¶ Men nar hwer scall dømis for syn eghen gerning/ tha er thet raadeligt at wij lade gud alting døme som best kan oc maa Haffwe wij icke apostolorum eller martirum hellighet tha haffwe wij dog theris tro oc loffwe/ hellighe den faa wij nar gwd will Christendōmen ha ffwer hafft mange hellige oc drabelige mend til forstandere/ men Petri oc Pauli lige ha ffwer han dog icke hafft/ oc icke faar han hel

ler har effther. Swo schwlle wij dog tacke gwd hwer for syn naadhe/ oc forbide større met daglig bøn oc begering.

¶ Thi raade oc bede wij eder som sagt er/ at i grangiffwelige offwerweve/ scarpelige randsage/ oc rettelige besinde/ hoss hwilcken part i scwle opsette eder salighetz trøst/ och huar i kwinne tencke at ther findis størst tryghet oc seckerhet effter en christeliff grantscke ther bliffwer fastelige hoess/ oc serdelis i the stöcke lerdom som forberørde ere oc andre flere ther scwlle formerckis aff thesse effterfølghende geenswar.

¶ Oc vnder dess fornane wij ether/ at i lese same geenswar mz stor grantscke/ Oc hwess noget ydermere kan begeris end the indeholde tha scal thet framdelis findis wdi wor christen troes wnderschedha/ ther wij lade nw strax trøcke naest effther thesse wore genswar. Thet kende gud at wij mz thene vnderwiissning icke an dett søge/ end baade wor oc eder salighett. Jesu Christi friid oc naadhe ware met eder ewindelig. Amen.

MEnige Danmarckis Rigis Biſpers oc Prelaters Chriſtelige geenſwar/ emod nogre vchriſtelige ſwar mett hwilke theſſe ny lerere ſom kallis euangeliſcke predicanter ſiwnis att haffwe ſig wndſkyltt oc orſagett till xxvij. article ſom ſame Biſper oc Prelater haffwe beſynderlighe anklagett vdaff theris gantſche predicken/ lerdom oc handell/ i thn̄ herredag ſom war holden vti Københaffn. Anno dn̄i. M.d.xxx. i Julij maanedt.

¶ Then førſte artickell aff ſamme predicanters lerdom.

THen helliga kircka haffwer faridtt wild i xiij. eller xiiij. hwndreda aar/ thett er noghett ner ſiden wor herris Apoſtela ware till.

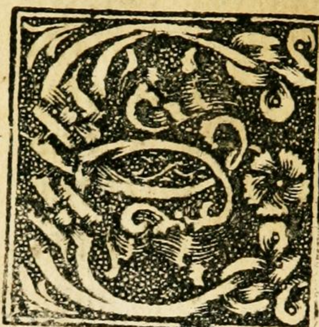
¶ Predicanternis ſwar till ſamme førſte artickell.

THen ſande hellige kircke ſom er funderit oc grwnderit paa Chriſto then rette grwndſteen/ lerdtt oc opliwſtt i en retſcaffen tro/ oc begaffuet mz thn̄ ſandhe helliand/ ſom henna ſtyrer och regherer wdhi alla ſyna weya/ kan icke fara wild/

Mat. 16. Esa 28 5.8. Jer 2. I Cori 2.

for Christus sielff sigher. Men swodan kircke som ethers er/ som staar alleniste vti wdwen digt hyglerij och kødelig hellighett far altiid (wild.

¶ Prelaternis geenswar.

Cant 4 oc 6 Ro 12 I Cori 12 Ephe 4

Affther thi at christus then hellighe kirckis brwdgõme/ icke haffwer vthen een brwd/ som Salomonis brøllwps wiisa klarlige lyder Hwilcken brud sanctus Paulus kaller hanss aandelige krop. Hwore gaar thet nw till/ at wij vti thette swar høre talis om twẽne kircker/ Mwnne christus met twegiffte nw vare wansckaptt/ oc haffwe till ett hoffwet twenne kroppe.

¶ Men i wele tha sige at eder kircke er thẽ sande Jesu Christi brwd och hanss aandeligha krop och wor kircke er then store scköge ther propheterne haffwe alle controffeytt met syn retthe farffwe. Swo gott. Men thett wele wij gerne høre aff ether. Then kircke som kallis i hellig schrifft Christi brwd oc krop/ mũne icke hwn (i hwar hwn tha findis) ware then sande oc retsindige aff egthe oc retthe lefwende gwdz kircke/ ther er (som i sige) hel-

lig fwnderit oc grwnderit paa chriſtum/ then
ſande och retthe grwndſteen/ lerdt oc opliwſt
wdi en retſindig tro/ och begaffwet met then
ſande helliand ſom henne ſtyrer oc regerer i al
le ſyne weya/ ther kan forti ingelwnde fara
wild/ ſom Chriſtus ſielff ſiger.

¶ Thenne kircke(ſom wij formode)tilſtaa i
at ware en ſand chriſten kircke/ ther wij gerne
ſamtøcke met ether/ vti ett ſtøcke ere wij dog
icke offwer eens/ thet er. Hwad heller thē kir
cke findis hooſſ ether eller hooſſ oſſ/ nar thett
ſtøcke er forti met grantſche randſaghet/ tha
haffwe wij fwndet thet wij ſøge effther.

Oc dog thet er bewiiſligt aff møgen handell
at edert ſamfwnd icke er then retſindige chri-
ſten kircke/ ſom er Jeſu Chriſti brwd. Wij we-
le tha her beſchriffwe trenne wijſe tegen ſom
ſcwlle gøre hwer chriſten leſera wijſſ/ paa thz
forſckiel ſoz er emellom then ſande chriſten kir
cke gwdz brwd/ och then wanegthe hoerkone
ther gwd icke bekender for ſyn brwd.

¶ Førſt at ſige. Then retſindige chriſten kir
cke er een oc icke flere/ nar hwn er Chriſti ſan
de brwd oc hanſſ aandelige krop/ met hānwz
eenſindig oc eendrectig i alle maade. Men e

der kircke er icke een aff noger enighet/ forti hwn giør hwercken ett mz gamble retsindige christen/ ey heller met gamblæ fordømdæ kethere/ oc icke heller met eder sielffwe indbyrdis/ nar hwn paa en kort tiid er atsckilt vdi swo mange sechter oc partiir/ som ere Lwtheraner/ Carolostadianer/ Occolampadianer/ zwinglianer/ oc andre mange naffn som ere føddæ aff ny oc atsckillig partiisckæ handell.

¶ Framdælis er hwn icke heller een/ hooss hwer aff ether besynderlig/ forti i fiigte met ether sielffwe vti swo møgen modsaffn/ icke allene wdi atsckillig tale oc bøger men offte wti een bog och een tala.

¶ Men twert emod tha er wor kircke i alle maade then same wti enighet fast aff bestandighet/ oc sig sielff altiid lig/ icke partiisck/ men i hwor hwn findis/ tha er hwn wed same mening/ same tro/ same bekendilse/ oc same lerdom/ oc swo haffwer hwn altiid warítt siden the hellige apostele ere affgangne/ till thenne nerwarendis tiid/ ther sandælige er sckeedtt aff then helliandz obenbare dom oc willie/ som haffwer bewaritt i swo manghe hwndretdhe aar vti troens enighett/ och lerdoms eensindighett the hedninghe sozere

och altiid ware swo wiidt spreddhe offwer
then gandtscke werdhen.

¶ Ther nest/ tha er then retsindighe gwdz kircke almēnelig/ thett er spreedt och wiid giordt offwer alle iørderigs land och righe/ effther som gwd haffwer loffwett syne hellighe patriarcher Abraham Isaac och Iacob/ att han schwldhe mangfoldig gøre theris sad wthi Christo offwer all werdhen. Och som hellighe propheters prophetier the liwdhe om the henningers kald till troen/ och iødhernis affkiørd fran samme tro/ och hwore then hedniscke kircke schwldhe wiid gøres fran østher oc till westher/ och fran syndher oc till nør/ ydhermere end then iødiscke kircke/ ther schwlde alsomenisthe best wthis vndher iødhelandz grentsche.

¶ Ther Christus haffwer och swo stadfest ther han taledhe om Centurionis troo/ och ther han bød syne discipele baadhe i lesthen och Apostelers gerningher/ att the schwldhe føre hanss bwdscaff offuer all werden/ ther oc swo war obenbarit sctō petro vti en andelig siwn.

Ther Paulus alle hedningers lerefader haffwer forfwldt mett forkynding/ och ther om besynderlige schreffwett oc disputeritt till the Rhomaner oc Galater. Schrifterne som thette bewise ere hwer mand witherlighe.

¶ Men thenne eder kircke er swo krap oc beslwtis vnder swo smale grentzer/ at ther for hwn kallis almēnig/ tha kwnne i hēnis naffn icke forsware/ nar hwn haffwer icke vden eett hiørne vti nør/ thz er i Saffzen oc nogre faa land och stedher som ther findis nest omkring Hwilcke folck the allereddeliste christen som findis vti gamble christen land/ Walland/ Hispanien/ oc Franckerighe icke agte for andett end wildemēnischer/ fraadzere och dranckere/ ther i kraap oc styrcke haffue noghen dwelighett/ men i wiid/ sind oc sckiell platt inghen.

¶ Endog at wor herre haffwer paa alle stader som edher kircke er begyndtt bewarit sig
3 Reg 19 flera end siwtwsinde mend/ ther icke haffwe
Rho 11 knafaldit then Saxonischke Baall/ hwar fore then iødischke kircke er end nw baade wider oc større end eder sckall nogen tiid worde Men twertt emood/ tha er wor kircka swo wiid och breed/ som then gandtscke werdhen er stoer till.

¶ Ther nest kallis oc same christi retsindige
kircke/ Apostelig. Forti hwn er sandelige for
bygdt paa apostelige oc prophetelige funda Ephe. 2
mentt/ siden then ypperste hiørnesteen Christ=
us Jesus er grwndelige vnderlagt. Oc forti Apoca. 21
besckriffwis stadtz mwra/ thz er kirckins/ vti
sancti Joannis obenbarilse/ att haffwe xij.
fundamentt / oc i them ware besckreffne the
xij. apostele naffn oc thett vsckyldige lambs/
som er Jesu Christi naffn.

¶ Uti theris predicken oc lerdom er thn̄ san
de hellige kircke grwndett/ oc fran theris tiid
met en ewig handel oc brwgilse/ hantfanget
slegt fran slegt met en stedtze forfølning vden
alt affald/ er oc swo kōmen nw till wor tiid.

¶ Oc fordi ther som i ere Christi kirckis eg
the børn oc icke horebørn/ framkomne aff thn̄
wegte berøchtede sckiøge/ icke føde aff retsin
dige apostele men aff forgifftige kettere/ tha
giffwer oss til kende eder framfarne aaldin=
ge oc forfeddre/ bisper oc leremestere/ oc frā=
setter oss slegtelige eder affckomne/ fran then
ne tiid oc til the hellige apostele/ oc bewiser i
hwad landtscaff och hoss hwad folck thett er
holdet oc bryget/ som i nw lera oc foregiffue

¶ Wij som haffwe then sandhe kircke Jesu
Christi brwd till moder/ kwnne thet gøre w=
den all vmage/ thet er/ at fortellie pwnchte
lige alle wore bisper oc leremestere fran thē
ne tiid oc indtill sanctum Petrum Christi
stadtholdere/ en høffding offwer alle aposte=
le/ oc then hellige kirckis første bisp/ oc thet
bewise/ at all christendoms lerdom er swm=
melige/ met en rett handsfesining kōmen fra
the hellige apostele och apostelige mend the=
ris nesthe efftherkommere.

¶ Hwem will forti nw lenger twile/ ench=
ten paa wor eller eder kircke? nar wor er Je
su Christi brwd then sande hellige kircke Oc
eder tvert emod er then vanegte sckiøge Sa
tane forsambling/ thett er alle bedregeris/
bespotteris/ oc forbānede nēnisckers kircke.

¶ Men i wele tha sige/ at wor kircke staar
alsomeniste vti wdwendigt hyglerij oc kiød=
lig hellighet/ oc far forti altiid wild.
Elwes ether icke i wanegthe horebørn/ een
wanartig affkōme/ oc rett ormeslegt/ att be
lacre then hellige kircke wor moder/ met swo
løgenafftigt klafferij.

¶ Kwnne icke wor kircke aarlige paa be=

ſynderlige tiider lere ſyne børn at the ſcwlle ſig wogte for alt ſckrømpterij/ oc ſerdelis i wdwortis gerninger? I ſandhett tha gør hū thett/ oc vnderwiſer oſſ om hellidage baade aff leſthen oc epiſtelen/ att inghe wdwortis gerninger ere nogen tiid dwelige/ vden the vdſpringe aff kerlighetz røder.

¶ Hwem er ſwo groff at han haffwer icke hørtt Jeſu Chriſti ord til ſyne diſcipele hoſſ Matheū. Vden i offwergaa (ſiger han) pha- Mat 5
riſeyerne och the lowkøne met retfferdihett/ tha ſckulle i icke indgaa vti himerigis rige?

¶ Hwem haffwer icke paa ett andhett ſted hordt/ hwore ſame Chriſtus ſiger till ſyne: Vogther ether for the phariſeyers ſurdey/ Luce 11
ſom er ſckrønpterij?

¶ Eller hwem haffuer icke hørtt thette priiſſ oc loff ſom ſanctus Paulus giffwer kerlighett/ nar han ſiger. Att ther ſom ieg kwnne icke alſomeniſte tale met alle mēniſckers twn- 1 Cor. 13
ger/ men oc ſwo mett engle twngher/ oc ieg haffde tha icke kerlighett/ tha ware ieg ſom en ſckieldinde malm oc en klinginde Cymble? Eller oc nogett andet ſom ther effter følger Vdaff hwilckett wij laris och vnderwiſis/ att

icke allene alle wore gerninger/men hwoꝛ alle andꝛe gwdz gaffwer ere vnøttige oc v dwelige/kerlighett foꝛwden.

¶ Oc ther som i har icke mett obenbare løgen becklaffe then hellige kircke/tha besckermer ether/ oc foꝛsuarer thet som i haffue sagt oc bewiser met een ther andett haffwer lerdt oc pꝛedicket/enchten eblantt the gamble kirkins lerefeddꝛe/eller och eblantt the vnghe/ ther i pleye spotteligthe at kalle Sophister/ hweſſ bøger i werdis tha hwercken att see/ leſſa/eller foꝛstaa.

¶ Men vnder deſſ wele wij lade swo wara att woꝛ gansӑe kircka er icke alsomenistha sckrømtelig/men ett sandt sckrømptt/ och att hwn er besmyttet i alle syne lemmer mz alla synders fwllhett. Mwnne hwn foꝛti altiide fare wild som i wele sigha? Hwem haffwer thet nogen tiid sagt/enchten om hedninghe/ iøder/kettere/affckome/twrcker/eller saracener/som ere allerlengst fra Jesu Chꝛisto/ at the fare wild i alle theris gerniger/oc all theris gantscke handell? nar the haffwe tha møgett baade retsinnelige talett/sckreffwett oc giortt/som i mange maade bewiisligt er.

¶ Oc ther som i wore icke meer begreedelige
aff blindhett oc wsilhett/ end i ere bespotte-
lige for geckerij/ tha motte wij met latter och
gāmen/ vndfange the sckriffther/ ther i føre
i rette til en fast oc sterck bewiissning paa e-
dertt første swar/ forti same sckriffter ere e-
ther inthz biistandige.

¶ Udi then førsthe som staar Esaie xxviii.
strafter gwd the iødiscke prester/ for drwcken
scaff oc vanwittighet/ for er drwckenscaffs
efftherfølghera. Men hwad kommer thett
wor kircke weed?

¶ Men forthi i ere haarde halse/ fødde till
bagtall ocklafferij/ ther met at forføre thett
gantscke klerckerij vti menige mādz had/ tha
er thet altiid ether seedwane/ at hwess horde
oc strenge ord som lyder paa the iødiscke pre-
ster/ pharisever oc lowkøne/ them pleye i al-
tiid/ hwad heller the kwnne thett taala eller
ey/ att wrye oc drage emod then hellige kir-
ckis tienere/ bisper oc prester.

¶ Udi then anden sckrifft som staar Esaie
lviii. offwersckiender wor herre iødernis sekrø
mptellge fasta/ hw at paa the sig fortrøstede
forwthen andre gode gerninger ther the for-

sømede/och meest kerlighett som the schwlde bewise theris fattige brødre. Thi kan thz icke vare wor kircke anrørendis/ vthen for nogre syne sckrøbelige lēmyr som fare wild mz wanwittighe iøder Nar then hellighe kircka første dag i faste pleyer at fordøme thz same oc lerer forti syne børn/ hwore the scwlle børlige faste/ mett thett som Christus sigeer hoss
Mat 6 Mattheū. Nar i schwlle faste/ tha warer icke wløstige som sckrømptere the ere/ mett thett som effterfølger.

¶ Then tredie sckrifft som staar Jeremie ij. er aff same slag/ dragen fran the gamble iødiscke prester/ oc indført paa wor kirckis tienere/ met edre euangeliscke blomster oc smycke/ thett er klafferij/ sckiendtz ord/ løghen och bagtall/ ther mett forblomme och ammelere i all edher sckrifftt.

¶ Then fierde sckrifft som staar i. ad Cori ij giffwer till kende/ hwore ett legōligt oc kødeligt mēniscke icke kan begribe thet som gwdz and tilhører. Men hwad kōmer thet wor kircke wed. Mwnne hwn forti at Paulus swo sagde om nogre beestlige mēniscker vare gātz legomlig och kødhelig?
¶ Oc nar inge aff thesse ting (som figwili

ge ſigis) rhøre enchthen himmell eller iord / tha maa thett ware een wnderlig ting / at i vden all blwgſill / met ſwodant kaagel taare / or driſte et ſer till at bedrage en ſimpel almwge ther vor herre Jeſus Chriſtus haffuer dog ſuo dyre kiøptt met ſytt hellige blodz vdgydilſe.

¶ Men nw wele wij oc ſwo thet ſom ſandt er tilſtaa / at wor kircke haffwer mange legō-lige oc kiødelige mēniſcker / mange preſter ſor ere drancketere oc wlerde / mange oc ſwo ſckrø-mpthere / oc at mange ſom icke bwrde haffwe meer agtett cerimonier oc vdwortis gerninger end bøligtt war i nogre hwnderde aar / hwar fore wij nw lide thenne forgifftige tiid Icke kan ſortt klerckerndtz onde leffnett gøre theris ſag rettfferdig ſom era ketthera / icke maa klerckerindtz obenbare ſynder / ware ketthris bewiiſſning. En ſand klage offwer kircking tienere / kan icke bewiiſe noger chriſten troes falſchett / eller och ketteris ſandhedtt. Thet er aff nød (ſagde Chriſtus) at ſlawbrā-de ſchwlle kōme / ther er tilfelde oc orſage till ſynd / men wee er dog thm ſor the kōme vt aff Mat 18

¶ Then ſtwnd wor kircke ſiickter oc vandrer har paa iorden / fra ſyn begyndilſe oc till ſytt endeligtt ſom then hellige ſckriftt ſigwilige

indeholder/ tha haffwer hwn i sig diwr baade
Gene 7 reene och wreene/ hwede och affner/ godt sæd
Mat 3 oc tiidtzle/ gode fiske oc onde/ wise iomfruer
Mat 13 oc daarlige/ oc ther til mz lam oc bwcke/ thz
Mat 25 er/ retfferdige oc wretfferdige.

¶ Forti som ther sprockelige sigis. Swo len-
ge bliffwer synder till som noger mēniscke le-
ffwer/ oc besynderlig i thesse werdzens siisthe
dage swo att then onde hob/ sckall iw altiid
then gode offwergaa/ nar wor herre Christus
Mat 24 iesus haffwer sagt/ at i the yderste dage sckall
ondscaff ware offwerflødig/ och mãge folckis
kerlighz forkølis. Men paa thet siiste nar thē
hellige kircke haffwer fwldkōmelige bestriidt
syne figender/ dieffuelen/ legōmett oc verden
oc begyndher att faa sever met offwer hand-
oc the onde ere wdinøstrede fran the gode/ for
the euangeliske parabole sige att skee sckal/
Ephe 5 tha sckall thet fwldkōmis som Paulus scri-
ffwer om gwdz kircke. Att hwn sckal tha vor-
de erefwld/ oc scal hwercken haffwe smytte el-
ler ryncke eller nogen last/ men i alle maadha
ware hellig vplatzeritt oc vstraffelig.

Canti 6 ¶ Oc for then sag vti Salomonis brøllups
wisa tha sigis kirckin Christi brwd stwndum
att ware dylig som soolen/ oc wdwold som

maanen/ dylig som sooll paa then kirckis ve
gne som haffwer off werstridt met seyer/ vthi
hwilcken ther fiwnis forti hwercken smyttha
eller ryncke/ forthi hwn er bestandig aff rett
eddill godheit. Udwoldt som maanen/ paa
then kirckis vegne som end nw figter. At for
maanen er icke vden all smytte/ swo haffuer
same kircke vti sig baade onde oc gode.

¶ Men dog bekende wij/ att thēne same kir
cke i hwore manghe syndere hwn haffwer/ er
wnder dess alligewel hellig/ dylig oc vplatze
rit/ baade forti hwn er grwndet paa Chri-
stum/ oc frelst vti hanss hellige blood/ vti hel
lighett antwordett oc befalett saderin/ raadt
oc regerit vti alla syne weye aff then hellge
and/ ther haffuer sande sacramentt/ sand tro
sand gwdz dyrckilse/ sand gwdelighet/ oc en
sand helligheit/ swo at vden for henne/ er in
thet helligtt/ inthet gwd tacknēmeligtt ellet
behaffweligtt.

¶ Ther nest oc swo/ att endog hwn haffuer
vti sig flere onde end gode/ som Christus sielff
siger mange ware kallede oc faa vdwoldhe
Ther war tha aldrig ingen tiid swo forgiff-
tig/ att hwn haffde iw nogre gode mend/ hel
lighe/ vplatzerade/ dabelighe aff alle slag/

dygder oc fromhet/ for hwess sag then gant- scke kircke kaldis hellig/ dylig oc wplatzerit oc thet sømelige/ forti at kircka er eet ord som beslwter en menig forsambling/ om hwilken møget rettelig sigis/ som kan tha icke bekom me hwer oc een ther findis i suodā forsamlig

Swo sige wij en stad eller en menighet at va re syn furste hwld och troo/ nar hwn haffwer aldrig warit hānwm vlydig/ men altiid wa ritt lydig oc tro fast/ met willig tieniste oc vn derdanighett/ endog at nogre vndersotte vti same menighet haffwe baade waritt hānwm vlydige oc faldet hānwm fra hande.

¶ Ligerwiis som ingen wiis mand lasther thet hwss som er bygdt paa stoer kaast oc ta ring i alderscki̇øniste maade/ forti att thet ha- ffwer nogre wreena stedher / till menniscki̇ns hemelighe behoff.

¶ Men thet sckall agtis som sanctus Pau
1 Timo 2 lus siger. At vti eet stortt hwss/ findis icke al somenisthe gwldkar oc sølffckar/ men oc swo trakar oc leerkar/ swo att somme brwgis till høffwiscke oc erlige behoff/ och somme till w
Rōma 9 høffwiscke oc haanlige behoff. Swo er thett och i then hellighe kircke(som er gwdz stora

hwss) hwar ther findis somme kar aff gwdz
retfferdige wrede bereedde till fordømilse och
haanhett / oc somme kar som aff hanss wsige-
lige misckwnd era bereeddhe til era oc salig
(hett.

¶ Men ther som wor kirckis synder besckē-
mer ether swo saare / tha lader oss eder kircke
till siwne som haffwer hwercken ryncke eller
smitte / oc tha wele wij henne gerne anamme
Men nar wij wele eder kirke nøye besee / tha
faa wij well ther manghe vti sigthe som era
fraadtzere / drannckere / sløsere / hoorkarle / daa
blere / forborghede forødere / landsflwchtighe /
tiwffwe / snaphaner / iomfrwkrenckere / forre
dere / røffwere / kirckebrydhere / forløbne / och
vti mange andre maade werlige folck som ha
ffwe her till dags forfylte met vdygd oc ond
sckaff waritt / aff rett miss hoff / agtet for for-
laarede mēniscke baade hoss sig sielffwe oc an
dre flere ther haffwe nw først fangett mood
siden the hørde / att then blotte tro gør them
baade retfferdige oc salige.

¶ Oc nar i haffwe swodantt folck wdi e-
der kircke / hwore gaar thett till att i see suo
grandtt wdi andre folckis syndher / men wdi
eder egna syndher era i aldstingest blindha.

Thi kwnne wij icke andhett sighe till eder end thesse Christi wor frelsermandz ord. Hwij se
Mat 7 er thw then sckieff som er i thyn broders øge men then bielcke som er i tytt egit øge agther thw dog icke? Eller hwore taler thw tyn bro der till och sigher/ til sted att ieg vtdrager en sckeff aff tytt øghe/ och see ther er een bielcke wdi tytt eghett øgha?

¶ O thw sekrømptere/ først sckalt tw wdelthe bielcken aff tyt eghz øge/ oc siden maattw see till om thw kantt wdtaghe then sckieff aff tyn broders øghe.

¶ Hwem er then som er icke inderlig beghe rendis then tiid mett hellighett oc fromhett/ som war i then førsthe christne kircka? Eller hwem er then om han haffwer noghett sckell ther icke græmer sig mett angher oc swck/ att hanss tiid schwlde ware blandt synd oc sorg/ vti thesse verdzens siste oc forgifftige dage?

¶ Men wij sckwlle tha thett icke forglæma som merckelighe sigis. Thet som icke kan anderledis sckee oc ware/ sckalt thw ffordraghe oc icke straffe. Aldrig war then hellige kirckis lycke oc welferdt swo stoer/ att hwn haffwer iw fordragett mange onde iblandt faa gode

Oc nar Christus i then lille hob som war ic-
ke vden xij. apostela haffwer fordraghett syn
forrædere Judam/ ther och war hanss tiwff/
oc Petrum ther hānwm sckwlde negte oc for
sage/ och alle the andre apostele ther hānwm
ginghe fran handhe.

¶ Desligest nar sanctus Paulus oc alle the
andre apostele som ere christhendoms grødis
første framstwg/ haffwe blantt swo liden en
hiordt som then hellighe kircke paa then tiid
war fordragett/ och hafft metlidilse met swo
mange falscke apostele/ falscke brødre/ aar-
ckeløse bwge/ bedragere/ mange wædere/ oc
offwer altt them som met sød tale oc smyger
lerde oc predickede som i nw gøre effther then
menige mandz gode behaff/ hwilcket wij kwn
ne formercke aff theris egne sendebreff. Hwi
scwlde icke wij som ere selffwe store och gro-
ffwe syndere/ fordrage met sagtmodighet an-
dre folckis synder och ondsckaff? Sandelighe
tha er thū icke god/ for the onde kan icke for-
drage. Then som kan icke fordrage Caim/ hā
bliffwer aldrig Abell.

¶ Lader forti wdaff i klaffere oc belackere/
att ware blinde i edre egne synder/ och swo
siwnscke wdi andre folckis gerningher. Nar

er nw nog kickett i then seck som henger fore
till/seer oc swo noget i then seck som henger
bag till. Att nar hwer aff oss haffwer forstā
dett syn eghen brøst/forwden hwileken inthe
mēnische enchten leffwer eller fødis/tha kun
ne wij dess lettere aff en broderlig kerlighett
fordrage hwet andris sckrøbelighett. At wij
Mat 13 emod herrēs bwd sckwlle icke oprøcke tiidzlæ
mett hwedett/eller oc thet som werre er/hue
Gala 5 dett for tiidzle/oc nar wij emod sancti Pau
li raad bide oc sluge hwer andre/scwlle ic-
ke oc swo gøre hwer andre till inthett.

¶ Befinder forti euangelische predicanther
edert eghett homod/oc mett hwad driistighett
i ether tilwelde tette christen kirckis naffn och
tittel/nar i ere icke hēnis lēmyr/end sige thē
gantscke kircke/mē ere affckorne greene/ther
Mat 25 mett tiden(hwess i ether icke bekende)scwlle
kastis i then ewige ild som er bereedt dieffue
len och hanss englæ hwordane i ere/end tha
att i kwnne wndgaa werdsins tymelige ild.

¶ Och paa thett i schwlle icke mett thettha
støcke indlegghe noghen aræ hooss simpell oc
wlerdt almwghe/ligherwiiss scm thett wa-
re edhertt paa/wnd mett thesse twendhe kir
cker/tha sckall ther widis att i haffwe thett

affedreforfeddre gamble fordømbdhe kettherœ/ aff Donacianer førſt optencktr/ oc ſidheu aff waldenſer/ wickleffer och hwſſither/ fornyghett och andhen tiid wdroptt/ ſom mett ſtoer kwmmer och wmaghe wille forckorthe then hellrghe kircke/ och henne beklemme och bekrenke i lønlighe ketthere hytther oc wraaer/ ſom er dog forſproedt offwer then gandtſche werdhen. The formercke att kirckins machtt och erlighe beſtandt aff ſchrifftt och krafftt trenger them meræ end the wille.

¶ Och nar the kwnne tha kirckin icke neg-
the/ ther haffuer biſtandt aff then klare ſckri
fftt/ att the ſckwlle tha noghett haffwe giort
tha haffwe the digthett een ny kircke ther er
vſiwnlig oc ſwo andelig/ att hwn hwetcken
kan ſees eller høris/ ther the ſige at ware al
ſomeniſthe theris tall och forſambling/ ſom
ere forſiwnēdhe till ſalighett/ ther inghen
tha kendher och weed wdhen alleene gwd.
Hwilcken digtt ſom er fordi obenbarlighe
mood gwdz ord ther haffwer oſſ giffwett en
leghomlig och ſiwnlig kircke/ och ſwo ſagtt.
Thw ſckaltt thett ſighe kirckin. Och hwor Mat 18
han tha icke will agthe och lydhe kirckin/

sckalt thw ware hānnz vbewarit som en hed ning och een obenbare wærere. Men hwore kwnne wij noget sige kircken/ eller henne hö- re oc lyde/ nar hwn er swo vsiwnlig/ at hwn kan hwercken sees eller höris?

¶ Then anden ar- tickell oc ancklage.

Alle gamble kirckins sckick/ bwd/ or dinantzer/ sedwaner/ desligest fa- ste/ atsckillig klædeboen/ mad/ cere monier/ stadt/ embede. werdighet- oc prelaredöme ma a foragtis oc nederleggis

¶ Predicanternis swar.

Alle the sckick/ bwd/ ordinantzer/ gode gamble sedwaner oc ceremonier/ som then hellige kircke hafftwer aff gwdz ord/ ellet ere oc icke emod gwdz oord/ raadhe wij icke till at nederlegge/ fast myndre at for- agte/ rett gwdelig faste som holdis mett een christelig menig effter gwdz raad/ loffua wij höveligbe/ atsckillig klædeboen oc mad lasthe wij icke/ om the brwgis mett een frij och rett

samwittighett. Atsckillighe embede agte wij oc i thē hellige kircke/ effter then helligādz atsckillige gaffwer. Men eders store staet/ werdighett oc prelatedōme/ lade wij ware eders (kircke lig.

¶ Prelaternis geensswar.

w bwrde ether stray att beschseldis for the mend i era/ nar i haffwe swo snart sckiffte farffwe. Hwem kan noghen tiid agthe eder ord/ nar i giffwe them icke lenger machtt. Athi edert første swar till første artickel som er nw hørdt/ haffwe i sagt/ at wor kircke far altiid wild/ men nw haffwe i forglembt eder sielffwe oc sige/ att alle gode gamble sckick/ ordinandtzer/ sedwaner/ oc ceremonier/ schwlle icke aff leggis/ oc fast mindre foragtis.

¶ Oc nar i sige at wor kireke far altid wild/ hwij anāme i nw hennes seeder oc ceremonier swo twchtelige oc swo erlige? Thett som sigis om sckick/ ordinantzer/ sedwaner oc ceremonier/ kan om eder kircke icke wnderstaas/ nar hwn haffwer hwercken forfedre eller lāg alder. Icke forstaa wij helder hwad sckick hun haffwe kan/ enchten aff lang wane eller brugilse/ nar hwn er neppelig x. aar gammell.

Oc i tett alwers mening att talæ/ hwore fyl-
ger tha thette swar met ederr partiss baadhæ
screffne bøger/ oc obēbare handel oc gernig

In capti uitia Ba bilonica

¶ Haffwer icke ederr egen fennickedregere suo
screffwet/ at inthe mēniskæ haffwer machtt
till aat biwde een bogstaff offwer en christhen
mand? Haffwer han icke och swo screffwett
paa eet anderr stæd/ at mēniskins ord oc lang

Contra regem anglie

tidtz wane oc brwgilse/ endog at the era ic-
ke screffthen modstandige/ maa well holdis
oc fordragiss/ men tha forplichte the inghen.

¶ Eller hwij loed han aff en vhørlig oc vre-
delig dierffhett obenbare forbrendæ christen-
doms fedris sætt oc sckick? Eller hwij eræ allæ
gamble fedris sckick nederlagde blant ederr for
sambling i hwar hwn findis? eller hwij ha
ffwe i foriaget aff christendoms tempill/ allæ
gamble feeder oc ceremonier? Eller hwij eræ
affiagde hoess ederr baade hellidage oc faste-
dage? Eller hwij haffwe i forsmaadt och for-
agtedt kirckins lessning oc tiider? eller hwij
haffwe i forwandlet kirckins sang oc tienistæ
wt i alle tempil som i eræ bleffne megtige och
møndigæ? eller hwij haffwe i vdkast oc søn-
derhwgget taffler oc belede i same tempill oc
møget andet giordt/ som icke følger mz thessæ

ord? Er thet at agta oc ære gamble sckick/ or
dinantz er/ seder/ satt oc christelige ceremoni-
er? Men i sandhet thet er som Judas met en
kyss forraaddha Christum/ swo kysse i hans
hellige kircke met thette søde smyger/ oc ther
mett forraade i hēne wti vgudeliga mēniskis
hender.

¶ Men i wela mowelscke sighe/ at i offwer
alle agthe oc ære the sckick oc ceremonier som
følge vtaff sckrifften/ eller ere oc icke sckriftē
modstandige. Swo got. Wij begere icke ander
nar thet er oc swo wor kircke vetherligt/ ic-
ke alsomeniste aff Esaia prophett/ men oc suo Esai 29
aff christendoms mesther Jesu Christo/ hwora
wij sckwlle oss wogthe/ at gudz bwd icke o- Mat 15
ffertrædis for menniskis sckick oc satt sckyld
Oc forti forsage oc bortkaste met theris lære-
mesthere alle the menniskelige sckick oc satt
som ere then hellige sckrifft modstandige/ for
thi som sanctus Petrus sigher/ wij sckwlla Acto 5
meer lyde gud end menniskin.

¶ Men thet er tha børligt at i bewiisa wor
kirckis ordinantzer/ seedwaner oc ceremonier
Enchten att icke følgha wdaff sckriffthen el-
ler och att wara sckriffthen wsamdregtigha/
oc nar thz er giort tha vele vij mz eder thiii bo

dhe forsaghe och forsckiwdhæ.

¶ Thett mwæ i tha icke gøre effter eder aand som er wild oc forbiistridt/men effter thẽ hellighe kircksis aand som er aff sandhett. Icke helder effter edert hoffwidtz daarlige menig/ mẽ effter gamble hellige forfædris retsindige mening/ hoess hwilcke wij finde then hellige scrifftis rettæ grwnd oc edele forstandt.

¶ Oc dog att edert swar er icke bestandigtt met astadighet/ i haffue tha sandelige swarit ther gwd giffwe at i mett gerning oc handell haffde swo sandelighe holdett/tha ware wij frelstæ fra stoer vmage/mett sckrifft att føræ eder vnder øghen/ som ere dog hwer christhen leszeræ witterlig nog.

Mat 18 ¶ Hwem haffwer icke thet læstt/ at thẽ for icke lyder kirckin/ sckall agtis for en hedning
Deutro 17 oc en obenbare synderæ? Eller framdelis/ att then sckall dødis som icke lydher hanss bwd ther er i syn tijd alle presters høffding? Fram delis/ att hwadsomhelst Petrus oc hanss eff
Mat 16 terkõmere bindæ paa iordæn/ thett sckall wære bwndett i hĩmelin/ oc løser her paa iordæn
Luc 10 thett sckall ware løst i himelin? Och att then som forsmaaer the hellige Apostele oc theris

effterkõmeræ/ han oc ſwo forſmaaer gwd?

¶ Framdelis. Att wij ſckwlle the marckæ-
ſcktiell oc grentzer icke offwertrede ſom woræ Prouerb
oldinge oc forfedre oſſ lagt oc ſcticket haffwe 22
Hwem haffwer icke læſt manghe ſckriffter aff
ſame ſlag/ wdi hwilcke oſſ biudis aff gwd/
att wij wdi ſeeder oc ceremonier/ ſculle lydhæ
met hørſomme/ gamble forfedris ordinantzer
ſætt oc ſckick.

¶ Ther næſt ere i oc ſwo aff ſame aſtadig-
hett till fredz mett faſtæ/ men met then alſom
eniſte ſom ſpæger legoms kæde oc wlydilſæ/
och icke bøder mod gwd for ſynden/ eller gør
oſſ retferdige for gudz anſigtt/ effther ſckrøm
theris ſeeder och mening.

¶ Hær høre wij trẽne ſtycker. Thett førſthæ
ſamtøcke wij gerne mett eder. Forti then fa-
ſtæ er een priſelig ting/ ther trenger oc twin
ger legõmett oc legoms ſyndige beghering/
till att ware aandhen lydig oc vnderdanig.

¶ J thett andett ſtycke eræ wij ether platt
modſtandige/ forti eder meening wdſpringer
aff een ſtoer wildfarilſe ſom negter ſyndhe-
boed. Hwar om wij ſckwlle talæ emod then

¶ Om thet tredia stöcke haffwe i swodhan
mening/ at sckrömptelig fasta föder icke rett-
ferdighett for gwdz ansige/ thet er then fastæ
som icke kommer aff kerlighedtz ródher/ men
wdi hwilcken ther sögis een forfengelig ære
oc verdzens priiss/ ther wij oc samtöcke mett
ether/ och haffwe thett lenge wiist mett then
hellige kirckæ/ som wij gaffwe till kende i för
ste geenswar. Men then bröst findis tha icke
wdi fastæ/ men hoess then som icke retthelig
brwgher fasthen.

¶ Forthi ther findis icke alsomenisthe miss-
brwg vdi faste/ men oc swo vdi bön oc almu
se gernīg/ oc desligest alle vdwortis gernīger
som haffue nogett aff thī pharisetsche swdey
thz er sckrömpterij. For hwilcket wij sckwllæ
Mat 6 oss altiid wogte effter christi lerdom. Haffwe
i oc swo thī menīg/ at i hwor noger faste ha
ffwer alle retsindighe vilkaar/ thz er end tha
sckrönpteligt met retferdighet/ tha samtöcke
wij icke mz eder/ mē emod sige i alle maade

¶ Forti siden wor herre haffde sagt til synæ
Mat 5 Uden eder retferdighz er större oc offuergaar
therts som eræ phariseyer och lowkönæ/ tha

kan thet icke sckee att i indgaa vdi hīmerigis
rige. Oc ther hā haffde framset māge exem-
pel/ mz hwilcke hā gaff til kende/ at wij scwl
le icke alsomenisthe haffwe reene hender fran
syndige oc onde gerniger/ mē oc swo en reen
siell oc samwittighet fra syndige tancker och
falscke meninger.

¶ Tha begynder hā strax i neste capitel atle
re/ huore wij sculle oss forware mod sckrømt Mat 6
i bøner/ almwsegerniger oc faste/ ligerwiiss
som alle gernigers retferdighet ther best wtis
i thesse trēne capitel/ ware bestādig aff thesse
try ting/ bøn/ almwse oc faste/ nar the brw-
gis oc holdis vti enfoldig oc retsindig menīg
Mē huorledis gerniger gøre oss retferdighe/
scal forklaris i nestkōmēde gensswar

¶ Ther nest sige i suo Atsckillig kledebon oc
mad lasthe wij icke/ om the brwgis mz en frij
oc rett samwittighett. Nw kūne wij besinde
effter eder menīg huore møget mēnischelighe
sckick oc satt forplichte menisckin vti faste/ at
sckillig mad oc kleder/ oc huess andre seedher
oc ceremonier foz findis kā/ thz er/ the icke bin
de menniscķins conscientze hoess gwd/ men
allsomenisthe for mennisckin wdwortis. For-
thi (som sckrifften sigher) Gwd seer thett 1 Re 16
som i hiarthett er/ men mennisckin inthz vden

thett vdwortis er siwnligtt.

¶ Och forthi haffwe i swodan conscientze/ att i meene ware friitt hemelighe att offwertrede swodane sckick wden all conscientzis be swaring/ forthi som i meenæ/ att aff hemelig gerning besckēmis inghen. Men i andre folckis samffwnd/ haffwe i een anden meening nar i befrøchte att eder frihett sckall wordhæ andre folck een slagbrandt ther the offwer kūne falde/ tha scwlle swodane seeder oc ceremonier holdis/ meer for theris sckyld som icke bæder wide end for eder eghen sckyld.

¶ O hwad thette er een sckiøen løgn svuæmestera/ kettere saare liig. Att sckrømpte for folckis øghen mett mēnisckelige satt oc sckick Men dog agthe them inthz nar ingen vitnisbyrd er till stædhe/ emoed klar och obenbaræ sckrifftt/ paa thett att alting maa ware thēm sømelig som er liffwett lystig/ wndher een christhen frihedtz sckyggha.

¶ Thett bekende wij mett then hellige sckrifftt/ att hwer christen mand sckall thett flitelighe wogte/ att han icke noghen besckēmer mett orsagæ till nogett fald. Men nar thz er wden faræ mett syndig orsaghe hoess andræ

at i tha mwæ forſøme oc forſage chriſtendōs
vedtagne ſætt oc ſeder/ bwrde ether at bewi
ſæ mett ſckrifften/ ther ſwo ſtrengelige eſckæ
ſckrifft aff andre. Hwij bewiiſæ i icke thettæ
ſtøcke lerdom met en bloedt ſckrifft om i ha=
ffwe icke ſleræ? Wij leſæ i ſckriften forwden al Ma 18
læ omſlag/ at wij ſckwlle høre kirckin/ lyde oc Luc 10
høre kirckins forſtanderæ/ offwermacht oc al= Ro 13
le fogedij/ men eder gloſæ leſæ wij ther icke/ Hebr 13
men heller then mening ſom er emoed edher
gloſæ/ at then ſom forſmaar the hellige apo= Luce 10
ſtele oc theris efftertōmeræ Christi ſtadtholde
ræ/ han forſmaaer oc ſwo Chriſtum.

¶ Hwore kan thet tha ſckee/ at the bwd oc
ſckick ſom kirckins fedræ oc forſtandheræ ha=
ffwe ſætt ther mett at forde och fremme gwdz
bwd/ ſcwlde icke oc ſwo forplichte mēniſckis
ſamwittighett/ nar gwd giffwer thett macht
wdi hīmelin ſom the binde hær paa iorden ſig
till loff/ heder oc eræ/ oc ſynderlige ting till
hindher och moodſtandt?

¶ Oc forti haffwe theſſe twēne høffdinghæ
Petrus och Paulus endregteligæ beſlwtett
mod thēne wilfarilſæ/ at wij ſcwlle lyde met
from willighet all offwermacht ond oc god/ 1 Petr 2
icke alſomeniſte wdaff redſle for frøcht oc fa

Rho 13 ræ sckyld/ men och swo for wor consciendtzæ
sckyld. Forti som sanctus Petrus siger. Thz
er en ynælig ting for gwd/ om nogẽ for hãss
conscientze sckyld/ lider kwmmer oc trengsill.
Forti at all offwermacht er gwdz statholt
och sckick/ swo at then som er hẽne modstan-
dig/ han er oc swo gwd modstandig.

¶ Men forti at then friihet (vnder hwilckẽ
i sckiwle oc betecke eder gandscke ondsckaff)
er eet listigt smyger oc gott behaff/ huar mz
i locke then menige mand/ som altiid søgher
effter een legomlig friihet/ tha wele wij thẽ
till gode som end nw staa fast oc eræ icke fal
den/ besckede met faa ord huad en sand friihz
er/ ther christen oc euangelisck bør at kaldis.
Forti hwn er i sandhet then friihet/ till hwi
lckin oss haffwer frelst Christus Jesus met syt
hellige euãgelio/ som han sielff siger hoess Jo
ãnem. Ther som sønen frelser eder/ tha eræ i
sandelige friij.

¶ Wij vare alle baade iøder oc hedninge fore
Jesu Christi fødzell/ i trenne maade trelæ och
wfrij/ thet er vnder synd/ vnder døden/ oc wn
der dieffwelin. Forthi wij ware for syndhen
sckyld som arme fanger/ bestedde vnder helwi
dis macht oc weldige tyrãnyæ/ oc falden vn-
der then ewige død. Ther offwer vare iøder-

na besware de mett Mosi low som them war vmøieligt at holde Ther Christus er forti kōmen som een middeler emellom gwd oc menniskin/ oc haffwer fordettinget menniskin wdi gwd faders hyllist oc venskaff/ tha haffwer han frelst oss fra thenne trefoldige treldom/ synd/ død oc dieffwild/ oc desligiste iødene aff then sware oc vberlige Moisi low. Thet bliffwer alt for langt frōme leszera/ at vdlegge oc beskede alle thesse støker met skrifften. Ther till met era thesse støcker swo klare/ att thet icke giøris behoff.

¶ Oc forti er thet skeedt at een rett christē oc euangelisck frihet skall vnderstaas/ icke at ware ett frelsa fran øffwerighetz lydilsa/ eller fra theris bwd at holde/ icke helder fran gode gerninger at brwge/ ther then hellighe skrifftt baade euangelisck oc apostelig larer paa alle steder/ nar swodan frihet icke andet ware end ett forderffweligt selffwold/ oc alle synders swerm oc forsamling.

¶ Men hwn er een forløsen fra synd/ død oc dieffwelskaff och fra Moisi low/ och att wij kwnne alting swmmelige beslwte/ tha er hū icke andhett end een kerlig naadha/ och een (naddelig kerlighett.

Forti hwar kerlighet er/ ther er herris aand oc hwar herrins aand er/ ther er friihett.

¶ Then kerlighet som alting fordrager gør altiid meer end ther biwdis/ icke aff trelachtighet/ men en ædell friihet/ icke heller aff pynæ/ redsle/ men aff fromhedz kerlighet i huar kerlighet er/ forti ther haffwer conscientzen ingen trengsil/ inthe kwmmer/ oc ingen beswaring/ men alsomstørst fromhett/ fred och friihet. Oc forti hwadsomhelst icke er emoed kerlihet/ thet er icke heller emod friihet Och for then sag mothw see christhelighe leszeræ hwad sned thesse Satane sendebwd haffwe brwget til at saa syn sæd paa alle steder/ vlydilse/ giensigilse/ twedrachtt oc oprør wnder friihedtz naffn och sckygghe.

¶ Oc forti siger sanctus Petrus swo/ ther som han besckriffwer thette støcke lerdom om øffwerighetz lydilse Thet er gwdz villie att i scwlle stoppe mwnden paa vforstandighe och daarlige mēnischer mz velgerninger/ som the ther ere friij/ oc ieke som the ther vnder frihetz sckyn betecke ondscaff/ men som gwdz retsindige tieneræ.

1 Petri 1

¶ Sanctus Paulus sigher och swo. Keræ brødræ/ i eræ kalledhe till friihet/ seer allenæ

ther till/ at i then frihet icke brwge wdi no-
gen orsage/ legōmett oc kødet till willie och
behaff/ men tiener hwer andre i kerlighett

¶ J scwlle dog wide som lade eder kalle euã
geliscke predicanter/ att thett sckalcke støckæ
lerdom er icke edert paaf wnd/ paa thett i aff
then ondschaff som andre mange scwlle edher
icke berømme. Forti han er strax fra begyn-
dilsen i Apostolorum tid begynt oc vdsprwn
gen/ offte aff falden/ oc atter wdropt paa thz
ny/ som aff Aerianer/ Lamperianer/ Turilu
piner/ Begarder/ Beguiner/ Ualdenser/ Ui
chleffer/ och Hwssither.

¶ Thet som i beslwte edert swar met oc sige
Atsckillige embede achte wij oc i then helligæ
kircke effter then helliandz atsckillige gaffuer
Men eders store stadt/ werdighet oc prelate
døme/ lade wij ware eder kircke liig. Thenne
agt oc tilladilsæ om thet scal staa til eder/ a-
nãme wij gerne met baade hender. Forti/ at li
ger wiiss som wor kircke er gwdz sande kirkæ
swo findis oc hoss oss then sande christendom
/ sande christendoms embede/ werdighet oc ø-
ffwerighett/ aff gwd gwnsthelige sckifft mett
hwer oc een besynderlige till hanss andelighe
kroppis (som er thū rette christen kirckis) nyt

the och bestandt.

¶ Men hwad i mene met thz hemelige spör /hwar met i beclaffe wor stadt ac werdighz /widhe wij icke edher sckinbarlighæ mening Ther som i menæ forti/synd/ myssbrwg/ oc mysshandell Tha wele wij thet hwercken orsa ge eller forsware/men gerne tilstaa/bekende oc besörge/met daglig bön till gud/ at han for hafuer beschickct oss syndige med offwer andre synderæ/ will oc swo alting forwendæ sig till loff heder oc eræ/ oc oss alle til salighet

¶ Meene i oc swo/then föge herlighet och eræ som følge wort embede/tha ere i forwdē ett børligt sckiell oc redelighet J pleyæ altiid at sige/ at vdwortis oc legomlig handell er i sig sielff hwerekin syndelig eller dygdelig/ w den aff hiarthens grwnd och mening. At ha ffwe forti een erlig oc twchtig herlighet sytt embede till agt oc wrning/er hwerckeu mod gwdz low eller nogen sckreffuen rætt/nar na twrligt sckiell thet giffwer oss/ at store embe de oc werdighet/sömer större eræ oc herlig-(hett.

¶ Desligest/huess stadt oc herlighet wij ha-ffue och forfedre haffwe hafft for oss/them ha ffwe wij aff gwd oc christen furster/ wort em-

bede til ett erligt bestandt/hãnwm at giøre
ther fore regēscaff som kender alle herrer/ och
icke edre sckendere oc foragtere/ther ingen tig
er til maade Men vnder deess/ huilcken aff e= Joan 8
ther for er forwden synd/ hã kaste paa ess thñ
første steen Eller hwem ere i som dømme frem= Ro 14
mede tienere nar the enchten staa eller faldhe
for theris egen herris dom/ oc ther eder bwr=
de meer at lyde oc høre end wredelige beklaffæ

¶ Then tredia artickell.

ll retferdighett er aff then
blotte och bara troo.

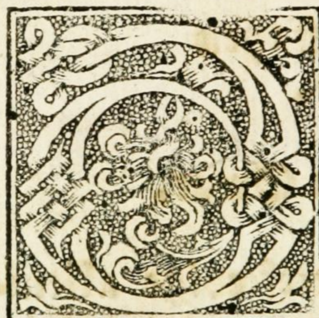
¶ Predicanternis Swar.

Or gwd worde wij retferdige alleni=
ste/forti wij effter gwdz ord tro oc ho
be till hãss nade oc godhet formedels
Christũ gutz oc menisckins søn. Joã iij. Ro iij
oc iiij. Dog vtbryder then indwortis gudz ret
ferdighz en frucht aff sig som er een rætt wd=
wortis vforfalschet retferdighet/ som staar i
rætt godha wdwendigha christelgha giernin
gher/ om hwilcka Christus tall Mathei quĩ=
to. Oc apostelena scкriffwe Ro iiij. oc Jac ij.

swo/ at een retschaffet tro kan icke lenge bliffwe blott eller bar/ men bewiser sig gerne i the maade som hēne giffwer orsage Mat vij. Jacobi i. Ja/ wij widett oc saa well som lector Powild/ at en død mening eller mēniscke lig eghen tancke gelder plat inthet for gwd/ hwad siighñ at gøre noghen retferdig. Men swo sige wij wdi een swm. At icke all retferdigher men eniste then indwortis retferrighz er blottelig afftroen. Endog at same tro bliffwer icke sidhen blott och bar.

¶ Prelaternis geenswar.

Og at then mening om troen er i thette suar fast meer formildett end hwn er obenbare lert oc predicket for simpell almwghe/ tha haffwer thettæ swar nogett nær swo mange løgner som articlæ. Thet i sige i thett allerførste/ at wij gøris retferdige aff then eniste troo/ er en sckendig løgen. Then helligæ
Heb: 11 sckrifft giør oss wiiss/ att wij afftroen giøris retferdige hoess gwd Forti thet kan icke sckee at nogen troen forwden teckis gwd/ men att then blotte oc baræ troo giør oss retferdighæ lesse wij icke wdi noger hellig sckrifft. Hwar

er nw gwdz ord? Hwar er nw hellig sckrifft? Hwar er nw euangelium? J nar wij sckwll? noget bewiisa eder emod/ tha raabe i gwdtz ord/ sckrifft och euangelium. Hwi føre i selffue icke nw i retta nogen sckrifft som bewiis at then blotte bara tro giffwer retferdighet

¶ Men i effther følge thet som er en gāmell ketthere seed/ ther pleya att forfalscke thn̄ hellige sckrifft Forti/ thet hwn giffwer fore vti een simpell tala/ beknøtte i mett krappe ord/ som inthz er sandera end at troen gør oss retfferdige. Swo er inthz falsckera oc meer løgēachtigt/ end at then blotte oc bare tro gør oss (retferdiga.

¶ Mwnne icke i scwlle forti frøchte thn̄ pyna som then helliand trwffwer them mett/ ther foraflscke sckrifften mz noget tilleg ther hennis grwnd och meening kan forwandle? Swo siger han. J hwo som noget tillegghet thesse forsagde støcker/ tillegge hān wm gwd the same plager som sckriffwis i thenne bog. Apoc: Luce vltimo

¶ Men wij wela tha høre hwore mange løgner ther hører till at forse yra en løgn mett/ dog the som har efftersølge / hwerkin orsaghe eller i nogre maade formindscke løgn/ men beswåre een mett mange. Swo lyder eder ord/

ther edær Poett setthæ wd paa latinæ/ hoess gwd gøris wij retferdige aff then blotte tro/ icke thij som flydær i løssachtige folckis mwnd /men then som sonnedæls gwdz ord er diwbelig rodfest i mēnisckins bryst/ vdaff hwilckett ord wij sette loffwe till gwdz iett/ oc anāme naadæ formedæls Christū Joā iij. ad Ro iij. och (iiij.

¶ O then leffwendhæ gwd hwad hølæ wij hær mange løgner. Er icke thz en løgn at noger tro flydær i mennisckins mwnd: All tro er i mēnisckins hiartæ/ huess bekendise vdrobis met mwndæn som Apostelin siger. J hiarthet
Ro 10 troes till retferdighet/ men mwndæn bekendær till salighett.

¶ Men maa welscke i haffwe swodan meening/ att ther findis manghe som icke tro thz i hiarthett/ ther the bekendæ mett mwndhen. Thett wele wij icke heller negthæ/ men huad tha: Forti i huo the eræ/ hoess gwd som grāscker baadæ nyræ oc hiarte tha eræ the wantro mēniscke/ oc haffwe platt ingen tro.

¶ Mwnne icke thet oc swo ware løgen/ at then tro oss gør retferdige/ er rodfest i mennisckins bryst/ formedæls gwdz ord: Forti thē tro som giffwer menniscktn retferdighett/ och

er encke aff nød till mënisckins salighett(ther scholen pleyer att kalla ett indsckwd)er een gwdz gaffwe/ som apostelin siger/ aff himme lin indsatt i mënischins siell/ wden wij wela wdelycke fra himerigis gleda the døbte børn som aldrig hørde gwdz ord/ eller oc the gecke oc narra som høred/ men tha icke forstandelige begrijbett/ eller oc them som haffwe thet hørdt oc forstandet/ men dog siden forglømbt aff stoer hoffwett siwge. Ephe 2

¶ Dog att then tro som effther sancti Pauli meening/ er aff hørilsa formedhels gwdz ord/ ther scholen kaller atspordt och besøgt/ er och swo paa syna maadha gwdz gaffwe/ och er alle them som era kommen till sckiels aldher/ och kwnna sandtza mett forstandhig grandtscka aff nød baadha till retferdighett och salighett. Ro 10

¶ Er thett icke och swo løghen/ att wij formedels gwdz ord allenista settha loffwe till gwdz iatt oc løffthe? Forthi troen er icke alsomeniste att setthe loffwe till the løffthe som gwdz ord indheholdher/ men och swo at meena och tro wara sandtt altt andhet som sckriffthen indheholdher/ och alle artickla som en (christhen tro beslwter/

thet er icke alsomeniste the stöcker som obenbarlige oc textelige findis i thz gamble eller ny testamentt/ eller i the samlegger som eræ the hellige apostelers Niceni raadz oc Athanasii/ men oc swo hwess then menigechristhen kircke er aff scrifften hemelige obenbaritt

¶ Er thett icke oc swo lögn/ oc offwer alle slem oc vgwdelig/ att wele göre Christum oc Paulum till lögnera met eder/ ther met att welæ bewiisæ oc bestercke eder lögn? Hwad
Jo 3 siger Christus. Then som troer paa sönnen/ scall icke fordömis. Mwnne hær sigis. Then ther alsomenistæ troer paa sönnen/ sckall icke (fordömis?

Ro 3 ¶ Framdelis/ hwad siger Paulus. Vij menæ at mēnisckin wordher retferdig formedels troen/ forwden the gerninger som logen bivder. Mwnne hær lessis. Vij meenæ at thū blotte oc baræ tro gör mēnisckin retferdig?

Oc endog thet er vden alt sckiell/ att nogher gerning gör mennisckin retferdig (som sckall bescke dis i nest kōmende artickill/ thet følger dog icke ther vdaff/ at thū blotte oc bare tro encke gör mennisckin retferdig/ nar nogre andre dygder era oc swo aff nød till retferdighett/ som sckall nw strax formerckis.

¶ Hwem er nw then som haffwer wiid och sckiell (dog han er wforfarin wdi bogeligha konster) oc icke nw seer / at thet er whørligtt oc vbewiisligt the met fara nar the swo sige Thet eller thet er aff nød till then handell / oc forti er thet allene nog. Forti thesse twenne ting era atsckilde at gøris behoff til nogre ting / oc at ware aldelis nog. Mwa wij swo søge bewiissning / tha kwnne wij thet samæ sige om andre dygder oc swo Forti swo staat sckreffwet. Aff haabet era wij salige worden I same maade ere och hwer dygd aff nød till retferdighet / icke er forti hwer oc een allene nog. Hwilcket dess myndre genga haffuer mz troen / nar hwn i drabelighett wiger for andre mãge dygder / som hær effter scal bewisis Rho 8

¶ Oc paa thet wij scwlle icke siwnis att søge effter ord / tha wela wij swara til eder enska mening / i haffwe i thett a swar. Er thett icke oc swo løgn / at then tro i hwære stoer oc sterck hwn er / ther haffwer icka kerlighedtz dygd / gør menniscktn retferdig? Eller hwad troo kan nogeu tiid sigis att ware sterckere / end then Christus omtaler oc siger. Sandelige siger ieg eder / at ther som i haffwe tro soz ett senops korn / tha scwlle i sige till thetthe bierg / flytt tig her fra oc tiid / tha sckall thet Mat 17

strax flytte sig/ oc ingen ting scall ware eder wmøielig.

¶ Men hører dog hwad Paulus siger om
1 Cori 13 then tro. Oc ware thett swo(siger han) att ieg haffde all tro/ oc swo then machtt att ieg kwnne flytte bierg aff theris sted/ men ieg haffde dog icke kerlighett/ tha ware ieg inthett Hwad kan nogen tiid sigis mett klarere ord aff sancto Paulo/ som er dog offwer alle troens predickera oc priisera.

¶ Men nar i haffwe een tiid begyndt at liuge/ oc haffwe ther mett offwertredt all blwsill/ tha forfølgher thett som begyntt er/ och swo liwgher framdelis att thett kan haffwe held mett sig/ att i kwnne i noger maade forsware then stora løgen edertt førsta framsett. Swo sckriffwa i framdelis. Dog wdbrydher then indwortis gwdz retferdighett een frwchtt aff sig/ som er een rett vdwortis wforfalsckett retferdighett. som staar i rett gode wdwendige christelige gerninger. Om hwilcka Christus taler Mat v. oc apostelin. Ro iiij. och Jaco ij. swo att een retsckaffett tro kan icke lenge bliffwe blott eller bar men bewiser sig gerne i the maade som henne giffwer orsage/ mat vij. Jaco i. Thesse ord høre eder till.

¶ Mwnne icke hær och swo waræ twennæ løgner/ baadhe wblwghe och obenbare nog forst. Endog att een fwlsom retferdighett som er alle dygdhers samfwng/kan icke an-dhett wdi ett wittigtt mennisk:e end wdbry-dhe sig nar henne giffwis orsaghe/som er aff kerlighedtz krafft/thet icke kan ware ledig och aarckeløss. Men then retferdighet som i sighe att ware aff then blotthe tro/kan tha thett icke gøre i hware hwn er baadhe fast oc rodfest wdi mennisckins hiarthæ. Och forw-dhen kerlighett och kerlighedtz wdwortis ger ninghet/kan hwn icke heller vare varafftig Thette bewiiss icke alleniste Paulus for for talde er om thn̄ tro ther kan flytte bierg oc gø ræ iertheghen/att hwn kerlighett forwdhen er inthett. 1 Cor 13

¶ Men Christus och swo hwar han swo sigher. Ther sckall icke hwer och een indgaa wdi himmerigis righæ/som kaldhæ och be-kendhæ mig een herræ/men then ther giør myn fadhers williæ som er i himmelin/man-ghæ schwlle sighe till mig paa then dag/her ræ/herræ. Haffwe wij icke formedhels tytt naffn propheteridt/formedhels tytt naffn for iaghett dieffuelsckaft/ och formedhels tytt Mat 7

naffn giordt mange iertegen/

tha scall ieg obenbare sighe them/ ieg kende eder aldrig/ gaar alle bort fra mig for bedriffwe ondsckaff.

¶ Mwnne icke the haffwe en fwlosom tro till Christum/ som vdi hanss naffn fordriffwæ dieffwelscaff/ haffwe witscaff paa tilkōmende ting/ oc gøre wnderlige iertegen?

¶ Dog siger Christus/ at mange aff thz̄ slag scwlle wdelyckis aff himerigis rigæ for theris syndige gerninger. Hwem er nw then som icke forstaar oc swo aff thette Christi witnissbyrd/ at een fwldsom tro kan findis forwden kerlighett och kerlighedtz gerninger/ enchten mod gwd eller mēnisckin? Oc forti er thet och swo een swar løgen/ at welæ gøre Christum Paulum oc Jacobum till løgneræ met edher

¶ The steder som i kalle i rettæ aff them/ icke bewiisæ at troen kan icke ware forwden kerlighett oc vdwortis gode gerninger/ men att henne icke bwrde at ware them forwden/ om wij ellers wele worde baade retferdigæ oc saligæ/ ligherwiis som troen allene ware ickæ fyllist til hwerkin aff them. Møget sckeer och kan sckee som bwrde dog icke at sckee/ ther bode Paulus hwar han taler om troen tilstaar och Jacobus/ hwar han vnderscheder Pauli

mening/ oc lærer att Abrahe retferdighet aff troen begyntt/ war aff gerninger fwldkömen

¶ Ther nest smycke i thette ederr suar met eet aff edre euãgelische blomster/ oc sigæ swo i eder danscke. Ja/ wij widett end oc swo well som lector Powild/ at en død mening eller menniskelig egen tancke/ gelder platt inthet for gwd/ huad sigen at göre nogen retferdig Men vdi latinen haffuer eder poet thette suo møget forbeddrit/ at han haffwer kaldet lector powild Christi euangelij forløberæ i alle maade vforskyltt/ baade aff same poet oc the andræ.

¶ Men forti lector Paulus haffuer sielff alder/ tha maa han sielff tale for sig/ oc strygæ eder wd som i haffwe forskyltt hwess oc bør ligtt er/ nar ther findis icke andett hoess eder end schalckhet oc vtacknēmelighet/ mod alle them som eder haffwe framdragett oc giordett (till mend.

¶ Men hwore scwlle i nogen tiid ware lector powild gode oc holde/ nar i hwercken sparæ gwd eller helgen/ oc ingen ting ansee som gwd tilhører. Swo formode wij at lector paulus giør well syn orsage mod thet klafferij oc lader eder ingelwnde døø bortt i then synd/ oc scall forti wedergøre thet hoffmod met eet

behørligt swar. Men oss keedis dog wed at frigte met swo sckinbarlige løgen/ oc forthi wela wij nw høre hwad then swm indeholder som i met beswte thette swar/ swo lyder han. Men swo sige wij wdi en swm/ att icke all retferdighz/ men enste then indwortis retferdighet/ er blottelig aff troen Endog at same tro bliffwer icke siden blott oc bar.

¶ Thenne gryde oc thette løg maa well fylgis/ forti her till hobe swmmeris twenne løgner aff mange. Førsta/ att indwortis retferdighet er vd aff troen. Anden/ oc at then retferdighett kan icke andett end wdbryde sig mett gode gerninger. Forthi then retferdighet wij nw om tala er en almenig dygd/ ther besiw ther i sig alle dygder/ oc er ther aff bestādig at then gantscke low fwldkōmis i henne for
Jacobi 2 sanctus Jacobus sigher/ at hwosomhelst ther holder then gantscka low/ oc forseer stig mod ett bwd/ tha er han brødig emod them alla

¶ Forthi att alle the bwd som loffwen indeholdher/ och høre till liiffs retferdighett/ the beswtis i the x. bwdord Alle andre bwd for era behørligha till ett retsindigtt leffnett/ indføris paa the x. bwdord

¶ Och forthi ther then wnghe mand spørra

wor herre hwad han giøre schwlde till att faa
thet ewige liff/ tha swarede herren. Vilthw Mat 19
indgaa till liffwett/ tha holt bwdorden/ och
strax berørde han for hannwm the x. bwdord
Oc framdelis lerde Christus then lowkøne huo
ad thesse x. bwdord kwnne besl wtis i twen-
ne bwd/ swo at then som giør tw bwd fyl-
delst/ han gør them alle fyldest.

¶ Thet er/ hwo som elsker gwd oc syn iefn
christen som er hanss nestæ. Swo sigher Chri-
stus. Udi thesse twenne bwd besl wtis baade Mat 22
thett som loghen oc propheta bøger indehol-
der. Men Paulus apostell besl wter dog the
sse twenne wdi eet bwd/ giffwendis till ken
de/ att thet ena kan thet andett forwden icke
holdis. Swo siger han. All loghen fwldkom
mis wdi eet ord/ som er. Thw sckalt elscka Galat 5
tyn ieffchristen lighe wed tig sielff. Oc forthi
sckeer thet/ att alleniste kerlighett gør logen
fyllist/ som same apostell sigher till the Rome Ro 13
ra. Kerligheet er loghens fwldkomilsæ.
¶ Thenne retferdighett forthi som besl wter
then gantscke gwdz logs fwldkommilsæ/ kan
inghelwnde wara bestädig aff then blotthæ
troo/ hwilkett thett førsthæ gwdz bwd al-
someniste biwdher/ och vdaff hwilckin al-
(leena inthe bwd kan holdis 1 Tho 1

Men same retferdighet er alsomenista bestādig aff kerlighett ther alle bwd gør fyllist.
Coloss 3 Hwn er alle bwdordz bestwting/ fwldkōmelighetz forbaandt/ oc till alle gode gerninger baade begyndilsa oc endeligt/ hoess hwilcken alle dygder kwnne ware/ men henne forwden findher man inghe.

¶ Forti/ endog hwn haffwer fore sig tro oc haab ligherwiis som twenne forttradere/ hwn dragher dog effther siig alla the dygdhers swerm som indeholdha all twctt oc era for thet loff oc priiss klarlige lyder ther same a-
1 Cor 13 postell giffwer kerlighett. Kerlighet (sigher han) er taalig/ welwillig/ oc forwden affuid Kerlighet er icke schalck actig/ icke homodig/ han ingen foragter/ han søger icke syn fordell /han lader sig icke fortørne/ han tencker icke ondt/ han gleder sig icke aff wrettferdighett/ men haffwer metgleda i sandhet/ han fordrager alting/ han troer alting/ han haaber allting/ han lider alting. Oc endog att alle dygder era gwdz store oc gwnstige gaffwer/ tha er troen then allernederste/ ligerwiiss som een grwndsteen vdi then aandelige forbygning.
Hebr 11 Forthi/ then som will gaa i handell oc kwndskaff mz gwd/ han scall iw først tro att gud er till/ oc them een lønere som hanwm søghe

¶ Men at thet er then første oc nederste trap
paa blandtt alle dygder/ bewiiss sanctus Pe= 1 Pet 1
trus klarlighe/ hwar han swo sigher. Ther
till (siger han) schwlle i göre allerstørst flid
at i bewiisa dygdelighet vdi eder tro/ oc vdi
dygdelighet wiissdom/ oc vdi wiissdom maa
delighet/ oc vdi maadelighet tolmodighet/ oc
wdi tolmodighet gwdelighett/ oc vdi gwde=
lighet broderlig kerlighet/ oc i brodetlig ker
lighet elsckelighet. Naar i haffwe thesse ting
rigelige/ tha lade the eder hwerckin ware or
ckeløse eller forwden frwcht til wor herris Je
su Christi kendilsa/ forti hwilckē som icke ha
ffwer thesse ting/ han er blind/ och met han=
den traffwer effther weyen/ oc haffuer forget
at han er reengiordt aff syne gamble synder.

¶ Met hwilcket sted alle apostelers höffdig
Petrus obenbare giffwer till kenda/ hwo=
re then blotte tro er hwerckin nog till rerfer=
dighet eller salighet/ oc hwore hwn iblandtt
andre dygder som höre till mēnisckins salighet
haffwer thett nederste stad/ och siger at then
sig fortøsther paa then blotthe oc bara tro
han er en blind treffwera ther icke seer huart
(han sckall.

¶ Hwad giordis thet nw behoff forti/ siden
Cristendömen er kömen till syn laffwe alder ○

ffwer all werden/ att trenge oss till barndom igen/ oc lære christen folck thett for een ny lerdom som inghen haffde forgatt/ oc forheffwe troen alle andre dygder storlighe till foragtt/ hwilcke forwden hwn dwger dog platt inthet wden till dess større fordømilse/ oc thett giøre blandt christhett folck war platt wnøtteligtt som haffwe aff barndom mett theris moders melck indrwcket troens lerdom/ uar ther sendde heller predickis kerlihhett baade till gwd och mēniskin/ som bessweher och fwldkōmer baade tro/ hwdord/ oc alle andre dygder.

¶ Och dog att sanctus Paulus icke swo priiser troen som i giøre/ att han henne tillegger all mēniskins retferdighett oc salighet/ men forthi han lerde them troen som enchten ware wantro hedninge oc iøder/ eller forsninnen kommen till troen/ tha schwldhe han iw gerne loffwe och priise troen/ ligherwiis som eet fundamentt till all salighetr.

¶ Men hwad tro han tha omtaldhe beskedher han gerne/ som han till the Galather
Gala 5 kaller henne then tro ther wercker synne gerninger formedels kerlighet. Oc till Timnohe
1 Timo 1 um kaller han henne then tro som er forwden
Jaco 2 sckrømptt oc Jacobus kaller henne een lessue

dis tro/ oc Augustinus een euangelisck tro/ oc
scolerne thē tro som haffwer syn retthe skab
ning oc skick/ forti att kerlighett er eet rett
skickeligt fantzwn paa alle dygdher.

¶ Oc forthi nar gwdz ord/ som er dichtett
oc skreffwett aff een aand kwnne icke beslw-
the noghen modsaffn/ att thett kan paa een
stad wnderstaas/ som paa ett andett wdlegg-
gis och beskedis/ thett er møghet børligtt.

¶ Oc forthi nar wij høre att troen paa mā
ghe steder i skrifften haffwer ett besyndher
ligt loff oc een stoer ere/ tha skall thet wn-
derstaas om then tro som er icke orkeløss/ mē
flittig i alle gode gernīger/ ther icke er skrø
mptelig mē retsindig/ ther icke er død mē liff
achtig mz ord oc tale/ mē euāgelisck i ret chri
stelig handell ther icke er vden skick oc skab
ning/ mē haffuer syt rette fantzwn aff kerlig
hetz bistand thet er troens ypperste merkilse

¶ Oc hwess hwn swo icke wnderstaas/ tha
ere blot oc bar farlige ord at smycke hēne mz
/ ligerwiis som hwn kūne allene frelse wore
siele. Men then troo som nw er omthalett
hwn er icke eene/ blot eller bar/ men haffuer
(kerlighet mz sig/.

her effther sig drager alle andre dygder/och brwger them i alle orsager/vdi all fromhet/ oc till all twcht oc ere. Om hwilcken tro i kūne icke tale/nar i beschede eder ord met blot och bar/som vndertaghe andre dygders samfwnd. Men thēne gantscke wildfarilse kommer ther vtaff/at i met scriifft oc tale mysbruge thesse ord/tro/hob/oc kerlighett/och swo henge them til sammen/ligerwiiss som the kūne icke atsckillies.

¶ Oc vdi ēnthe stycke lerdom ere i swo wstadige oc vforstandige som i troen nar noghet sckall talis om hēne/oc thet gøre i obenbare mod apostelig lerdom/ther siden han haffdhe sagt then største tro for flytter aff sted store bierg/kwnne findhis forwden kerlighett tha bess wther han swo paa thet siiste. Men nw bliffwe troen/haabett/oc kerlighet thesse trēne ting/men thett største aff them er kerligh: Swo at han ingen forklaring kan swo kortelighe oc suo sckynbarlighe atsckillie thesse tree dygder som thesse ord ther sanctus Paulus korthelighe besckriffwer.

Cicero li bro I Off

¶ Her till er talett om dygder/men her effther om gerninger Forti som Cicero haffwer sagt/altt thet loff oc ere som tilleggis dygd/.

thet er aff gerning bestandigte.

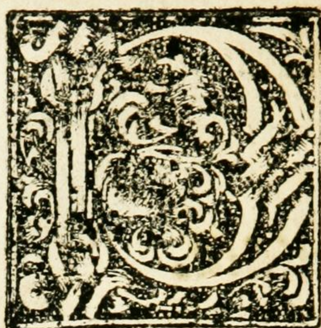
¶ Then fierde klage oc artichell.

GUd anseer ingen gerning Ey heller ee-
re gerninger dwelige till wor salighz
i hwore sckiøne the siwnis/ hwad hel-
ler the giøris aff gudz eller mēnisckins bwd.

¶ Predicanternis swar.

SAlighet er een gwdz fri oc nadig ga-
stwe/som sckenckis oss i alle maade/
aff oss wforsckyldet Ro iiij oc vi. Ephe
ij. Swo att wij ey kwnne tiæne oss sali-
ghett/mett the gerninger som gwd haffwer
selff bwdett Gala ij. fast myndre effter them
som sckeer aff menniscki ns bwd. Ja/ them
will gwd hwerckin ansee eller sckiøtte Esaie
xxxix. oc Mat xv. Men the gerninger som
skee i gode christne mennischer/ aff troen eff-
ter gwdz bwd/ anseer han gerne/som wij ha
ffwe exempill i Abell Genesis iiij. i Abraham
Gen xxij. oc i thē hediscke høffuitzmā Act x.

¶ Prelaternis geenswar.

Daa thet wij scwlle tilstaa thet som sandt er/ tha er i thette swar som i thet næst till forne møget swaret wdi een løgenachtig oc falsck mening/ ther the wiise kwnne vell bemerke som pleve met forsckiell oc besckede at anāme witsstale Eller oc same swar er met en vrāg oc vchristelig mening talet for simpell almwghe/ wden then besckede och oklaring ther bwrde att findis hoess/ them till eet got behaff/ men dog till then ewighe salighetz store (forargilse.

¶ Forti/ ther som wij icke tale om retferdighet/ som hedensche mestere haffwe giordt/ eller som the pharisever hoess iødherne/ som er then retferdighet aff hwilcken wij agtis retRo 10 ferdighe for mēniscken/ ther apostelen kaller wor/ eller hwer mēnischis egen retferdighet/ eller oc retferdighet effter logen/ ther scolerne kalder en atspordt retferdighet/ som nogen
Phil 3 haffwer besøgtt mett syt eget arbeyde flitt oc vmag/ i thet han haffwer wdwortis holdett thet som logen bwder/ icke aandelighe/ men effther en textelig mening som er legomlig/ vdwortis wdi sckrifft oc bogstaffwe/ och icke indworthis wdhi aandhelig och retsindig meening.

¶ Men om then retferdighet som christen oc
euangeliscke mend bør at omtale / oc er then
aff hwilken wij dømis retferdelige hoess gud
Hwilken then same apostel i same steder kal-
ler gwdz retferdighet / oc scolerne kaller een
indscikwden oc indsæt retferdighet / nar hwn
aff himelin gwnstelighe indfalden i wore sind
siell oc sckiell aff gwd / gør oss retferdige for
hanss ansigt / formedels Jesum Christum.

¶ Swodan retferdighet som er fra begyn-
dilse then førsthe ther oss aff wretferdighe oc
helffwedis børn / gør rigens retferdige børn.
Om hwilcken retferdighett thet scal wnder-
staas som sigis om thē obēbare syndere ther Luc 18
hiemgick retferdig i syt hwss / hwn giffwis oss
sandelige aff gwdz naadelige gunst oc godhz
allenisthe for Jesu Christi verdsckyld / vden all
wor forsckylding / eller wor gerning ther fin-
dis vdi oss / før end naaden och kerlighett gi-
ffwis oss / ther gør oss gudz børn oc rigēs at-
ffwinge. Forti thz ware ellers icke naade / for
er en gunstig gaffwe vforsckylt / som apostelē
siger Men thē som gør gernigen / hāss løn ag Ro 4
tis icke at vare naadelig / men aff fortienisthe
oc verdsckyld.

¶ Oc framdelis. Er hwn och aff naadhen / Ro 11
tha kan hwn icke nw wara aff gerningher

ttar naade ware tha sandelige icke naade. J sandhet tha er Christus forti dødt/ at han vil le oss retferdige giøre. Hwor swodan retferdighett forti wara forsckyldt mett framfarnæ
Gala 2 gerninger/ tha vare Christus forgæwis dødt

¶ Oc thet som wij nw sighe er icke alsomeniste sandt om ceremoniers gerninger/ effter Moisi lows manering som ware framfarnæ/ ther Paulus pleyer at kalle lowlige gerninger/ som eræ the gerninger ther forplichtedæ alsomenistæ iødernæ/ then stwnd Moisi low haffde macht. Om hwilcke gerninger Paulus omtaler till the Romeræ oc Galater oc siger/ at the iødiscke ceremonier siden then euāgelischke naade er obenbarid offwer all werdē ere forswunden oc magtløsæ/ ligerwiis som figwrlige sckwgger/ mod een klar och sckynbarlig sandhet. Oc thet giorde han mod falscke apostelæ som wilde met liist wdi en iøde mening locke the Romeræ oc the Galater til Moisi lows treldom/ ther forti sagde/ at thē euangeliscke naadhe war icke nog till mēnisckins salighett/ wden Moisi low giordis och (swo fyllist.
Ro 3 ¶ Oc forti siger same apostell till the Romeræ swo. Aff the iødiscke gerninger worder inthe mēniscke retferdigt for gwdz aasiwn. Oc

noget ther effter. Wij meene at mēnisckin bliffwer aff troen retferdig forudē Moisi lows gerninger. Till the Galater siger han swo. Wij wide at mēnisckin bliffwer icke retferdig aff the gerninher logen biwder/forwden Jesu Christi tro Oc noget ther effter i same sted Forthi/ ther som retferdighet giffwis formedels logen/ tha er Christus forgewis døtt. Gala 2

¶ Och thet wij haffwe nw sagtt/ er icke alsomeniste sandt om the ceremoniscke gerninger/men och swo om alle høwischetz gerninger ther haffwe twcht ocære wdi handel/ for then første retferdighet finder fore sig/ til hwil eke alle mēnisker i hwad landscaff the findis wdi/ oc wnder hwad low the ere(natwrlige sckreffwen oc naadelig)ere forplichtede.

¶ Och forti siger same apostell om alle gerninger almēnelige till the Ephesier. Naadelige(siger han)ere i frelste formedels troen/ oc thet icke aff eder sielffwe/ forti thz er gudz gaffwe/ icke aff nogre gerninger at nogē scal sig berømme. Thet same siger han oc swo till Titum ingen gerning wndertagen. Siden(siger han)at wor frelsermandz gwdz godhett oc mod mēnisckin kerlighet haffwer sig teedt oc obenbaridt/ icke for the retferdighedtz ger Ephe 1 Titum 3

ninger ther wtj nogen tiid giorde/ men effter hanss egen misk wnd tha giorde han oss salige. Paa andre stæder sckriffwer han offte vdi same mening/ om alle the gerninger som thñ förstæ retferdighett finder fore sig/ hwore the kwnne same retferdighet icke forsckylde.

¶ Forti at iödernæ ware i swodan mening och noger falscke apostelæ aff iöde slechte(ther Paulus haffde forti altiid at göre met)som alle tider wnder salighetz sckyn lockede folck till then iödiscke low oc tro/ sigendis att the som ware falden til troen aff then iödiscke slecht/ haffde forhwerffwet Christi naade mz the ceremoniscke gerningher som the leeffde vdhi wnder Moisi low. Oc at hedninge forti som haffde leffwet wdi affgwde tieniste oc dyrckilse/ scwlde enchten icke anāmis til troen/ eller oc til fornett beredis wnder Moisi low wdi the ceremoniscke oc andre gerninger som loghen tilhördhe.

¶ Thet holder sanctus Paulus at ware al somstörst wgwdelighett/ ther till inthe göræ Christi hellige död/ oc forti fegter han altiid sckarpelige mod then mening/ oc gör oss wiss At alle mēniskens gerninger i hwad slag the ere vtaff/ som göris för end wij eræ kalledhæ

til Christi naade/ere plat vdwelige til retfer
dighet/ oc giffwer forti til kende at ware sig
encthen iøde eller hedninge/ tha ere the alle
syndere før end the anāme Christi naade/ och
at the bliffwe retferdige alsomeniste aff gudz
misk wnd formedels troen til Jesum Christuz
Oc thet haffwer sig swo i sandhet/ at inge
the gerninger som wij gøre før end wij anam
me troen och naade for troen skyld/ gøre oss
retferdighe/ oc som i rettelige siga/ ware sig
enchten bwden oc befallede aff mēniskin el-
ler aff gwd/ i hware skøne the siwnis at wa
re for menniskins aasiwn.

¶ Mē nw twert emod/ thē same retferdighz
aff hwilken wij agtis retferdige for gwd/
som er thē anden ther sanctus Jacobus och
suo kaller en fuldkōmen retferdighz/ ther gør Ja 2
aff retferdige meer retferdige/ oc aff hellighe
meer hellige/ om hwilken thz sc. l vnderstaas Apo 22
som Joānes siger vdi syn obēbarilse bog/ att
thē soz er retferdig scal gøris meer retferdig
Nun haffwer vore gerniger behoff foz aff nade
oc kerlighz efterfølge thē første retferdighz/
at wij thz pūd foz wij anāmede aff gud scullæ Mat 25
icke graffwe i iorden/ oc gøme wor herris pen
ning/ ligherwiis som wij gwdz naadha ha- 1 Cor 6
(fdha forghaffwis wndtfanghett/

ther wij met åager ſckwlde brwge oc forbedre
at wij mz baada oc fordeell kwnne forantwor
de herren igen nar han paakreffwer/ oc at wij
ſwo kwnne brwge naaden/ att hwn motthe
formeris och forbedris/ och at wij motte ſwo
worde righe wdi gode gerninger. Forthi alle
Mat 25 the ſom haffwe/ thet er the ſom rettelige brw
ghe een anāmet naade/ them ſcall giffwis att
the ſckwlle righelighe haffwe.

¶ Thette er ſwo klart oc ſwo ſckynbarliga
ſandt/ at hwo thz will met nogen ſckrifft be
wiiſe/ tha tender han liwſſ till at ſee ſolen/
forthi thette ſtycke lerdom haffwer heela læſſ
ſckriffter (ſom mand plever at ſiige) till be-
wiiſſning/ nar ſckriffthen er fwldtt paa alle
ſtæder/ met bwd oc exempill till gode gernin
ger/ ther allene the x. bwdord motte oſſ lære
righeliga nog/ ſom i ſig beſlwtha alle gode
bwd oc wilkaar till att leffwe effther.

¶ Swo at wij icke widhæ hwad heller wij
ſculle fforwndra noger predicanters wſtadig
het/ eller oc ſpotte theris geckerij/ nar the mz
theris geckerij/ nar the met fwldt lyd haffwe
loffwett oc priiſt then blotte tro/ oc fordøme
gode gerninger/ tha pleva the dog at beſlwe
te theris predickin met the x. bwdord oc mett

Pater noster/ oc icke besinde at theris lerd om oc gerning obenbare fiigte emod hwer andre

¶ Och sandelighe then ene apostell sanctus Paulus klarlige bescke der thett forsctiel paa gerninger/ som giøris før end wij ansees till Christi naade och siden. Och swo gott som gi ffwer til kende/ hwore gwd will at wij scwle then naade som wij haffue anāmet gwnste lige wden all forsckylding/ siden tiene oc forsckylde met gode gerninger/ at wij scwlle icke befindis i nogen wtacknēmelighett.

¶ Oc forti tha besl wter same apostel (dog han alsomhelst oc alsomeest priser oc loffwer troen) alle syne episteler mett bwd oc befalning om gode oc høffwiscke gerninger/ at gøre oc brwge/ siden han haffwer trachteret troens handell/ och besynderlighe i the sendebreff till Romere och Galather.

¶ Forti siden han met foragt haffwer fortaget all forsckylding i the gerninger som giordis før end troen er obenbarit/ paa thett att naade sckal ware naade/ tha besckriffwer hā dog mod enden/ bwd oc wilkaar om godhe høffwiscke och twchtighe gerninger ther the scwlle leffwe wdi/ till at forøge/ formere/ oc

forbedre then første oc naadelige retferdighet Oc dog haffwer same apostel ligerwiis som han haffde sig forwiist paa gode gerningers foragtere paa twēne stæder i thet sendebreff till the Romere (før end han kōmer till thet tåalte capittell/ hwar han encke besckriffuer bwd och vnderwiisning om gode gerninger) giffwett raad oc sckvnde till gode gerninger/ ther mett att forfølghe then første naade som war gwnstelig giffwen/ thet er wden all fran faren forsckylding/ oc thett gør han i settha och otthēnde capittell.

¶ Hwar for i sckwlle/ wele i oc wele i ey/ gøre thenne besck ede paa retferdighet oc ger ninger/ oc thet tilstaa/ at inge framfarne ger ninger kwnne nogen tiid forsckylde then før ste retferdighet som naadelig er formedels tro en til Jesum Christum/ men efterkōmende ger ningher som haffwe theris retthæ fandtzwn aff naade oc kerlighet kwnne tha formere och forøge same første retferdighet/ wden i taare sige/ at gwdz hellige mend/ propheter/ apo stele/ oc euangelister haffue sagthet mod hueer andre i lerdom oc mening/ /eller oc thet som meer er. at sanctus Paulus gør icke eet mett sytt eghet sind/ hand/ oc mwnd Oc thette er altsāmen swmmelig att sighe. Vore gernin-

ger hwerckin fødha eller forsckylde then ret-
ferdighet wÿ agtis v'aff hoess gwd men the
dog mett gwdz naadis biistandt kwnne sa-
me retferdighett forøghe/formera/oc fwld-
(komma.

¶ Men i thenne handell bør oss tha eet sty
cke icke gaa forbÿ/ Thett er att the gode ger
ninger som gøris før end then besynderlighe
retferdighedz naade giffwis/ sck wlle tha ic-
ke forsømis oc forsmaas Forti then allerbeste
oc størsta gwd (hwess misck wndhett ther o- Ps 144
ffwergaar alle hanss gerninghet) ligerwiis
söm han aff syn retferdighet lader inthe ondt
ware vpyntt. Swo møghett meer aff syn mi
sck wnd oc godhett/ lader han inge gode ger-
ning ware wlønndtt/ ey heller een drick kaltt Mat 10
wadn som giffwis i hanss naffn. Och forthi
sckeer thett/ at the gode gerninger wÿ giøra
før end wÿ ere aff gwdz naade retferdige gior
de/ icke alsomeniste formilde then pyna wÿ scul
le effter døden lida/ eller ocswo forsckylde no
ghen tymelig welferdtt i thetthe forghenghe
lighe liiff/ men the och swo beqwemma och
beredha oss till naadha och retferdighett/
icke att the giøra oss ther till werdigha/ som
aff thett wedherlag ther giør fyllist/ men al-
someniftha qwemma Icke for thi at gwd ther
)fora aff til børlighett

bliffwer menniskin nogen løn plichtig/ men han aff syn godheedt tildragis at giffwe oss naade och retferdighett/ nar han seer att wij tha giøre wortt bestæ.

¶ Hwess thet icke schede/ hwad giordis tha behoff swo mange raad oc scrynde til penitenze i begge testamentt/ som nar ther sigis/
1 Reg 7 Berede eder gwd eders hiarter. Erandelis/ ladher
Mat 5 wdaff at synde/ forti himerigis rige er for døren. Oc andre vtalige sckrifftter aff same slag
Pro 15 Forthi thett hører menniskin til at berede sind oc siell som Salomon siger. Then som wdaff all sitt oc macht wender sig til gwd/ swo wender oc gwd sig till hānwm igen/ som hā selff
zacha 1 siger hoess zachariaz prophett. Wender eder til mig swo wender ieg mig til eder. Oc thā som hānwm wil møde/ tha kōmer han hānwm till
Jaco 4 møde igen/ som sanctus Jacobus han siger. Holder eder till gwd/ swo holder han sig och swo nær till eder. Them giffwis icke gerne naade/ for sig forherde i synd mz waraftighet

¶ Oc for then sag/ tha ere gode gerningher som giøris i gwdelig mening/ for end oss giffwis naade icke plat vdwelige/ nar the sandelige berede oc beqwēme oss till same naade Men the twenne stycker som i framsetthe sith

wdi edert swar/er swodana/ at thett ena er langt fra sandhet/ som er/ at gwd anseer inge gerninger wden the han haffwer sielff bwdett. Forti gwd haffwer sielff bwdett/ at wij scwlle icke alsomeniste lyde hānwm/ men och swo wore offwermend oc forstandera/ wara sig enchten geestlige eller werdslige som i nesthe fortalde artickill er noget swaret/ hwar wij talede om christendoms frihet Oc forti ere baade the gerninger som biwdis aff gwd och mēnisckin nyttige till retferdighet/ i then mening som nw sagt er/ dog thet er icke mett alla eens wilckaar/ nar gwdz bwd witt offwergaa alle mēnisckis bwd/ oc theris gernīger alle mēnisckins gerninger.

¶ Om the sckriffter i føre i retthe aff Esaia prophett i thet xxix. capittel/ oc aff Matheo i thet xv. er til fornett sagt at the wnderstaaes om the mennisckelige bwd/ som ere gwdz bwd icke met men emod/ oc ther ingen handeil haffue met era och dygd/ til att forde och frēme gwdz sande bwd och hellighe willia

¶ Thet andet/ i sighe at gwd anseer vdi mēnisckin the gerningher som han biwder/ och ther aff troen framkōme/ dog thet er sant thz sckall tha sigis met besckede ac wilkaar. For

thi talæ i om then blotthe och baræ tro som i
pleyæ at gøre/ ther er orckeløß sckrømtelig/
død oc vfrwchtsomelig/ tha er thet icke sandt
i sighæ/ men meenæ i then tro som haffwer sit
retthe sandtzwn aff haab oc kerlighedz bii-
standtt/ tha staa wij till att the gerningher
som fødhis aff swodan tro/ ansees aff gwd/
baadæ till førstæ retferdighedtz formering och
till salighett Oc thett bewiisæ the twēne før
sthe exempill i setthe om Adam oc Abraham
/ forthi theris gerningher eræ føddhe aff then
tro ther war icke blott oc bar/ men haffdhe bi
standt aff ett kerligtt haab. Oc forthi i thett
tredia exempill talæ i ether sielffwe daarli-
ghe i mod/ nar i kalle Centurionem een hed-
ning som han i sandhett war/ oc sighe dog/
att hanß gerningher ware aff troen/ ther ic-
ke kan staa mett thett førsthæ. Forthi/ alla
hedninghe eræ troløsæ.

¶ Oc forthi sighe hellighe lærefedræ som ta
læ aff een andhen aand end i giøre/ att Cen
turionis gerningher han giordæ før end Pe-
trus kom till hānwm eræ aff thett slag/ som
hānwz beredæ mz qwēhet til naadæ oc retfer
dighz/ om hwilcke gerniger er til fornett. no-
get omtalet. Men at wij sckwlle tha een tiid
gøre endæ paa thȳne artickill. Then tiid i wa

ke met obenbare sckrifft oc sandhet ther till
nødde oc trengde / at i sckwlde tilstaa/ at thz
mēniscke som war kōmet till sckiels alder och
sick orsage oc tilfelde at gøre got/ kūne huer
ekin worde retferdigt eller saligt forwden go-
de gerninger. Swo wille i dog effter then me
nige mandz tycke oc gode behaff/ predicke och
lære wden all besckede/ at thē blotte oc bare
tro giffwer retferdighet/ oc swo forseyrid at
same tro kan icke lenge vare blot oc bar/ nar
hwn om behoff giøris vdbryder sig met gode
(gerninger.

¶ Oc swo ansee i thē menige mandz godhe
behaff/ at i forglēme thz som propheten siger
Gud sckall forøde oc atsckillie theris been for Psal 52
teckis mēnisckēn/ oc hwad sanctus Paulus
siger. Ther som ieg ware mēnisckin behage- Gala 1
lig/ tha ware ieg icke Christi retsindige tiene
re. Oc swo møget som thette støcke lerdom
er effter løse folckis tycke oc gode behaff/ suo
møget er thz oc swo baade syndeligt oc vgw
deligtt.

¶ Och effther thi att alt thett loff och priss
som sømer dygd och ere findiss wdhi gerning
oc brwgilse/ hwad er thet andett at fordømme
gode gerniger/ end at fortage oc fordriffue aff
thēne verdē al dygd oc ere/ tucht oc houischet

¶ Thet kende gwd/ hwore mange syndighe orsager thette ene stöcke lerdom haffuer giort blant enfoldig oc wforstandig almwge/ thet wij kwnne formercke paa alle the stæder som eder lerdom haffwe wed tagett oc samtöcht/ hwore ther wden all sckoensil oc blwgsill le-ffwis i synd. sielffs wold/ oc löffagtighet/ och hwore mange sige obenbarlige ware sig leett oc angerligt/ at the gode gerninger nogeen tiid giorde/ hwar fore the oc swo forsinedeli-ge i drick oc gestebwd biwde fala alle theris gode gerninger the nogen tiid giordt haffwe for een ringha ting.

¶ Oc the predickera hwidzle the aff predic-kestolen som enchten raade til gode gerninger paa sckrömptha/ eller och prisa them paa qwandtzwiis/ at the scwlle siwnis ther mett at wela göre gott/ enchten till at efterfölga Christum/ eller til legoms twang oc trengsill Paa hwad tiid och i blantt hwad folck ha-ffwer nogen hörtt swo groffen vgwdelighet?

¶ Thet haffde icke giortz behoff i thessa sii-sta dage at opwecke folck til swodan forsö-milsa/ nar Christus haffwer dog saghtt/ att kerlighett sckall fforfölis i werdsins sista da-gha. Oc forti scwlle wij dess meer altiid och

paa alle stæder tilsckynde/tilbringe/oc raade them i alle gode gerninger/oc forwden all be sckede oc forsckiell/nar wij formercke att ther wdaff kõme nogen forsømilse/effter thi at en god gerning i hwat liden hwn er/ haffwer iw mett sig nogen nytte oc dwelighett/swo at gwd icke alsomeniste anseer henne/ mẽ och swo wederlegger henne met nogen løn tymelig eller ewig.

¶ Then hellige kircke forti/som haffwer eet dagligt ombhygge for syne børns salighet ag ther thet met stor flytt oc windsckiffwelighet/ nar hwn oss som ere fødde wnder troen/ oplerde oc wnderwiiste i same tro/i alle euangelier oc episteler foresetter the seder oc gerninger/som sømelig ere eet christeligt leffnets/oc i them altiid lærer oss gode gerninger

¶ Och hwar som troen haffwer vdi lesthen nogen besynderlig priiss oc loff/tha haffwer hwn thet swo sckickett/at ther tha vdi epistelen noget berøris om gode gerningher/ atte wij wnder troens sckyn/schwlle icke dierffuis till at forsøme gode gerninger. Oc nar swodane episteler kõme/tha gaa sõme aff edher them forby/och tha alsomeniste predicke historien aff lesthen.

¶ Och nar i haffwe thesse twēne article om troen oc gerningen predickett/ wbesckedelig/ wden alt forsckiell/ paa troen/ gerninger/ och retferdighet/ oc met mange folckis orsage till eet sckāmeligt fald. Oc(om wij betro Hieronimo)nar kettherij ther aff wdspringer at ord wsckickelighe oc wbescke delige sigis/ tha ere thesse twēne article eder rettelige førde vnder øghen/ aff eder icke alsomenista ketterlige trachterede/ men swo wbescke delige/ at the kwnne ware een orsaghe till all wdygd/ synd och (ondsck aff.

¶ Icke kwnne i eder heller ther aff berømme/ at i ere første paafindere till thette kettery om troen/ forthi thet er en gāmel vildfarilse/ begynt oc vdsprwngen i the hellighe apostolorū tiid/ aff falscke apstele som i ere/ ther toghe orsage aff nogre diwbe oc wecklare støcke lerdōme/ som findis wdi sancti Pauli sendebreff. Mod hwilcken wildfarilse andre apostelige sendebreff Petri Joānis Jacobi oc Jude haffwe een retsindig christen mening/ aff hwilcken the gøre oss wiise/ att een blott och bar tro forwden gode gerningher/ er icke nog till mēnisckins salighet. Ther till er Augustinus wytnisbyrd/ i then bog hā kaller om tro oc gerninger oc i thz xiiij. capittell/ vdi hwilcken bog han er modstandig thetthe ketttherij

mett rætt forachtt.

¶ Then fempta artickell.

MEnniskin haffwer inghen frij williæ/ oc forthi. alt thet som skeer wdi werden/ tha skeer thett swo/ att thet kan icke anderledis ware.

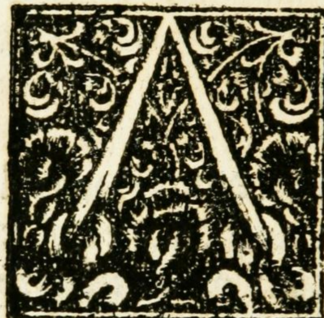
¶ Predicanternis swar.

HUad frihet ther er wdi woregen williæ/ thett giffwer sig nog till kendhæ i daglig forfaring. Ther offwer lærer skrifften oc at wij eræ blindæ oc wanwittige /oc aff natwrligt forstandt kenne inthett till gwd som han rettelig er gwd. Joã i. och ix. Hwarledis kwnne wij nw haffwe williæ till at dyrcke then gwd hwilcken wij aff natwren icke kende. Ja/ ther fore siger sancte Powill ad Philippen ij. Att gwd fwldkõmer icke alleniste hwad godt ther giøris i oss/ men han oc swo skaber then gode williæ i oss som wij haffwe till thet som gott er. Ja/ end och swo hwer god tancke/ ij. Chorĩ iij. Ther fore siger oc Christus sielff Joã i. at ther kõmer inghen

till hånwm wden han bliffuer dragen aff gud fader. See er gwd tha then som giør alting ligerwiis som han haffwer thett forsatt sig effter syn gode gwddõmelige willia/ Ephe i Swo at ther ey falder eet hoffwet haar aff oss Ja icke then mindsta spwrff ther flwger i we verid wden gwdz willia/

¶ Prelaternis geenswar.

Alt thet som i sware till thẽne artickell oc hanss nesta effterfylgere/ hører icke til wor wiisæ/ som mand pleyer att sige/ oc swo oc swo er thet sagt aff eder/ som i hwereken forstode krafftelige then eene eller then anden artickel. Forthi eder fẽnickedregera Morthen lwther disputeredhe først om mẽniscktins frij willia/ i thet han lignis mod gwdz naade och vdi the gerninger som mẽnisckin gør gode oc ondhe. Oc tha scteffte han same mẽniscktins frij willia i twẽne parther effter twẽne tiider/ som er then eena wnder synden/ oc then anden wnder naadhen.

¶ Oc tha sagde han/ at nar mẽnisckin er vnder syndhen før end naaden giffwis/ tha kan

hwn met syn frij willie icke andet end syndhe
oc swo nar hwn gør syt beste. Men nar syn-
den er forlatt oc naaden er kōmen/ tha sagde
han at then frij willie inthet gør eller scka-
ffer/ men alsomeniste brugis/ røris/ raadis oc
regeris aff naaden/ oc at naaden gør forthi al
ting/ icke anderledis brwgendhis mēnisckins
willie end tēmermand øxe oc naffwer/ eller
smed hāmer oc tang.

¶ Ther nast er han indfalden wdi een diwbe
re handell om mēnisckins frihet/ i thett hwn
lignis mod gwdz ewige forsiwn/ i alle the ere
atwris gerningher som ere gwdz forsiwn och
witsckaff wnderdanige oc wndhergiffne/ och
ther met haffwer han sig forbedrit som ketter-
re pleye/ thet er han er falden wdi en ond oc
syndig mening/ oc fra then oc wdi en andhen
møgett werre/ som apostelen siger om nogre 1 Timo 4
(kettere.

¶ Och forthi haffwer han nw platt drabtt
mēnisckins frij willie/ oc siger/ at for gwdz w
wendelige forsiwn/ tha scheer alting swo aff
wryggelige sckieffning/ onde oc gode at the e
re platt aff nød/ oc kwnne icke anderledis va
re. Oc i thenne mening modsigis eder i thēne
artickell oc hanss neste efterfølgere. Men i li
gerwiis som i icke forstode tale eller maall/ oc

lade eder tha tøcke at i ere sckrifftckloge swa
re till then første mening/ wdi hwilcken men-
nisckins frij willie ligniss mod gwdz naadhe

¶ Then daglige forfaring hwar i met wele
bewiisæ eder mening/ sck wlde gøre eder i sād
het wiisæ/ meer at wij haffwe frij willie end
wij icke haffwe. Oc besynderlige om noghen
effter thū hedinscke mesthers raad (ther oc suo
disputerede emod then groffwe mening som si
ger alting sckee aff een wforwendelig sckieff-
ning) wille swo lenge bancke edre sideben mz
een sterck knyppell/ at i aff pyne oc werck kū
ne bekende ware wdi hanss willie oc machtt
/ at kasthe knyppelen bordt oc lade wdaff att
slaa. Oc nar i bere oss thet wnder øghen/ at
ligerwiis som wij kwnne icke natwrlige for
wden besynderlige gunst oc gaffue kende gud
som han er/ och behoff gøris till mēnisckins
salighet/ nar wij effter sckrifften ere aff natw
ren blinde och wanwittighe/ swo kwnne wij
icke heller aff wor blotte willie eller frij wil-
kaar forwden gwdz naade oc hielp elscke oc
dyrcke hānwm som børligt oc sømeligt er.

¶ Hwem haffwer noggen tiid ther ellers
war retsindig thette negthet? eller hwem ha
ffwer noghen tiid andreledis meendt/ lerdtt

sckreffwet eller predicket. Forthi gwdz kwn
sckaff kan icke haffwis wden formedels troen/ Ephe 2
ther i sandhz er gudz gaffwe. Ther nest/ sand
gwdz dyrckilsæ/ kan heller icke ware wdhen
aff naade oc kerlighet/ ther er then allerstør- 1 Cori 13
stæ gwdz gaffwe/ som apostelen siger.

¶ Och forthi tha pleyer then helligæ kircke
wdi syne høgtidelige bøner/ som almēnelige
kallis Collecter/ obenbare at bekende oc til-
staa/ ware gwdz gwnst oc gaffwe/ at hānum
lowlige oc børlige tienis aff trofaste menniske-
kæ/ oc at ingen kan teckis gwd hānwm for-
wden Een stor part forti aff søndags embede
oc Collecter paa thet gantsche aar/ icke andet
bedæ oc formane hoss gwd end naade/ hielp/
oc trøst till at tencke oc gøre the ting som ere
(retsindigæ.

¶ Men thesse ting gøre icke forthi mēniskis
frij willia oc wilckaar till inthett/ hwilcken
frij williæ ther sckall formedels troen bwde o
ffwer mēnisckins natwrlige sckiell i the støc-
ker/ som hēnis natwrlige forstandt offuergaa
Forthi the ting som icke natwrlige begribis/
høræ troen till. Oc paa thett wij sckwlle bru-
ge sancti Pauli ord/ tha sckall same frij wil- 2 Cori 10
liæ formedels troen befange wortt forstandtt
till Jesu Christi lydilse/ men formedels naade

oc kerlighet/ biwdæ offwer mēniscke lige sind
oc macht/ at nar hwer aff them haffwe giort
siit embedæ fyllest/ tha kwnne wij loffl ige och
børlige tienæ vor sckaberæ/ oc swo elscke wor
gwd oc herre/ aff alt wort hiarte/ aff all wor
siell/ och aff alle wore sind och macht/ oc wor
ieffnchristen lighe wed oss sielff.

¶ Thet er ketterlige at sige Frij willies oc
wilckaars rettæ werck oc brwgilse er at sam
tøcke met sind oc mening troens gaffwe/ och
at brwge met metgerning naadens och ker-
lighedtz gwnstelighe gaffwe.

¶ Men thet i hær talæ om gudz kwndsckaff
hwar vdaff han kendis lighe som han er/ thz
er hanss sees vdhi syn warilsæ/ er talett aff
stoer vanwittihhett. Forti thet kundsckaff hø
rer icke till thette tymelige liiff/ men till then
hīmelscke salighet som tilckōmendis er effter
døden, Icke er thet kwndsckaff heller noghen
forsckylding/ men een løn/ som sanctus Joan
Joan 3 nes siger om gwd. Thet vide wij/ at nar han
sckall sig obenbare bethee/ tha wordæ wij hā
nwm lighæ/ at wij sckule hānwm tha see li-
gerwiis som han er.

¶ Nw framdelis thet som i indførær aff apo-

stelen. baade ad phili ij. Gud er then som for arbeyder vdi eder/ at i kwnne wele oc noget beköme vtaff en god agt oc mening oc ij. Co rint iij. Icke forti at wij ere dwelige vdaff oss sielffwe att tencke nogett ligerwis som aff oss sielffwe/ men om wij ere till noget dwelighe tha er thett aff gwd.

¶ Men hwad bewiser thesse twēne stædher andet/ end a[t] wij haffwe gwdz naade behoff ther scall oss baade berede oc arbeyde met oss sckynde oc røre oss till thet som got er/ at wij mwæ tenckæ/ welæ/ oc kwnne gøre thett som ratt er. Ther næst then naade som forfølgher oc arbeyder oc fwldekömer met oss/ ther och swo bestercker oc hielper oss til warafftighet

¶ Men hwem er then och swo blandt them som ere maadelighe lerde/ ther thette enchten negther eller icke weed? nar then hellige kir=cke swo beder hwert aar vdi een aff syne Col lecter. Wij bedæ tig herre/ at tyn naade sekall oss baade foreköme och effterfølge/ oc thet gi=ffwe/ at wij altiid mwæ bestædis i gode ger=ninger. Men i hwess maade er thette wor frij williæ modstandigt? nar thet er hanss embede at føge sig effter then forekömende naade/ och arbeyde met then som efterfølger. Forti som

ther sigis vdi eet gāmelt sprock Gwd hielper them som arbeygdha.

¶ Oc thet som nw sagt er/ forclare sāme ste der mett thet som desse forberørde ord bode forestaat oc effterfølgher. Fordhi ther apostelen emod the falscke apostele som ware eblāt the Corinthier/ haffde giffwet syn apostelige macht oc befaling eet børligt loff sytt embede till ere/ tha indførde han the ord om wor wdwelighett wij haffwe wdaff oss selffwe/ och then dwelighet oss giffwis aff gwdz biistantt /at han sckwlde icke ther fore siwnis at søge nogen forfengelig priiss och ære. Och forthi gaff han gwd then ære/ at han war then sor gerningen giorde met syt gwddōmelige biistandt. Oc sagde sig forti at ware een tienere/ ther met syt ringe arbeygde søgede sig effter gwdz naade/ strax forfylgendis mett thesse ord. Oc han er then som giorde oss dwelige tienere i thet ny testamentt.

¶ Men till the Philipper haffde han swo till fornett sckreffwet. I sckwlle forarbeyde eder salighet met frøcht oc redzle. Oc siden forfølger han met thesse ord/ i sckwlle alting gøre wden mwr oc weddertknwr/ kwnne i icke for thi see/ baade effter apostelig lerdom oc then

gandtscke sckrifft/ hware then same gernig
sigis stwndwm at göris aff gwd oc stwndum
aff mēnisckin/ hwilckett som er een obenbare
bewiissning ther till/ at vdi alle gode gernin
ger tha efterfölger mēnisckins frij willie/ och
er gwdz gerning fölagtig oc biistandig mett
een willig tienista oc een tienistagtig willie

¶ Framdelis thet som efftherfölgher i ewertt
swar aff Joāne/ er oc swo aff same slag For Joan 6
thi/ endog at ingen kōmer till Christum vden
then himelscka fader dragher hānwm met syn
naade/ som forekōmer/ metfölger/ oc fwldkō-
mer/ men nar gwd drager ingen nödt oc vuil
lig/ tha hörer thet till mēnisckins frij willie/
at söge sig effter gwd faders dratt/ oc at icke
forherde sytt hiarta nar han hörer hanss röst
ockald/ men strax oplade hānum nar hā ban
(cker paa dörren.

¶ Mē nw vele wij hörehuare i aff alle desse
stöcker beslute emod mēnisckis frij villie. Er ic
cke gud forti thū for altig gör vdi alle crea-
tur effter syn guddōmelige villies raad Ephe
i. A huad er thūe beslutig syne mestere lig/
gwd gör alting vdi alle creatur/ oc forti gör
mēnisckins frij vilie inthz I sandhz tha fortā-
ger thūe beuisnīg icke mera mēnisckis frij vil
lie end hwn forthagher fwgle theris flwg/

fiscke theris sweem/ oc andre diwr theris gåg Oc swo i alle maade hwer cretwris besynder lige indsettæ natwr/ nar inthe creatwr i blått them alle/ er platt ledig oc örckeløss Forti at Paulus haffwer swo sagt om them alle/ at gwd gør alting vdi alle creatwr/ ther mett beslwtendis alle creatwrs gerninger/ vdi frij willia oc wilckaar offwergaar mēnisckin alle creatwr/ forti hwn er een herre offwer syn gerning/ oc kan forti baade gøre oc lade.

¶ Endog at thet som aff then epistell till Ephesier er indført/ met thet som siden er taget aff Matheo i thet tiende capittell/ meer er mēnisckins frij willie anrørendis/ når han lignis mod gwdz ewige forsiwn. Forti Paulus siger hware alting sckeer aff gwdz willies gwddōmelige raad/ thet wij kalle håss forsiwn. Hwilcket Christus hoess Matheū sielff stadfester/ lærendis oss met thet exempill om spwrffwe/ oc mēnisckins hoffwet haar/ hworre thet er swo sandt/ at the alleringisthe och nyndste ting som findis vdi werden/ ere gudz forsiwn swo vnderdanige at the løff som sidde paa træ/ falde icke vdaff wden gwdz wilia

¶ Oc paa thet wij sckwlle swmmelighe beslwthe thēne gantscke handell/ och obenbare

kwndgøre edert geckerij/ tha grwndhis eder bewiisning har oppaa. Mēnisckins frij wilie kan inthz got gøre som er fyllest emod thet ewige liiff forwden gwdz naade/ desligest ingē ting scheer i then gansche werden/ vden gudz forsiwn/ forti haffwer mēnisckin ingen frij wil (lie.

¶ Hwem will noghen tiid werdis at sware edher till swodantt geckerij? Oc ther som i aff eder retthe sind oc mening føre swodan bewiisning i retthe/ ligerwiis som hwn ware drabelig aff schrifft oc schiell/ tha ere i platt vwerdige ther till/ at noger schall tala mett eder om hellighe ting/

¶ Men ther som i ander wide oc wele dog met swodan røg oc støff forblinde simpell folckis øghen/ tha ere i werde att ther sckwlde bindhis een møllesteen om eder halss/ oc i for eder ondsckaff sclyld/ schwldhe mett hānwm forsenckis i thet diwba haff/ nar i swo mãge maall twsinde simpell folck daglige beschēma Och Christus sagde them ther swodant gøre ware een børlig pyna.

¶ Men mo wilscke at nogen aff eder wil thet the swo emod siga Hwore ther kan icke schee at gwdz forsiwn enchten forwendis eller och

ler oc̄h beſwigis. Ere forthi alle the ting ſom
ſckee vdi werden gwddōmelige forſeede/ tha
mwæ the nw ſckee Sckwolle the oc ſckee huar
er tha mēniſckins frij willie? Her till ſware
wij ſwo. Then nød ſom alting haffwer aff
gwdz forſiwn/ hwn er met wilckaar/ ſwo at
ingen ting forti ſckeer at hwn er forſiwnet aff
gwd/ men forti at noget ſckall ſckee/ tha ha-
ffwer gwd thet wiſt fra begyndilſen.

¶ Thet kwndſchaff ſom wij haffwe om ner
werendis ting/ haffwer gwd om the ſom kō
me ſckwlle. Som inthe mēniſcke forti ſigis att
ware nødt till then gerning ther wij ſee och
wide ſame mēniſcke gøre/ ſwo nødis ingē hel
ler till then gerning ther gwd haffwer ſeedtt
gøris ſckall/ ther icke forti gøris at gwd hen
ne forwiſte/ men forti hwn ſckwlde gøris/ och
alting er gwd nerwarendis tha forweed han
alting før end the ſckee. Som wij kende them
ther gøre ildhe/ ſwo kendher gwd them ther
ſckwlle gøre ilde. Men ſom wortt kwndſckaff
forti trenger ingen till wgerning/ ſwo gør ic
ke heller gwdz kwndſckaff.

¶ Deſſigeſt/ ligerwiis ſoz wij elſcke thē ther
gøre got/ oc hade thē ſoz gøre ondt/ ſwo el-
ſcker gwd thē ther ſcwlle gøre got oc hade

thēn ther scke wille gøre ondt/ oc forti elscket oc hader gwd mēniscken aff ewig tiid/ forti han saa aff ewig tiid hware hwert mēniscke sculde sig bewiisa ilde eller well/ huar fore hā huer cken elscker eller hader vden sag. Swo er thz oc suo met eder/ haffuer gud forseedt at i scul le bliffwe waraffstige i edert ketterij/ oc ther offuer fordømis tha maa thz vare/ oc kā icke anderledis scke/ icke forti hā ss forsiwn trēger mē forti i wille eder icke bekēde/ ther hā viste aff begyndelsen Dog er thz møyeligt ther wij ønsche eder gerne at i behulpen mz gudz naa de motte eder end nw bekēde/ forløste aff dieffuels band oc snare. Oc i same menig sckall thz altiid forstaas soz enchtē giørs eller giø- ris scall aff mēnisckzs frij vilckaar.

¶ Then siette artickell.

Orthi er thet icke i wor macht nogett att giøra eller ladha.

¶ Predicanternis swar.

Ud haffuer swo sckicket oss aff førstha sckabnig at wij sculle kūne gøre nogz ede/ dricke/ staa/ gaa/ tala/ och giø- re māge andre atsckillige naturlige gerniger

Men swo lenghe wij forladis oss sielffwe/ ligæ swodane som wij eræ oprindelige sckaffte oc føde/ tha ere swodane met alle andre vore gerninger vdwelige oc misshaffwelighe wdi gwdz ansigt. Forti eet ondt træ kan ieke beræ andet end ond frwcht Mat vij. Men hwilcken gwd gør till eet nytt creatwr/ then bliffwer megtig till at gøre/ thet som for gud er gott oc well behawelight Gala v. Dog icke aff syn egen magt/ men aff gwd som han nwm styrcker oc gør megtig ther til Phili ij

¶ Prelaternis geeuswar.

Er sckrabe i end nw paa thē same streng som een ond harperæ plever at gøre/ och talæ om mēnisckins frij williæ/ icke effter Lwters mening/ agthz emod gwdz forsiwn/ men agtet emod gudz naade/ liger wiis som gudz naade giorde alting/ oc mēnisckin alsomenistæ brwgedis wden nogen metgerning.

¶ Men swo møget forbedræ i eder i thetthæ swar/ at i nw talæ om the gerninger ther mēnisckin gør end nw beste dt wnder synd/ och ther met wele i gøre oss viisæ/ at alle mēnis-

cens gerninger ere vnyttelige oc vdwelige/ før end naaden worder oss biistandig/ oc ere swo lenge syndelige oc wtackne̅melige/ och eet ondt træes frwcht/ at wij formedels naade̅ ere forwandlede eet nytt me̅niscke/ som er aff aanden vdi Christo Jesu megtig at gøre thz som for gwd er godt oc tackne̅meligtt.

¶ Oc dog at thenne mening er bewiist att ware wildfarilsæ/ vdi geenswar till thn̄ fierdhe artickell/ hwar talet er om gode gerninger oc theris wilckaar. Men forti att thet er een wildfarilsæ alsomfarligst/ ther mange haffwer førdt i misshoff/ paa thz hun kunne grwndelige driffwis till bage/ tha wele wij nogett wiidere her om talæ.

¶ Forthi thet parabell oc sandtsaffwe som Lucas sckriffwer om thet me̅niscke ther wandrede fra Hierusalem oc till Hierico/ oc faldt vdi røffuere hender/ aff hwilcke then tiid thz war berøffwet/ thet oc swo bleff saar giort/ oc war aff them icke før offuergiffwet end thz war halfdødt. Thette me̅niscke mercker mennisckins gandtscke løn/ ther synden berøffwede vdaff alle naadeligæ gaffwer oc saar giorde the natwrlige/ men tha icke drebtæ them. Luce 10

Thi kan thet sckee at mēnisckin kan i nogen maade kōme till gwdz kwndsckaff/ aff thz naturlige seckyn som gwdz ansigt lader seckynæ
Ps 4 offwer oss/oc propheten omtaler i psalterin/
Joan 1 oc Joānes euangelista swo sigendis. Gwdz ord(siger han) war eet sandt liwss ther oplewser alle the mēnische som kōme till thēnæ werdhen/som er formørckedt/ men dog icke platt wdsliwckt.

Ro 1

¶ Om kundsckaff bær sanctus Paulus vitnissbyrd/then tiid han taledæ om the hedinscke mestere oc sagdæ at thz ther kwnne viddis om gwd war them obenbariot/men om thz som hører till gwdz dyrckilsæ/taler han och
Ro 2 swo. The hedninge(siger han)som haffdæ ingen low/gøre dog naturlige thet som logen tilhører. Ligerwiiss som sanctus Lucas sckriffwer i apostolorū gerninger/hware Atheni-
Acto 17 enses haffdæ bygdt ett alteræ then vbekendhe gud till eræ/som Paulus war kōmen at predicke och leræ vdaff.

¶ Oc forti/ligerwiiss som mēnisckin kender gwd naturlige vdi nogre maadæ/swo kā hun oc dyrcke hānwm wed same maadæ/mē thæ icke som børligtt er oc mēnisckins salighz haffwer behoff. Aff syn frii willia kan hwn icke

forarbeyde thz ewige liiffs forsckylding/ eller
gøre the gerninger som ere fyllist moed en e-
wig løn/ mē och gøre the gerniger for haffue
(met sig nogē godhz

¶ Hwilcke gerniger scolerne pleya at kallæ
gode aff tucht oc høffwisckhz/ som findis i er
lige seeder oc eet qwempt leffnet/ oc swo blāt
hednige/ hwilcke gerniger ther ere alsomeni-
ste icke synd/ men ere huercken vnøttige eller
gud vrachnēmelige/ mē haffue suodane wil-
ckaar/ at the icke allene formildæ pynæ effther
døden/ eller forhuerffue nogē tymelig løn vdi
thn̄e verden/ mē ansees oc swo fiende m aff
gud for the gerniger som berede oc beqwēme
mēnisckin till naade och salighett/ huordane
Cornelij høffdings (som end tha war en hed
ning) bøner oc almwser sigis at haffue warit
som till forett berørdt war emod then fier-
de artickell/ oc noget her effter sckall ydermer
sigis.

¶ Men thet i her sette emod oc sige/ at eet
ondt træ bær altiid ond frwcht/ hwem siger
ther emod? Men hwad tha? Aat eet ondt
træ mercker icke mēnisckins onde natwr. Ingē
creatwrs natwr er ond/ som christendoms ret
sindige lærefeddræ the meenæ/ dog att Ma-
nicheus kettere haffwer andett sagtt.

¶ Men mēnisckins onde willie oc onde mening gør eet ondt træ oc ond frwcht/ thett er onde wdwortis gerninger fødis aff swodant træ/ som Christus haffwer lerdt hoess Matheum/ om eet enfoldigt oc eet sckalcke øge/ thet er een retsindig oc wretsindig mening Nw er inghen mēnisckis ondsckaff swo stoer och swo forherdett at hwn haffwer iw stwndwm een god willie oc een retsindig tancke.

¶ Then wnderwiissning i met best wte/ anāme wij gerne for er att the gode gierniger for sckee vdi oss siden naaden er oss giffwen/ thī sckulle wij icke agte at vare vdaff wor mackt men for gwdz welgerning/ som haffwer giffwet oss magt oc styrcke till swodane gerninger Wij wide well met propheten/ at gwd scal
Ps 113 loffwis i gode gerninger. Icke oss herre (siger han) giff icke oss priiss oc ere/ men tyt naffn.
Hiere 9 Thet same siger oc swo Paulus effter pro-
1 Corin 1 pheten. Hwo som will sig berømme (sigher han) han berømme sig wdi herren.

¶ Thenne mening giffwe wij forti stor macht/ at hwn er baade gwdelig/ trofast/ oc retsindig/ oc ferdelis met thette wilkaar/ at wij icke wdelyckendis gwdz naade/ tillegge wor magt oc styrcke gode gerninger/ ther wij gøre

siden naaden er oss giffwen.

¶ Men hwar i haffwe swodan mening/ at
alle gode gerninger sckwlle swo platt tilleg
gis naadens krafft/ som mēnisckins natwr oc
frij willie haffde ther ingen laad iblandt/ tha
giffwe wij eder mening ingen magt/ ther oss
gør wiiss icke alsomenista thet nw sagt er oc
sckall her effter ydermere sigis/ men oc swo thz
som. Paulus scriffuet till the philipper/ Jeg (Philip 4)
kandt alting bekōme) siger han) her høre wij
naturlig magt oc frij willie wdi Paulo men=
nar han framdelis siger saa wdi hanwm for
meg bestercker oc giffuer trøst eller formedels
Christum som meg giffuer magt her høre wij
Christi naadelig biistandt ther hanum giffuer=
trøst oc magt.

¶ Och ij sandhet desse tw ordt trøste oc bester
cka/ giffue klarlige tilkende naturens oc naa=
dens samfundt oc biistandt/ Thet er fordhi
børligt att Christi naade saa predickes/ att haff
ffwe then ypperste partt oc dell i gode gernī=
gher/ at mēnisckins frij willie(som er oc swo
gwdz gaffwe) beholder oc swo thett hānwm
sømer oc er giffwet aff gwd. Oc swo er thz
børligt at loffwe oc prise wor geensckabning
at wij icke laste then første gwdz sckabilse for

er natwren oc mēnisckins frij willie/ ther er aff synden icke dræbt/ men illæ saar giordt/ formørckett/ men icke platt wdslwcht.

¶ Oc nær mange kettere haffwe farid vild oc stødt sig paa thēne artickell om mēnisckins frij willie/ tha wele wij hær kortelige beløbe then gandtscke disputatz om same frij och natwrlige willie/ oc met faa ord giffwe till kenne/ hwad mening gamble kettere haffde om same frij willie/ oc hwad thenne tiidz kettere nw haffwe/ oc framdelis hwess then menige christen kircke (altiid fast oc ensindig) haffwer troedt/ lerdt/ oc bekendt om same stocke lerdom/ paa thet at een from oc gwdelig læsere kan wide hwat han sckall følge/ oc huat han sckall fly vdi swo twilactigt stocke lerdō

¶ Om mēnisckins frij willie er forti trenne disputatz emellom wise oc lerde sckriffklogemend Først twēne om same frij willie/ ligner mod gwdz oc Christi naade/ oc then tredie ligner mod gwdz gwddōmelige forsiwn Wij vele hær inthet tale om Manicheo oc Iouiniano/ ther haffwe i thette stocke modstandighe meninger/ dog at the baade plat dræbte mennisckins frij willie. Nar Manicheus sagdhe at mēnisckin icke andet kwnne end syndhe aff

blott och bar nød/ oc Jouinianus at hwn aldrig kwnne synde siden hwn war een tiid begaffwett mett Christi nadhe.

¶ Then første disputatz er om menniskins frij willie/ besiedt wnder synden før end naaden giffwis. Paa thette stycke haffde i gammell tiid then hoffwetkettere Pelagius suodan mening/ at same frij willie met naaden v begaffwit/ kwnnde aff syn eghen natwrlighe magtt forhwerffwe alle the ting som menniskin behøffde till syn salighet/ som er/ baade naade oc hemerigis glæde.

¶ Oc sagde hā ydermere/ at naaden giffuis icke for anden sag end att wor frij willie kan met henne dess lettere oc ringere forhwerffue (glæde oc salighet

¶ Mē vor tiidz kettere Morthē Luther haffuer en ny menig som er thēne plat modstādig oc iw suo skadelig oc farlig/ oc siger forti at mēniskis frij villie kā plat inthz gøre vden synde/ oc suo nar hā gør syt allerbeste. Mē then menige christē kircke som altiid met skrifft oc skiel gaar thē rette vey/ haffuer suodā tro/ bekēdilse oc lerdō/ at mēniskis frij villie kan i thēe tymelig tiid foruden naadēs bistādt inthz gøre som kā vare fyllist mod een ewig løn

men kan dog wnder deſſ göre the gerningher ther alſomeniſtæ icke eræ nogen ſynd/ mẽ eræ ſwodane hoeſſ gwd/ at the enchten formilde then ewige pynæ/ eller forlöſſning for tymelig ſckade/ eller the oc forhwerffwe nogen tymelig lycke oc welferd. Hwilcke gerningher offtæ ſandelige berede oc beqwẽme menninſckin till gwdz naade/ ther kallis som till fornet ſagt er höffwiſcke oc twgtighe gerniger/ ther pleyæ at findis i erlige oc dygdigæ ſeeder/ och i anden meniſckelig fromhett och godhett.

¶ Pelagij wildfarilſæ er baade död oc begraffwen/ thi wele wij om henne inthe meer talæ. Men forti at Luters mening er manghe twſinde meniſcker orſage till fordömilſæ/ och een ſlagbrandt till miſhob/ tha wele wij om henne talæ noget wideꝛæ. Hwad haab kan een arm ſynderæ haffwe till gwdz naade/ nar han hörer at han kan icke andet end göre en ſynd oppaa een anden/ oc ſwo nar han giör ſytt beſtæ aff yderſtæ ſind oc magt. Men dog

Gen 4 ſagde wor herre ſwo till Caim ſiden hã haffde ſyndet. Thin ſyndige begering ſckall ware tig wnderdanig/ oc thw ſckaltt ware hennæ megtig.

¶ Aff hwilcke ord wij baade korteligher och klarligge wnderwiſis/ hwore mẽniſckins frij

willie efter synden och før end naaden giffwis er icke noger ting vdaff thet blotte naffn oc titell som i wele sige/ men haffwer oc swo sād het oc gaffn at fare met/ nar han er syne gerninger i gørinde oc ladinde baade myndig oc mectig. Hwi raader oc opwecker then hellighe sckrifft syndighe menniscke swo offte till syndz penitentz oc afflادilse/ oc omwendilse om the kwnne inthe godt gøre/ och komme igeen till gwdz naadhe?

¶ Eller hwi siger gwd hoess Esaiam Gaar till edert hiarte oc bekender eder i offwertrædera? Eller hwi siger han hoess Ezechielez Uender eder omkring oc lader vdaff at giøre alle the synder i haffwe giordtt/ oc tha sckall synden icke kōme eder i nogz forderffweligt fald? Eller hwi sagde han hoess Johelem. Omkrīg wender eder till mig aff alt edert hiarte? Eller hwi sigher Joānes baptista. Lader vdaff att synde/ forthi himmerigis rige er nw hart hoss? Eller hwi sigher herren sielff till alle. Beder oc eder sckall giffwis/ søger oc i skulle finde/ bancker oc eder sckall opladis?

Esa 46

Eze 18

Johe 2

Mat 3

¶ Oc met faa ord/ alle then hellige sckrifftis bøger ere fwlde vdaff swodane tilbwd/ hwilcke mange euangeliscke parabell oc mer

ckelige wnderscke. Swo lesæ wij at thn̄ for
Luc 15 dæræ som haffde syndeligæ foræritt syn ar-
ffwedell/ ware met swodam ydmyg bøn kō
men vdi syn faders hyldist oc wensckaff. Fa-
der (sagde han) Jeg haffwer syndet emod hi-
melen och for tytt ansigt/ och er forti nw icke
werdig at kaldis tyn søn.

Luce 18 ¶ Swo slog then obēbare syndhere sig for
sytt bryst/ oc met swodan bøn gick retferdig
hiem i syt hwss O gwd/ war mig arme syn
dere naadig oc gwnstig. Swo kan nogē tiid
tro at thn̄ syndige mand som beder thesse bø
ner ē same menig / synder een dødelig synd?
Thenne mening forti som siger att mēnisckin
bestædt wnder synd/ kan icke andet met na-
turlig friihet end synde dødelige/ oc swo nar
hwn gør syt besta/ sckall icke alsomeniste fly-
es som eet sandt ketterij/ men oc swo fordø-
mis oc maledidis liger wiis som thn̄ synd ther
giffuer orsage till misshob/ mistrøst/ forherdet
ondsckaff/ oc all forbiistring oc blindhet.

¶ Then anden mening oc disputatz om men-
nisckins natwilige oc frij villie/ er wnder na-
dens tiid siden synden er forladt vdi then gā-
ble mening som Pelagianer efftersfwlde var
swodan tro/ att then gansckæ dwelighet och

werdsckyld som kandz vdi swodane gerniger som giordis aff męnisckin/ war encke aff men nisckins frihet/ i hware naaden war męnisckin bistandig/ och naadens bistandtt gaffwe the icke anden ere/ end same gode gerninger giordis met større løst oc gledscaff aff hennis (nerwarilsę.

¶ Twert emod the som i thenne tiid ere Lwters efterfylgerę Manichei nyfødde sosterę/ Nar the wele fly thenne Pelagiani wildfarilsę/ oc inthet andet tillegge męnisckins frij willię end synd och ondsckaff/ tha falde the vdi een anden werrę mening/ som Flaccus siger thet pleyer at sckee met them som daarlig fly en synd och falde vdi en anden twerdt emod/ forti thet icke sckeer met forstandt oc vittighet/ oc sige. At alt thet gode som wor gerning och werdsckyld be strwter/ thett wercker altsammen vdi oss then blotte oc bare gwdz naade/ oc at wor frij willię aff henne alsomeniste røris/ raadis oc brwgis/ ligerwiis som eet redsckaff thet rørs oc brwgis aff een embitzmand/ oc hānwm forwden/ er platt vdweligtt och wnøttheligtt.

¶ Men then menighe christen kircke som er sancti Petri sckib/ gaar then middhill wey/ i mellom baadhę thessę twendę wildfarilse

som eet well regerit sckib/segler mytt emellō een farlig klippe oc een bondløss stwg. Oc for thi tillegghet hwn naaden i gode gerninghet then størstha oc ypperste macht oc krafft som børligt er/oc giffwer end tha menniskis fri willia then macht hānum bør at haffwe/suo att gwd haffwer menniskins willia till een methielpera/icke forthi gwd haffwer willien behoff/men att willien sckall icke siwnis att ware for gewis sckaffit oc giffwen menniskin Tha will gwd att baadhe naaden oc willien sckwlle haffwe eet meenigt samfwnd/oc deel agtighet i gode gerninger/hwilcket thē gātsske sckrifft paa mange stader gør oss klarlige wiiss/hwar gwd kallis wor hielpere wor herre/oc wor hwssbonde. Oc wij kallis hanss tienera/arbeygdera/leyeswøne/tilsiwenssmend/fogeder/plowmend/wyngordzmend/byggera/oc andre figwrlige naffn/som klarlige mercke nogen gerning ther wij gøre/oc icke platt liide oc anāme gerning vdi oss.

¶ Men tha wele wij framsette twenne stader/ther saare bewiser thenne mening/oc ere aff sancto Paulo een megtig naadens predickera offwer alle/oc thet icke wden sag at hā bleff aff naden saare delagtig/then tiid han aff een forfylghere er bleffwen een merckelig

Jesu Christi wdwoldhæ predickeræ.

¶ Then enæ stæd er i. Corin iiij. Forti wij eræ gwdz metgøreræ/som Erasmus haffwer klarligst wdsett aff gretscken i syt ny testament. Then anden stæd er i same epistell och xv. capittell/huar han swo sckriffuer om sig sielff. Hwess ieg er (siger han) thet er gwdz naade/oc hanss naade haffwer icke warit forgewess i mig/men meer end alle the andre haffwer ieg dog arbeydhett/dog icke ieg/men gwdz naade (som er mig bistandig) mz mig. 1 Cor 3 1 Cor 15

¶ Hwat kwnne nogen tiid swo klarlige sigis om thet samfwnd som findis i alle godhe geringer/emellom gwdz naade oc naturen?

¶ Then tredie disputatz om menniscklins frij williæ/i thet han lignis mod gwdz ewighe forsiwn/er baade farlig oc møget wklar/icke alsomenisthæ besøgt oc ransaget i gāmell tiid aff christendoms mesteræ oc lærefedre/ mē och swo aff hedinscke oc natwrlige mesteræ. Men kwnne dog aff ingen fastelige/flittlige oc forstandelige wdredis. Thet slag som kallis Epicuri/haffwe her plat negtet gwdz forsiwn/oc sagt/at alting sckeer aff slwmp och waade/paa thet the sckwlle i noger maadhæ

forswaree mēnisckins frij willie och wilkaar.

¶ Thet slag twert emod som kallis Stoici ther negthe mēnisckins frij willie/ paa thett the sckwlde forsware gwdz forsiwn the sighe alting sckee aff een wforwendelig sckeffning. Men the wiisestæ som ere Academici oc Peripatetici/ haffue fordraget tilhobe baade gudz forsiwn oc mēnisckins frij willie som the bæst kwnne/ nar the fornerckte at thett motthe icke andetledis wara.

¶ Men i hwess maade och hwad mening/ thet kan sckee effter then menige christen troes sind oc forstandt/ kwnne the icke wdredhe Men christendoms gwdelighet/ mett een wtāsagelig grantscke føger them baade til sammen oc befanger wor wnderstandilse wnder Christi lydilse/ then hellige sckrifft till agt ocære som aldrig lader vdaff at predicke oc lære these twenne ting/ gwdz forsiwn oc mēnisckins frij willie/ ligerwiis som twenne fundament till all christendoms gwdelighet. Forthi ther som alle creatwrs sckeffning sckall forti samtøckis/ at gwdz forsiwn oc vforwendelighett tha kastis om kwld/ och bliff wer till inthett (all hellig sckrifft.

¶ Forti hwn er then som binder/ forbinder/

raader till oc fraa/tilsckynder/forfærer/lét=
ther oc loffwer/høder/ hwgswaler/ bryder/
formaner/ welsigner oc formaledider som pau
lus sigher/ lærer/ reffser oc straffer/ ther i allæ
maade ware forgæwis giort/ hwar mēnischis
fry willie kwnne ingen ting enchten lade el=
ler gøre.

¶ Thi er thett nw forghæffwis at føre wit=
nisbyrd aff sckrifften emod swo obenbarlig en
wildfarilsæ/ nar wij traa icke ware noghett
capittell i then gandtsckæ bibell ther haffuer
sw noghz støcke lerdhom emod thēne vildfarilse

¶ Ther till mett er oc thenne Stoicorūz vild
farilsæ swo groff oc whørlig/ att andre hedi=
scke mesthera / baade Platonici oc Aristote=
telici/ haffwe henne fordømptt oc foragthett
Først er hwn langt fran alle rædelighe sckick
oc samfwnd ther forødher oc omkwld kaster
all meenighedtz sckick/ raad/ och regemen=
te/ met øffwerighet/ embede oc stadt/ som hø
rer till menighedtz oppehold och welfardtt/
Nar hwn betagher low/ sckick/ twchtt/ hø=
ffwiskhett/ bwd/ raad/ atwardsill/ straff/
dygder och synder/ loff oc last/ løn och pynæ.

¶ Ther næst er same widlfarilsæ icke mennisckelig/ nar hwu forwandler mennisckin til en beest/ eller meer till en knwb/ nar the haffwe alle eens wilckaar i same sckeffning/ vden at mennisckin allenæ sckall pynis nar hū synder/ om thett maa sigis ware synd/ ther hwn effter same mening aff nød oc trāg ickæ gør/ men brwgis aff offwermacht/ røris/ och dragis hwad heller hwn will eller ey

¶ Ther till met er same wildfarilsæ saaræ vgwdelig/ forti hwn ødelegger all gwdelighetz(ware sig retsindig eller wretsindig) bøner/ seeder/ ceremonier oc embede.

¶ Paa thet siistæ er hwn eet wbørligt spot mod gwd/ nar hwn gør hānwm een wretferdig wdederæ oc wgernings mand/ ther er een tobringeræ oc een werckeræ till all synd och ondsckaff/ oc then ther pyner mennisckin wden sag oc synd/ som sanctus Clemens sigher at Petrus apostolus sagde till Simonem magum ther war i same Stoicorum mening for i Lutheraner nw ere. Alle thesse ting følghæ ther vdaff/ nar mennisckins frij williæ gøris till inthz/ oc alle creatwrs sckeffning samtøckis oc wedtaghis/ ther hwer christhen mand kan see oc besinde som noget sckiell haffwer.

J wele gøre oſſ wiiſæ (ſom Eraſmus ſiger) at gwdz æræ kan icke tilbørlige priiſis oc op høgis/ wden i gøre mēniſckin hanſſ eget creatwr till eet dieffwelſcaff/ eller om noghett kan denckis wæræ.

¶ Ligerwiis ſom gwdz æræ ware icke ther vdaff deſſ ſtørre/ at mēniſckin er frij vdi gørē de oc ladinde/ nar then friihet er tha icke ſwo ſtoer oc ſterck at hwn kan forhwerffwe menniſckin ſalighet forwden gwdz beſynderligæ naade/ end hwn nødt oc trengdt wnder ſckeffning wiſtæ icke vdaff ſyn gerning meer end ild oc wand/ aſen oc heſtæ/ hwnde oc ſwien.

¶ Wij lade oſſ ſwo aff then hellige ſckriffte och gwdz gerninger wnderwiiſæ/ at gwd er ther vdaff ſaaræ høgmechtig/ wbegribelig æ refwld/ oc vdi wiſdom/ krafft oc godhet wſigelig/ att han kwnne ſckabe mēniſckin delagtig vdi ſyne gwddōmelige wilckaar/ thett er/ wittig/ frij/ willig och ſindig/ Hwar foræ hanſſ æræ er møget deſſ widera/ end ther ſagdis at alle mēniſckins gerniger ware aff nød

¶ Wij bekende ickæ alſomeniſtæ mēniſckis gode gerninger at ware een beſynderlige naade men oc ſwo tilſtaa wij/ at all then lempæ/ be-

qwemhet/raad/sind/snildhet/macht oc styrcke/ther mennisckin kan sig mett føghe effter gwdz sind oc willie/ at ware een besynderlige gwdz gaffwe oc gwnst. Oc icke thet alleene/men att mēnisckin er till paa iorden/ haffwer liff/ rørilse/ lycke oc welfardtt/ kaldhe wij oc swo gwdz gaffwe.

¶ Thi waner wij icke gwd/nar wij hānum till ere giffwe mēnisckin frij wilckaar i giøre oc laxnde Oc forti er ingen christen mand fra første begyndilse faldhen vdi swo whørligt ketterij/ wden Wichlephus i Engelandt/ Hwssus i Beemen/ oc nw paa thet sijste Luther i Sassen/ oc thet nw i thesse sijste dage/paa thett i widhe schwlle inthe ware i thēne menig/ hwat vdaff i ede berømme kūne

¶ Oc sagde wij forti at thenne disputatz om menisckis frij willie oc gudz forsiwn/ er diwbfarlig/oc møget wcklar/swo at i hanss grāscke oc besøgilse/ er icke en stoer alsomeniste /men een farlig wildfarilse. Thi er thet møghett tryggere att twchtelige forwndre mett frøcht oc fare thet hemelige sacrament/ end fordierffwelige rādsage/ oc raabe met sancto
Ro 11 Paulo. O gwdz rigdoms/ wijssdoms oc vittighetz diwbhet/ hwad ere hanss dōme whe-

gribelige/ oc hanß weye wiandsagelighe.
Hwar offwer Origenes sckriffwer/ at icke al
somenistæ nogre mēnische/ men icke heller no-
ghet creatwr kan thet begribe oc wnderstaa/
hwore gwd forsiwner alle sckiels creatur/ the Origenes
ris frijwilliæ oc wilckaar wforspilt oc wfor-
(krencht.

Hieroni
¶ Oc forti siger Hieronimus/ att Apostelen
haffver thet spørsmaal meer beverffvet end for-
klaret Oc forti giørs oss i thette stöcke offuer
alt behoff effter sancti Pauli raad/ att wij 2 Cor 10
befange oc trēge wor wnderstandilsæ wnder
Christi lydilsæ oc tienistæ/ oc tencke icke wa
re sømmeligtt eller børligtt at wide alting/
Oc thet som Flaccus siger Owder sckiwlæ Horatius
møgett for mēnisckin/ och een swend seer icke
alt thet hanß herre haffwer i gømmæ For Petrarca
thi som wiißmand siger. Then som will rād
sage maiestetelig ting/ tha offwerfaldis han
aff sckin oc klarhett.

¶ Then siwende artichell.

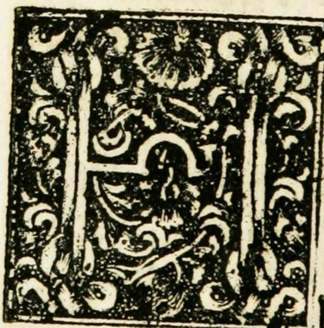

Thet er wchristeligt at kalde paa gudz
helghen. Och end meere wchristheligtt att he
dre hellige mendz been oc billide.

¶ Predicanternis swar.

Lto hadsckelige føris thesse ord Huo haffwe wij well predicket/ och end nw læræ/ att wij haffwe ingen sand hellig sckrifft ther oppaa/ at wij tørffwe paakalde the affdøde gwdz helgen. Icke wanære wij heller theris been oc beleder ther som wij lære at man motte klæde the nøgne helgen met thz sølff oc gwld man henger paa them. Oc graffwe the døde been hederlige neder i iorden oc sette belederne aff till een sidæ fra enfoldige mēnisckins ansigt/ om man fornømmer noget affgwdij kōme ther aff/ som wij well til fornett haffwe fornwmmet.

¶ Prelaternis geenswar.

Woræ i haffwe lerdt christett folck om helgen oc theris agt oc æræ/ och om helgens been oc belede/ gøris icke behoff at søghe ther om effther witnisbyrd met leffwendis røst eller sckrifft/ nar obenbare handell oc gerning talæ ther om sckinbarlig nog/ i the land och stæder besynderlige som ere forwandlede mett then handell ther i nw brwge/ swo at i kwn

ne icke sige met retta / at thette klagemaal er i noger maade hadsckelige fordt eder wnder øghen.

¶ Hwad aral i gøre helgen / theris been och belede / bewise merckelige nog the kircke ran oc roff som i haffwe giordt / oc ther offwer berøffwet mange hellige stæder vdaff / dyrebare clenodier oc kar / oc bestormet aff christēdoms tempill belede / och andre kirckelige ornamente oc smycke / vdaff lagt kirckins hellige daghe / oc spottelige talet mange offwerord / icke alsomeniste om gwdz apostele oc hellige martiribus / men oc swo om Jesu Christi welsignede moder / ther the vnderstūdū honlige begaa

¶ Oc forti thette stycke lerdom sckall met en lang wnderschede tracteris / i then bewisnig wij lade met thet første vdgaa paa wor christen troes bekendilsa / tha sckwlle i ther finde baade swar oc forclaring / swo møget som behoff gøris om thenne artickell. Icke kwnne i eder heller ther aff berømme / for thenne vil dfarilsa ware eder paafund / nar thette ketteri mod helgen oc theris been er gāmeltt / och begynt aff Basilide Eunomio Jouiniano och Uigilantio / modsagt oc tilbage dreffwet aff then hellige mand sancto Hieronimo. Ther siden er wdrobt paa thet ny aff Catharis Pi

gardis/Valdensibus/Viclephinis oc Hussianis/men dog i atsckillige stæder/oc paa atsckillige tider. Men om beleder ther oc een gammel wildfarilsæ/kaldet Feliciana/oc fordømt i Franckfordeū raad paa meyn/ther siden Orphani och Thaborite haffwe i Beemen wdswnget paa ny.

¶ Thē ottende artichell.

Efter døden er ingen sckersild. Ingen pynæ forladis heller effter thette liff

¶ Predicanternis Swar.

Thett bestaa wij/ at effter thi then wtryggelige sckrifft wed inthet aff thette sckierssild/tha tro wij at thet er inthz andet end mwnckedrøm oc prestefwnd till lisæ dage. Helst forti/ Christus siger swo Alt thz ieg haffwer hørdt aff myn fader/thet haffuer ieg forkyndet eder. Nw haffwer han dog inthet talett her om i euangelio. Ja/then hellighe propheta Dauid/kalder forti theris stæd som ere affødæ Silentium/thz er een tawshz eller en stillehedt Ps .lxxxxiij. Forthi gwd

wilde beholde them i suodan een lønlighz for sig/ at han icke wilde lade oss noghet wist wi de hworledis tilgaar met them.

¶ Prelaternis Geenswar.

Orthi at i twndelighe tilstaa oc bekende thenne artickell for edert lerdom/ tha bekende wij eder igen for sande kettera oc christendoms obenbare fiender. Men hwess bewissning then hellighe kircke haffwer paa skierssild/ scal tha besynderlige findis i then wnderscke de som sckal wor christen troes bekendilse for klara oc wdrede. Oc her wele wij icke andet sware/ end kortelige beløbe edert swar ther i meenede haffwe nogett paa sig. Oc mz thz før ste nar i sige att sckierfild er münckedrøme och preste paasüd til lise dage/ tha sculde i strax bewise at Dionisius ariopagita Origenes Adamātius Gregorius Nissenis Joānes damascenus Athanasius Joānes chrisostomus/ som vare grecker. Ciprianus Lactātius Prudēti us Hieronimus Augustinus Ambrosius Gregorius Alcuinus oc Bernhardus som ware latiner/ at the vare müncke oc prester for søgte

effter lusa dagha.

Oc nar i kwnne thet icke gøre/ tha sckwlde i holde edre scalcke mwnde/ oc wiidha hwad i sagde om christendoms mestere oc læresedre.

¶ En drabelig bewiissning forti at i kwnne thett icke finde i schrifften/ tha tro i thett att ware mwnckedrøme och prestefwnd till liise daghe Thesse forbeneffndhe mend gwdz/ wdwolde wenner/ haffwe icke søgt liise dage/ men forladt arff oc eye/ at the vdi hwnger oc tørst/ armod oc fattigdom/ motte efterfølge then fattige Jesum Christum som er all werdsins salighett.

¶ J arme mend som icke andet gøre end leffwe vdi leckerhet oc bwgfylding/ blwgis icke att platzere swodane werdsins liwss som the warit haffwe/ all werden till dygdeligha exempill oc effthersiwn/ vdi all twcht oc ære /reenhett och gwdelighett.

Joan 15 ¶ Framdelis forfølge i eder løgen met swodan bewiissning. Alt thet ieg haffwer hørdt aff myn himelscke fader/ thet haffwer ieg forkyndet eder. Lader swo ware at Christus haffwer inthe talet for syne discipele om sckersild/ eller thet som merckis met sckiersild/ dog at han møget talede som er icke sckreffwett/

haffwe i forti well bewiist at sckersild er icke till? Eller hwi læse i icke thz som strax effter følger i nestæ capittell hoess Joãnem/ hwar Christus swo siger Jeg haffæ end nw møg at sige eder men i kwnne thet nw icke bæ men nar thñ hwgswalere kommer/tha han leedæ eder vdi all sandhett.

¶ Om the hellige apostele oc theris discipele ere wnderwiistæ i møgen sandhet som i icke ere werdige at widæ/hwad tha? Helligæ Martires/ oc andre gwdtz helghen haffue møget seedt och fwndett i scrifften thet i aldrig faa at see/ oc møget hørdt aff then helli andz raad oc wnderwiisning/ ther i faa aldrig att høræ.

¶ Men paa thet siistæ beslwtæ i swo. Ja/ then hellige prophete Dauid/kalder forti theris stæd som ere affødhe Silentium/thett er een tawsshet eller een stillehet Ps. lxxxxiij.

¶ Hwem haffwer nogen tiid hørdt suo vbe wiislig bewiissning føris i rettæ? ther scwlde forti platt forsmaas oc bespottis/ nar hũ er icke werdt nogre alffwers swar.

¶ Swodan bewiissning høre wij. Ther

ffwis inthe om sckersild/oc forti er thet ickæ
til. Om sckersild er ingen wiss sandhet/ och
forti er thet icke till Hwar swodan sckiell oc
bewissning gør fyllist/ tha mwæ wij oc swo
gtæ baade hÿmelen oc helffwede/ oc serdelis
Aristippo/ Epicuro/ oc Lucretio. Englæ
oc dørstæ natwr/ nar sckrefften icke besckedet
oss Hwordane the eræ Oc ydermere mwæ wij
sige met then galne mand/ at gwd er icke till
Pa 13 Forthi same prophetæ siger/ at gwd haffwer
Ps 17 sætt sytt sckiwll i mørckæ/ eller Hwem weed
Ro 11 gwdz sind oc merning: eller haffuer nogē tiid
waridt vdi hanss raad: oc andet mogett som
læsis i sckrifften hær oc thær/ oc lyde at wij vi
de swo goot som inthet aff gwd.

¶ Swodane sckriff kloge ere nw euangelij lee
dom bistandige aff stor groffhet oc vforfarin-
het/ hoffmod oc dwlhet. Men som sagt er om
sckiersild scall talis meer/ i then vnderscchede
som scal forklare wor christen troes bekendilse

¶ Then niende Artichell.

Te ere alsomemiste tw sacramenter/
Dob och Gwdz legome. Alle the an-

dhe ere mēniſchins løgenagtige digtt.

¶ Predicanternis Swar.

¶ Ther ſom man wilde nøge oc tret achte=lighe taghe thet ord ſacramentt/ tha maa man well alle gwdz geringer kalle ſacra=mentt Men ſom thet er i almēnelig brwg tha er ther icke wden tw ſacramentt befeſtha aff ſckrifften i thet ny teſtamentt/ hwilcke Chri=ſtus haffwer ſielff indſckrickit till een hwkōmil ſe hoeſſ ſyt hellige ord/ for tw vdwendige te=gen/ ſom er dob oc alters ſacramentt/ wdē hwilcke wij hente en faſt tryghet oc befeſtig til naade oc ſynders forladilſe/ formedels tro en paa gwdz ord. Oc at the andre ſchwkle ware ſacramenter effter een rætt ſacramētis wilckaar/ thz er mēniſckins løgnagtige digt

¶ Prelaternis Geenſwar.

orti at thette ſtøcke lerdō om thū hellig kirkis ſacramēt ſcal oc beſchedis i vor chriſtē troes bekēdilſe/ tha ſculle i finde eet børligt ſuar nar hū er vdgā=gē/ nar ther ſcal beſckedis at the ere alle grūdet oc ſtadfeſte i ſckrifftē/ en=dog att the ere icke alle aff nød till hwer mē=niſckis ſalighet beſynderlige.

¶ Oc forti i ere meer Plautiner oc Terentianer end sckrifftkloge vdi gwdz oc christendoms handell/ tha werdis i icke att besckede alting soz bøligt er i forclarings wiiss/ ther mett baade att korte wmag och tretthe/ thi gøre i baade oss oc eder meer wmage end behoff giordis.

¶ Dog kwnne i eder icke ther vdaff berømme/ at i ere till thette støcke ketterij oc wild farelse første paafindere. Men som thenne artichell haffwer mange parther/ swo er hā och mange gamble ketteris samlegge oc sckiødning J the fem sacramente som i negte er hā Waldensium Wicleuicorum Hussianorum och Ruthenorum. Men vdi nogre andre støcker/ er han een part Montanorum een part Heraclitarum/ oc een part Albigensium.

¶ Then tiende Artichell.

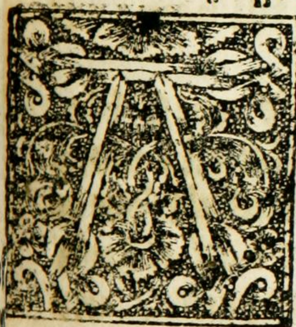
AT negte leegfolck Christi blod aff kalcken/ er emod Christi lerdhom och exempill.

¶ Predicanternis Swar.

A/ swo er thet/ thi exemplett haffwe wij io fast/ at Christus gaff syne hel- lige discipele sacrament baade i brød oc kalcken/ hwilcket sanctus Marcus besyn derlige vdtrøcker c. xiiij. The dricke allesam men ther aff siger han/ Christi lerdom haffuer oc fast/ i thet han bad them dricke alle ther aff som sanctus Matheus sckriffwer c. xxvi. Oc hwilcke han meente met the alle/ giffwer euã gelisten oc til kende i same sted ther han siger Jesus tog brød och kalcken benediett oc gaff syne discipele. Then som nw kender sig for en Christi discipell/ oc begerer thette sacrament som Christus indsckicket for syne discipele/ hãnwin bør sacramenthz wnder begge parte foz thz bleff indsckicket The andre bør hwercke

¶ Prelaternis Geenswar.

ff thenne eder artichell nw foz tilforn bekende wij eder for o benbare kettere/ nar i tilstaa at han er gantz edhers ar tichell/ fra hwilcken (som e der poett haffwer ydermere tilsæt i syn latine) i wile icke trede eet fin gers breett/ och ther vdi formere i same eder wildfarilse/ met haardhet oc straghet/ som

er een klar besegling ther till/ at all fordøme
lig vildfarilsæ er eet sandt ketterij/ thi bekē
de wij eder oc swo for thet i eræ/ thet er kette
ræ oc aff sckorne mēnischer fra all christendōs
(samffwnd.

¶ Icke findis thet heller som i sige/ at i ha-
ffwe for eder baade Christi sckick oc exempil
at sacramenthz sckal aff alle brwgis vdi beg
ge parther. Først som er besckreffnet aff allæ
euangelisterne/ som besckriffwe same sacra-
mentis indsætt/ tha settis Jesus till bordz al
someniste met syne twolff apostelæ.

Ma 26

¶ Swo haffwer Matheus. Ther affthenen
Mar 14 war kōmen/ tha settæ han sig till bordz mett
syne xij. discipele. Men Marcus swo. Ther
2 affthenen war kōmen/ tha kom han mett the
Luce 2 xij. Lucas haffwer framdelis swo. Thet ty-
men war kōmen/ setthæ han sig till bordz och
twolff apostele met hānum.

¶ Men the ware paa then tiid nyeſſ ble-
ffwen prester/ som siden be wisis sckall i woræ
geenswar till then trettindhe artickell som er
om prestedømæ. Oc forti kwnne i aff Christi
exempill oc indsatt inthet andet hentæ/ end
at prester sckulle brwge sacramentt i beggæ
parther/ oc icke then menige mand/ oc swo er
thet holdet i thet hellige Messæ embede fra

¶ Men i lesæ dog thet hellighe euangelium vdi een anden mening met edre forfedre gamble ketteræ / oc forti trenge i thette ord (alle) at recke widheræ end thet war talett aff Jesu Christo / nar i wele at thett scall ware talett till alle christne mēniscke / som lyder dog ickæ vden paa the xij. hellige apostele / for tha waræ nerwerendes till bordz met Christo Jesu. Icke meentæ heller euangelisterne som i sigæ alle them som kallis discipelæ / men the xij. besynderlige / som oc swo kaldis besynderlige for een serdelis werdighet Apostelæ.

¶ Framdelis scall thet oc swo ware merckeligt / at Christus paa then tid scickede oc indsette thette naadelige sacramētt / icke dog allenistæ for leegfolck / men icke heller allenæ for prestmend / men then gantscke kircke till brwgilsæ for begghe slag folck geestlige och werdzlige Thi war thet tha børligt at thet indsettis vdi begge parther.

¶ Oc forti er thz nog til at gøre fyllist bode Christi exempill oc indsætt / at nogre brwge samme sacrament wdi begghe parter huilket prester gøre daglige i hellige messe embede.

¶ Nw paa thz siisthæ schall eet offwer alte agtis oc besindis / vdaff hwess wanwittighet eller vbesindilsæ thenne gantsche vildfarilsæ siwnis at ware kōmen / oc thet er / at vdi messen er eet stort forsckiell paa thet som kaldis offer / oc sacrament. Forti i then meening for messen kallis offer / tha beskwter hwn oc bemercker Christum amindelige / ligerwiis som han offrett war paa korsedt huar leghom och blod mz pinachtige saar ere atsckildæ.

¶ Oc swo haffuer messen aff gāmell tiid varit agthet / oc aff Melchisedech i wyn oc brød figwreret / oc aff Christo Jesu i wyn oc brød indsæt oc indsckicket / oc aff then hellige kircke formedels priesther er swo i wyn och brød brwghett och beganghen / paa thet at thesse twēne atsckillige parther / scwlle betegne at Christi legom oc blod ware paa korsens træ pynachtelige atsckildæ

¶ Men i then meening som hwn kaldis eet sacrament / tha beskwter oc bemercker hū Christum Jesum / ligerwiss som wor siels andelige spisning / ther oss forbinder till gwd / oc swo got som gør oss eet legome met hannwm vdi eet andeligt samfwnd / oc swo besindis Christus gantz heell oc i alle maade w

afskicdt Oc met swodane wilkaar war thet te sacrament i brødz lignilsæ allene i gammil tiid figureridt i thet hīmelscke brød/ māna/ oc i the vswrede hwedebrød/ oc i thet steegte Helye brød/ och swo er ther omtalet wnder brødz naffn aff Christo till apostelenæ/ oc aff then hellige kirckæ vdi brødz lignilsæ swo giffwet oc deelit met leegfolck oc prester som anāme sacramenthet oc icke sige messe.

¶ Nw haffwer Christus ther han odt paascke lāmet met syne discipele besi wtet thē gāble low oc paa hēne giort en ende/ baade mett same lows prestdøme oc offer/ oc effter samæ nat wordt indsætt en ny low/ met eet nyt prestedøme oc offer/ tha haffwer han scicket thēne gwnstelige oc gode naade i messen/ icke alsomeniste for eet sacramentt/ men oc swo for eet amindeligt offer. Oc forti haffwe baade euangelisterne i thette stæd/ oc Paulus apostell till the Corinthier talett om begge parther/ nar the fortellie thette Christi schick och indsætt. 1 Cor 11

¶ Men hwar Christus taler hoss Joānem/ om thette naadelige sckick i sacrament menig tha taler hā gerne om then ena partt i brødz lignelsæ som nar han swo siger. Thet er eet sandt brød som er aff hīmelen nederstiget oc Joan 6

giffwer werden liiff/ oc framdelis. Jeg er thz liffagtige brød som nederstey aff himelin/ y-dermere. Jeg er liiffens brød.

¶ Framdelis. Her er thett brød aff himelin nederstevedt/ at ehwo som æder aff thett/ tha schall han icke døø/ i hwosomhelst ther æder aff thette brød/ thu schall han leffwe ewinde-lighe/ oc thett brød som ieg schall giffwe for werdsins liiff/ er mit kød. Nw mwe i høre hwore offthe har talis om brød och inthet om win/ hworledis apostelen oc swo stwndwm taler om thet blotthe brød.

¶ Oc forti see wii hwore prester i thet hellige messe embede (som bruge thenne gwdstige naade for eet almindeligt offer) schwlle anāme wnder streng pyna begge parther. Thi er thet obenbare nog/ hware thet er hwerckē emod gwdz eller Christi exempill oc schick at giffwe leegfolck then eene partt aff sacramenthet i brødz ligilse. Men heller haffwe wij baade Christi oc apostolorū exempill her e-mod/ Forti Christus (som hellige doctores me-
Luce 24 na) gaff the twēne discipele ther ginge till E-
Acto 2 maū sacramenthet vdi brødz ligilse/ som Lu-
cas s[illegible]er. Oc om the første christen folck blant
(hwilke mãge ware legmēd/ schr-

Hwer sanctus Lucas i apostelorū gerninger/
at the bleffue warafftige vdi apostelig lerdō
vdi eet samfwnd brødz sønderbrydilsa oc bø-
ner/hwar platt inthet talis om wyn.

¶ Men lader dog swo ware at thet kwnne
bewisis baade aff Christi exempill/bwd/och
schick/oc ther till met aff then meenige christen
kirckis brwg/ at sacramenthet ware giffuet
leegfolck i begge parther/ther dog kan icke
gøris/ endog att nogre encke kircker haffwe
thet giordt paa nogē tiid/ hwi matte icke end
tha thē hellige kircke for lowlige sager skyld
hwercken gwd/sacramenthet/eller leegfolck
wforrettet/forwandle oc forwende thē seed?
¶ Udi dob for er eet sacramēt saare aff nød:
forwēde kirckē thē manerig som christus bad thē
i naffn faders søns oc thē helliāndz/oc døbte
lang tiid alsoenste i christi naffn Haffuer hwn
icke oc swo i thet same christi legoms sacramēte
møghz bode sckickit oc forwēt? haffuer hū icke
andre ord til at cōsecrere kalchin mz end enck
ten euāgelisterne eller paulus bescrifftwer?
blēder hū icke oc suo vyn i kalchē mz vād thet
wy icke lase christū haffue giort? cōsecrerede hū
icke paa nogē tiid i surid brød/paa thz hun
sculle icke siunis at vare iødisck/dog hū well
viste at christus cōsecrerede brød som var vsurid

Haffwer hwn icke oc swo schicket/ at thetta
sacrament scal brwgis aff fastinde folck/ dog
at Christus effter natwordt gaff thett synæ
(discipelæ.

¶ Hwi maa icke forti then same kircke/ al-
tid haffue same magt ansendis thz i mãge folck
at the ere aff wngdom/ wforstandige/ somme
swge oc krancke/ oc haffwe forti wãmilse oc
anden brøst ther them kõmer till at kløgis oc
spy/ oc thet anseendis i wyn/ att thet swinis
och forschalis/ ther somme landscaff haffwe
oc stoer brøst oppaa/ at han recker ilde til pre
sten som messen siger/ end swe till nogre maal
hwndrede folck. Hwi maa forti then hellige
kircke som sagt er/ icke mett eet nyt schick gi-
ffwe leegfolck then ene part aff sacramẽthet
nar thet scheer baade gwd oc sacramenthett
till een hørsommelig ære/ oc inthe mẽnische
ther offwer forfalschet eller wforrett het?

¶ Och besynderlighe nar the læris oc gøris
wiss/ at then som anãmer sacramenthet vdi
een part/ han haffwer icke myndræ end then
som anãmer begge parther/ oc thñ icke meer
som haffwer begge parther/ end then ther a-
nãmer een partt.

¶ Oc wden twiell/ then som anãmer then e

næ partt mett en ydmyg twgt/ han wndfan-
ger swo stoer naade som then ther anāmer bo
de parther Welst forti/ hanss tro oc lydilsæ for
er gwd saare tacknēmelig/ gøre hānwm i al-
le made fyllist/ till hwess bewissning thessæ
sancti Pauli ord eræ oss nog.

¶ Findis nogen blandt eder/ som hær om lø 1 Cor 11
ster at trettæ/ han sckall wide at wij haffwæ
icke then seedt/ ey heller nogen christen forsā-
bling/ oc helst forti at thēne christendoms sed
wane er sambwrdt oc stadfest/ aff twēnæ me
nige christenhedtz raad/ som ere Constantien
och Basilien.

¶ Then ellefft he Artichell.

L forti haffwe alle Bisper oc Pre-
ster som tiwffwe/ schalcke/ oc forræde-
re til thenne dag berøffwet leegfolk
anden parten aff sacramenthett.

¶ Predicanternis Swar.

den christeligtt scrift er then andhen
partt i thette sacrament formeent leg
folck/ hwilcket wist er eet aandeligtt
roff endog manghe haffwe thett giordt aff

eenfoldig wanwittighett.

¶ Prelaternis Beenswar.

sandhet tha er thet hwercke giordt wden christeligt sckiell / ey heller mod christi schick oc exempill / att kalchin negthis leegfolck / oc swo then anden part aff sacramenthz them formeenis. Nar then hellige kircke haffwer for sig Christi exempill / ther gaff the twolff apostele then tiid the ware alle blesne prester sacramenthet vdi begge parther. Men the twenne discipele som ginge till Emaū / oc ware end tha leegmend gaff ham then eene part aff sacrament. Ther till gior thette sckiell huer christen mand fyllist / at begge parther formeenis leegfolck icke them till schade eller foragt men Christo oc sacramenthet till [illegible] oc [illegible] som till fornett sagt er for merckelige sager sckyld.

¶ Ther findis mange gwdz wenner som tro oc meene at oss daglige kōmer till / møghen gwdz plage / forti at thet werdige sacramētt brwgis aff mange / forwden gwdelig oc trofast prøffwilse / forwden qwem ydmyghet /

oc ydmiwg qwemheet oc forwden børlig tucht oc ære/ Hwilcke gwdz plager som ere thessæ At twrckin gør swo mãge anfald paa christen dõmen. At indwortis kiff oc trettæ/ falsck oc swig/ bwlder oc oprør forderffue mange land oc stæder. At mange tagis aff dage met wti-melig død/ pestilentze/ mord/ drab/ oc anden wlycke. At mange plagis met ny oc whørdhe siwgdõme/ met horde aar oc diwr tiid/ oc andre gwdz plagher hwar met wij straffis och hwdstrygis.

¶ Men paa thet wij schwlle oc swo sware till eder euangelische forblømming oc smyckæ/ thet er klafferij oc schiendtz ord/ som i mett offwerschiende brijper oc prester for roff oc tiwffwerij. Naar haffwe i hørdt at nogen giordæ roff oc tiwffwerij/ vden sig till gode oc andre folck till schade? Men aff kalcken som formeenis leegfolck/ hwad gaffit kõnter enchten till presterne eller schade till leegfolck? Eller bewiser att them giffwis icke swo stoer naade i then eenæ part som thĩ giffwis kwnne i begge parther/ forwden/ at the oc swo nyde troen oc lydilsæ gott/ thet wor herre pleyer møget at ansee vdi ydmiwge hiarther.

¶ Thĩ sted hoss Joãne for i pleye at pucke met

Sandelige sandelige siger ieg eder/ at wden i
Joan 6 æde mēniskins søns kiød oc dricke hanss blod/
tha faa i icke liiff i eder. Then stæd som sagt
er dog giordt fyllist om the icke end dricke aff
kalchen then anden part aff sacramenthz/ oc
serdelis nar han taler swo offte om brød/ oc
icke een tiid om wyn/ forti at wnder brødz li
gnilsæ best wtis baade kød oc blod.

¶ Thet forbiwde gwd at nogen schwlde ha
ffwe swodan wantro/ at han meen Jesu chri
sti leffwende krop oc legōme (som baade san
delighe oc sacramentelige er wnder och wdi
brødz lignilsæ) att ware blodløss. Men nar
prester som fore er sagt wdi messen bruwghe
begge parther/ icke alleneniste for eet sacra-
ment/ men oc swo for eet offer nar the ere kir-
ckins obenbare tienere. Icke allene consecrere
oc offre the for sig sielffwe/ men for then gant
sche meenighet wdi kirckins stæd oc persoen
Oc forti sckal folcket som messen høre oc see
fastelige tro at the aandelige met presten anā
me frwcht oc delagtighet aff kalcken.

¶ Oc nar legfolck forti henter ingen anden
sckade aff thenne christendoms seed/ wden at
the miste lwcht oc smag aff kalcken/ hware
kan thett kaldis eet aandeligt roff nar them

icke andet forwendis end same lwcht oc smag / effter thi at Christus er gantz heell wndher then eene partt som them giffwis.

¶ Oc effter thi at alt tiwffwerij göris mett snedighett och falschet / oc roff met welde och macht / tha kan ther dog ingen snedighetz mistancke ware hoss / nar swo mange hellige oc drabelige gwdz mend som Ambrosius Hieronimus Eusebius Benedictus / oc andre flere theris lige / icke brwgede uden then ene part aff sacramenthet then tiid the döde fra thenne werden. Desligiste the prester som göre embedett pa a lange fredag icke helder anāme uden then eene part / ey heller nogre andre prester som icke sigendis messe begere sacramenthz enchten i siwgdom eller andre tider om aaret for gwdelighett schyld / ther altiid ladhe sig nöye met then eene partt aff sacramenthett / wdi brödz lignilse.

¶ Icke kan helder welde oc macht haffue thz swo schickit / nar swo mange weldige förster Greffwer / Hertoger / konger oc Keysere (som mett welde oc macht wiit offwergaa all then macht ther Bisper oc christenhedtz forstandere haffwe nogen tiid hafft eller fordt / i swo manghe hwndrede aar haffwe ladet seg nöye

met then eene part aff sacramenthz vdi brødz
lignilsæ. Men thet i saare lerde mend oc skri
fftkloge skriffwe/ at mange Bisper haffwæ
het vdi farit wild aff een simpell iwanwit-
tighet/ er latter oc gāmen werdt oc icke swar

¶ Gwd naade eder armæ mend/ at i schulde
nw ware blessne swo wiisæ/ at i nw thet see
kwnne/ thet ingen for eder motte see/ och be-
synderlig swo mange drabelige mend aff hel
lighet oc lerdom/ aff dygd oc wiissdom/ bene
ffnde oc berøchtede offwer all werden/ vdaff
fromhet oc ære/ ther natt oc dag i theris tiid
brwgede/ till at widhe all hellig skrifft/ och
hēnis rettæ grwnd oc meening/ blant hwil-
cke eder yppersta fēnickedregere doctor Mor-
ten Lwther (end syx i arme geckæ oc skiēde-
lige daarer) icke er werdt at beneffnis/ oc the
haffue dog for mange hwndrede aar mz skr-
ifft oc brwgilsæ stadfest thēne seed/ at leegfolck
scwlle berettis mz thē enæ part aff sacramē-
(thet.

¶ Oc huar the end haffde bruget enchtē sne-
dighz eller macht eller vanwittighet till att
berøffue leegfolck vdaff thē anden part i sa-
cramēthz/ oc hueß aandelig frucht och profitt
ther følger mz/ haffde the icke tha vden al for
dell oc profit (forti som sagt er ther henger

ingen hoeff) fordøupt theris siell/ oc forspilt theris egen salighet. Men huem meene i thett kan tro/ naar manghe aff thē som thz haffwe lærdt oc brwget/ ere end nw atresulde mz iertegen oc wnderlige gerninger.

¶ Oc forti er thē christēdōs seed hwercke ind sætt mz sued oc falschet eller macht/ eller aff nogen vāwittighet/ mē aff guddeligh/ skiell oc viissdom/ oc icke v den thē hellige sckrifftis bistādt/ oc thē menige mādz sambyrd oc sā-(tocke.

¶ Met hwad dristighz forti/ dierffwis i vblu a skalcke/ argera end nogre forrædere tiwffue oc røffwera/ naar i icke stiela pēnige/ eller forraade lefuēdis kroppe i fiende hender/ eller sielffue dræbe same kroppe/ mē i forspilde sim pell almwgis salighz mz eder falscke lerdō oc ketterij/ ther Christus lod sig dog verdis til at dyre købe mz syn horde død och pyna/ theris siela dræbe i oc forraade i dieffuels hender/ som er all salighetz fiende oc forhadera.

¶ Blugis eder icke forti som sagt er att beklaffe bisper oc prester met swo hadscke naffn schalckhet/ tiwffuerij/ roff/ oc forræderij:. Oc ther fore besyndherlighe/ att the icke giffwe leegfolck then andhen partt aff sacramenthz

Ther till ſchwldhe i heller aff tilbørlighett raade od lære ſimpill almwge at the meer rē-chte paa then werdighz ſom ſømelig oc bør liger/ end paa atſchillighet/ oc till at haffue een retſindig tro ther om/ at the anāme ſwo møgett wnder een partt ſom preſterne wnder begge parther/ oc hwore the ere ingelwndhe wdelagtige aff meſſens frwcht vdi hwilckē ſacramenthz offers amindelige for alt folckett Oc thet ſchwlde i helſt form gøre at all then retferdighetz kraffit ſom henger hoeſſ the euā geliſche ſacrament/ then tillegge i troen alle ne oc icke ſacramentelig tegen. Men i armæ mend(ſom ere till inthet andet ſkødde end bul der oc oprør/ kiiff oc trettæ/ wele helder predic ke thette ſtøcke lerdō oc andre flere efter then menige mandz gode behaff/ oc opwecke han nwm till affwind oc had mod thet ganſchæ klerckerij/ end følge then hellige kirckis chriſte lige ſeed oc waane/ oc ther met beware fred / enighet/ oc enſindighet. Icke kwnne i hel-der eder ther aff berømme/ at thēne han-dell er ederr paa affwnd/ nar han er edre forfed ders Wichlewiſters/ oc Hwſſiters kettery ſoz er dømpt ther fore i twenne menige chriſtēdōs raad ſom till fornett war berørdt i neſtæ for-ſcreffne artichell.

Alle christen mennisckæ aff begghe køn eræ Presther.

¶ Predicanternis Swar.

Thett bekende wij sandeligen/ oc wele gerne bestaa thet met then helligha sckrifft/ i Petri ij. Apocalipsis i oc v. Ja/ christus bleff forthi thet wij ware/ paa thett wij motthe ware thet som han war.

¶ Prelaternis Geenswar.

Effther eder egen bekendilsæ tha døme wij thette støcke ler dom at ware ett sandt kettherij. Hwar fore thet er dømptt for mange hwndrede aar aff meenæ christendoms raad. Thij wele tha høre och effwerweyæ then bewijsning i hær føre i retthe.

¶ Aff trene sckriffters bijstand berømme Le- 1 Petri 2
der sonderlige. Førßt sckriffwer sanctus Pe-
trus swo. J ere een wdwold slecht/ eet kon- Apoc 1
geligt prestedøme/ oc eet helligt folck. Joan
nes i syn obenbarilsæ sckriffwer swo om Je-

su Christo/han er then som ælste oss oc toode
oss vdi syt blod aff alle wore synder/ oc gior
de oss till konger oc prester for gwd syn fader.
Apoc 5 ¶ I samme obenbarilsæ sekriffwer Joãnes frã
delis/ hwore the xxiiij. oldinge nederfolde for
thet drebte lamb/ thet er for Jesu Christo/ oc
tackede hãnwm/ oc i blandt andre ord swo
sagde. Thw haffwer oss frelst i tytt blod aff
alle slag slechter/ twngemaall/ folck oc land
skaff/ oc thw haffwer giordt oss for gwd kõ
ger oc prester/ oc wii scwlle regnere paa ior-
den. Her haffwe wij eder gandske bewiisnīg

¶ Oc paa thet wij scwlle obenbare giffwe
till kende/ at thesse sckriftelige witnisbyrd/
kwnne ingelwnde bewisæ eder meening/ des
ligiste hwore sckãmeliget misbrwge gwdz
ord/ mange till salighetz forargilsæ/ tha wel
le wij met eet swar wdrede them alle.

Exo 19 ¶ Haffwer icke wor herre sagt thett samme
till alle iøder i gãmell tiid? Ther som i høre
myn røst (siger han) oc i bewaræ myn low/
tha scwlle i ware myne egne blandt møgett
folck/ oc eet presteligt kongedøme/ oc eet hel
ligt tall folck. Men hwem torde forti nogē
tiid sigæ/ at alle iøder ware prester? Frãdelis
ther som i thet the icke haffwe læst/ eller thett

som meer trolighe er platt forgatt/ tha motta
the same ord som i føra i retta eder paamyn-
de at ther skall vdsøgis een anden meening
end i wele them bruge vdi/ ther som eder fa
lske tro haffde icke thet forskyldt/ at sckriff
tens bog skall ware eder paa mange stadher
lwcht oc wforstandelig/ paa thet i skwlle lesse
oc icke forstaa.

¶ Wij kaldis i same ord icke alsomeniste pre
ster/ mē oc suo konger. Om nogē forti wildhe
oss bekende at vare konger alle/ oc hwer aff
oss aff velde oc macht vare syn herre oc kōger
lig/ mwnne han icke straffis ved liff oc halss
liger wiiss. for thū ther ginghe effter kōgelig
maiestatz fordeffwe. Oc nar wij aff the ord
kwnne ingelwnde bewisis att vi vare kongher
end sye prester/ tha bør oss i sandhet at besin
de/ att same sckriffther lyde icke aff syne egna
ord/ mē ere figurlige talede/ oc haffwe forthi
figwrlig meening.

¶ Thū for icke weed sckrifftēs omslag/ swē-
cker/ och figwrer/ oc kan sckielne een figwr-
lig talea/ fra then som sigis mett syne egna
ord/ tha er han een wnyttig lasera vdi thū
hellighe schrifft.t. Och forthi/ ligher wiiss som
wij era kongher/ swo era wij oc swo prester/

icke effther rætt egen talæ/men fræmet oc figwrlig/thett er icke i sandhett/men vdi een effther lignilsæ.

¶ Som wij fortiskallis konger/ aff eet aandelige indworteligt oc wsiwnligt rigæ/ vdi hwilcket man skall icke obenbare haffue regementæ offwer nogen wnderdanighet/ men eet hemeligt raad oc regering offwer sig och syne nestæ wnderdanæ/ thet er/ at trenge sitt legome wnder aanden/ oc legoms syndige begering wnder rædelighet oc sckiell/ oc rædelict sckiell/ wnder gwdz lydilsæ. Swo kaldis wij

NB

oc swo prester aff eet aandeligt indworteligt oc wsiwnligt prestedome/ vdi hwilcket ingē sckall obenbare offre gwd for alt folcket/ vdi christen folckis samfwnd eet rætt presteligt offer/ men hwer schall offre sig sielff oc syt eget legome till gwd/ som er eet figwrligt offer/
Ps 50 eller vdi een figwrlig meening kaldis offer/
Ps 49 som then kongelige prophett kalder aande-
Ps 4 ligt/ loffligt/ oc retferdigt offer vdi syne aandelige psalmer.

Ro 12

¶ Oc som sanctus Paulus siger/ at hwer schall giffwe syt legome till eet leffwendis offer/ helligt oc gwd tacknēmeligt/ paa thett wor twcht oc tienistæ mod gwd kan ware ytt

tig oc forstandig.

¶ Oc hwerckin aff thesse twene/ som ere Ri-
ge oc Prestedome/ kwnne ware bestandige
aff eet retsindigt brwg forwden naade oc ker-
lighet/ som giffwis fornneldis Jesum Christū
wor herre. Forti thesse twēne ting/ som i sād
het ere een ting/ findis icke andet at ware/
end een sand gwdz dyrckilse/ ther icke kan
loffligé sckee for gwd wden Jesu Christi naa-
de. Eller hwo ther swo will/ tha er same dyr-
kilse icke andet end gwds sande naade oc ker-
(lighet.

¶ Ther fore sigis Jesus Christus at haffwe
giordt oss konger oc prester for gud syn fader
oc icke till andre mēnisckis behoff/ ther Pe-
trus haffwer klarlige giffwett till kende i sa-
me capittel/ hwar han taler om wor herre Je-
su Christo swo sigendis.

¶ Till hwilcken i sckwlle framgaa (for er
then leffwende steen/ aff mennischin forsckwt
/men dog hoess gud vdwoldt oc dyrebar) at
i oc som leffwendis steene kwnne forbyggis
eet aandeligt hwss oc helligt prestedome/ till
at offre aandelige offer/ gwd tacknēmelighe/
formedels Jesuz Christū. Kwnne i icke her ho-
re eet aandeligt hwss oc eet aandeligt offer.

¶ Oc forti/ nar prestens embede er at offra offer/ som er effter sancti Petri sind oc meening/ at nar hwert christet mēnische er herris
1 Cor 3 aandelige tempill som Paulus haffwer sagt Swo er thet oc een andelig prest ther sckal altiid offra gwd eet aandeligt offer/ som icke er een anden mandz lamb eller bwck/ foz the gāble prester giorde/ men hwer mand syt eghett legome oc syndige begering/ ther the dyrcke scwlle theris gwd till eet wellwchtēdis offer

¶ Thette er forti summen her paa. At ligerwiiss som wij kaldis paa mange stæder i sckriffthen/ nw figtere/ nw plowmend/ nw wiingordz mend/ nw fogeder/ nw volleggere/ nw arbeygdere/ nw leyeswena/ oc andre swodane naffn/ som oss i figwrlig mening tilleggis Swo kallis wij oc swo i forberørde sckriffter konger oc prester/ icke aff embedens encka oc egne wilkaar/ men figwrlig.

¶ Dog at same sckriffter kwnne oc swo haffwe swodan meening/ at then gantsche christendom kaldis eet kongeligt prestedøme/ oc eet presteligt kongedøme. Forti at wor herre oc mestere till same christendom er baade konge oc prest/ som er Jesus Christus/ hwilcken wij ere alle tilføgede oc anhengendis/ lighes

wiff som kōmyr till syt hoffwet. Oc for thett anhang/ kaldis icke hwer besynderlige/ men wij alle then gantscke hob eet kongeligt prestedome/ eller eet presteligt kongedome. Och nett sig tala kalde wij then stad/ eller thett folck kongeligt eller presteligt/ som ere wnder kongers eller bispers welde och herredoma/ dog at hwer oc een blandt them er hwerkē konge eller prest. Oc hwess nw i thette stöcke er naadelige bewijst oss christē selck/ thz var loffwet iödernæ i gāmil tiid/ thi var thz sage bodæ till them oc oss.

¶ Paa thet sistæ wdi edert swar/ tha wele i besterckæ thesse sckriffter met eet föge sckiel oc sige swo. Ja. Christus bleff forti thet wij ware/ paa thett wij motthe waræ thett som han war/ thet er) som eder poett wurdesche der vdi syn latinæ ydermeræ end i haffde paa danscke forst wdschreffwet(konger oc prester. Thette sckiell er syne sckrifftkloge saaræ lige Mwnne wij forti ware middeler mellom gud oc mēniscken? Eller mwnne wij oc swo waræ mēnisckins frelseræ oc forlöseræ? Eller mwne wij forti ware eet hoffwet till then gantschæ christendom? eller thet förste foester blant alle brödre? Eller mwne wij oc swo ware gudz eniste söner eller oc guder? thesse ting var christus

¶ Oc forti/ ligerwiis som Christus i thessæ ting oc andre fleræ giorde oss thet som hã var /swo giorde han oc met kongedøme oc preste døme/ thet er icke sandelige oc natwrlige mẽ vdi een delagtighet/ oc thet i twẽne meninger. Enchten forti/ at wij alle som lẽmyr vdi een krop haffwe Jesum Christũ for eet hoffuet oc for vor konge oc prest/ eller oc at han gior de oss hwer oc een aandelige prester oc konger /formedels naade oc kerlighet/ at wij daglige schwlle offræ oc regeræ oss sielffwe/ dødæ oc dræbe wore syndige gerninger oc tancker gwd till loff oc æræ som sagt er.

¶ Swo er thett forti nw klarlige bewiist/ at ligerwiis som wij ere prester alle/ swo ere wij oc alle konger/ thet er figwrlige vdi aandelig oc vsiwnlig meening. Men dog giffuer scriifften till kende/ baade hoess Christũ i lesthen/ Petrum oc Paulum i theris sendhabreff/ at christendõmen haffwer baade legomligtt kongedømæ och prestedøme. Men nar i werdis icke till at beschedæ nogen talæ/ for then meenige mandz godæ behaff/ tha bør eder swo at trachteræ scriifften som i nw gøræ

¶ Dog thet er børligt/ at ther som i vele oss icke andræ ting beschede/ tha motte i iw lade

oss then beschede behold som sckrifften giør paa mange stæder/ ther forwden thette aandelighe kongedøme oc prestedøme bescheder oss klarlige baade konger oc prester/ som sckall ydermere formerckis i nogre næst efftherkommendis geenswar.

¶ Then trettinde Artichell.

Ther er inthe prestedøme siwnligt oc wdwortheligtt.

¶ Predicanternis Swar.

Andt er thett/ att thett ny testamentt wed aff inthet andet prestedøme end thette almēnelige/ som er alle christne mēnisckere meenligt. Men thet er andet sckiell at tala om then hellige kirckis tienera/ som mett presta embede tiena then hellige kircka.

¶ Prelaternis Geenswar.

øghen er thet oc end wel stor
baade ther artichelen lyder oc
edre swar indeholde. Forthi
alt thet hær sigis oc besckri-
ffuis er gamble ketthers fal
sche digtt och paafwnd/ som
scall beschedis siist i wore giē
swar till then sextende artichell/ ther haffuer
hwercken biistandt aff sckrifft eller sckiell/ mē
er optencht for then meenige mandz gode be-
haff/ oc thet gantsche klerckerÿ till had/ scka-
de/ och fordeerffwe.

¶ Oc forti/ endog at thet ny testament effter
edert forbiister de sind och meening/ ther i ere
falden vdi aff gwdz retferdige tilladilse/ ic-
ke weed aff noget andet prestedøme/ end thet
som er meenligt alle christen mēnischer hwil-
cket prestedøme som nw forklaret war at wæ-
re allene aandeligt/ indworteligt oc wsiwn-
ligt. Men effter christenhetz retsindige lare-
mesthers christelige sind och meening/ ther the
opliwste aff gwd haffue i then hellige sckrifft
/tha vele wij klarlige bewise at thz ny testa
mēt bescheder oss eet andhz prestedøme/ for er
siwnligt oc vdworteligt/ oc forti encke oc syn
derlig bekōmer nogre serdelis personer/ som
thett brwghe schwlle.

¶ Oc niz thz allerførste (paa thet wij scullæ widhæ hwar om wij talæ) tha bescheder oss sanctus Paulus presten aff sytt embede swo sigendis. Hwer bisp (eller prest) som wdkaa ris blandt mēnisker / tha scickis han i men niskers stæd / i the ting som hwerffwis høess gwd / at han sckall offre gaffwer oc offer for synderne. Hwilcket stæd ther maa ingelwnde allene wnderstaas om thet iødische prestedøm me / forti han met eet almenligt forsckiell be sckriffwer oss alle tiders prester / icke kan thet heller vnderstaas om thz vsiunlige oc induor telige prestedøme / for er meenligt alle christē folck / forti hā siger at hā vdkaaris een aff mā ge oc blādt māge mēnisker / ther scal vare sō en meglere emellō gud oc folchit vdi guddōme lige embede / blāt huilke hā bescheder thz al lergeueste oc ypperste at offre gaffuer for syn der Ther heller icke maa vnderstaas om ande lige oc udnortelige offer / nar the ere oc swo alle christhen folck. Hebr. 5

¶ Oc forti sckeer thz at thū kallis (sūmelig at sige) en siūlig oc vduortis prest for vdkaa ris blāt thū gātscke menighz / oc serdelis vigd oc schicket till gudz tieniste / till at obenbaræ tienæ for gwd paa then gandtsckæ meenig hedtz wegnæ / som han er prest till.

¶ Oc endog at then ene sckrifft som herørdt er er bewiissning baade sterck oc klar att thz ny testament bekender eet siwnligt oc legomligt prestedøme Mē wi vele dog aff thēne bescheden som nw sagt oc fortaldt er om presther ligerwiiss som aff een ræt grwnd och fundament/ gøre thet meer beschedeligt. Nar thett følger her klarlig vdaff/ at thesse fire ting/ low/ gwdelighett/ offer/ och prestedøme/ ere hwer andre swo beneget och anhengind is/ at the met inthe sckiell mwe ware atsckilde/ Forti/ aff loghen kiende wij gwd/ oc aff gwdelighett dyrcke wij hannwm nar wij haffwe hanss kwndschaff. Gwdz dyrckilse er offwer alt wdi offer/ men at gøre offer/ thet hører til presthe embedhe.

¶ Oc forti/ ligerwiiss som ther er aldrig befwnden noger folck eller landschaff swo groff wildt eller grwm/ at thett haffde iw noghett kwndsckaff formedels natwrlig low oc meening om gwd oc gwddom/ oc haffde ther fore enchten een falsck eller een sand gwd att dyrcke met noger gwdelighet i hwordā hun war.

¶ Swo findis heller aldrig nogre folck att haffwe waret till/ ther icke haffwe hafft no-

gre offer till at dyrcke theris gwder met/ och blandt sig nogre vdwolde prester/ ther i mange wilkaar ware atskilde fra then menighe mand oc met besynderlig tieniste oc offer/ dyrcke gwd met een obenbare gwdlighet/ paa then gantsche menighetz wegne/ huilcket for er witherligt alle them som nogett widhe aff gamell handell. Hwar fore then hellige Geneseos historia oc taler om Pharaonis prester/ ther wnder then natwrlige low ware i Egypti land. Gene 47

¶ Swo finde wij oc swo hware then sikreffne low som giffwen war mēniscens kon aff gwd formedels Moisen/ haffde och saadantt eet prestedøme/ thz er/ siwnligt oc vdworthe ligt/ oc besynderlige personer antwordett och befalet/ thet er swo witerligt aff thz gamble testament/ at wden nogen løster at spilde tiid oc stwnd forgewiss/ tha behøffuer hā thz icke ydermere att bewisa.

¶ Hwem weed icke thet/ hware een besynderlig Leui slegt/ war aff himelin vdwoldt till at tiena i gwdz tabernachell/ oc till herrins althera? Oc thet swo encke/ at then tiid Chore/ Datan oc Abyron tilwelde sig preste embedet/ tha loed gwd iorden obne sig oc slu Nume 4 Num 16

ge them i sig met alle theris tilhengere/ oc i-
cke thet alsomeniste/ men oc swo konger som
ware smurde/ dog aff andre slegter sor Saul
oc Ozias then tid the tiltoge sig preste embe-
1 Reg 13 de/ læse wij at the swarlige fortørnede gwd.
Swo at Saull myste syt righe baade for sig
2 Parali 26 oc syne børn/ oc Ozias bleff slagen met spy-
dalsche soet swo lenge han leffde paa iorde

¶ Dessigest i then eene Leui slegt/ tha haff-
de icke alle mend preste naffn oc embede (paa
thz wij schulle icke tale om qwinder oc børn)
men dog at the vare alle schickede till gwdz tie-
niste/ tha haffde the dog atschillige embedhe
oc befaling/ som Exodi Leuitici oc Numero-
rum bøger klarlige bewijse.

¶ Swo weed och hwer oc een blandt them
som noget wide/ hwat møget ther findihs i
thet gamble testamentis schrifft (baade low-
bøger oc prophete bøger/ historier oc andhē
schrifft) om presters besynderlige oc atschilli-
ge/ baade embede oc syner/ swo at thet kan
icke ware vwist/ at Moisi low haffde iw eet
legomligtt och siwnligt prestedømme/ ther icke
war meenligt alle mend vdi een Leui slegtt/
end sye hwer oc een aff begghe køn i all thē
iødische meenighett.

¶ Oc forti at then gamble Mossi low var en
figwre oc een sckwgge till then ny euangeli-
scke low/ som apostelen siger Alting er sckeede
hoess them figwrlighe/ thett er/ hoess iøder- 1 Cor. 10.
ne Oc framdelis/ logen haffwer een sckwgge Hebr. 10.
om the tilkōmendis gode ting. Och nar then
euangelische low er een fwldkōmilsæ och een
beslwting/ baade till natwrlig/ oc Moisi scre-
ffne low/ ligerwiis som sandhz oc klart sckin
mod figwræ oc sckwggæ. Oc thet bør forthi
nw at findis som tha war figwrerit/ tha er
thet nw aff nød/ at thenne euangelisce low
sckall oc haffwe syt p(r)estedøme/ siwnligt och
vdwortelig. Oc helst forti at menniscken er sca
bt aff twenne slag natwr/ siwnlig oc vsiwn-
lig/ oc sckall forti met twenne slag dyrckilsæ
vdwortis oc indwortis bekende syn gwd och
sckaberæ. Oc besynderlige nar thet vsiwnli-
ge prestedøme som till fornett er omtalett er
meenligt wnder alle tider oc loger/ swo vell
som wnder then euangelische low.

¶ Och forti som Paulus sigher/ Att nar Hebr. 7.
eet Presthedømmæ forwandlis och forsckiw-
dhis/ tha er thett aff nød/ att loghen schall
(och forwandlis och forsckiwdhis/

oc desligest twert emod/ nar logen forwandlis oc forsckwdis/ tha bør oc swo prestedømet at forwandlis oc forsckiwdis/ effther thi som sagt er at the ere hwer anden tilbwnden met eet natwrligt tilhenghe.

¶ Oc thette prestedøme scall swo møget dess myndre ware meenligt blandt hwer mand/ som thet vdi werdighet oc æræ wiitt offwergaar/ baade thett hedinsche oc thett iødische prestedøme/ thet er/ swo møget som klarhett oc sckyn offwergaar mørcket/ oc sanhet the figwrlige ting/ oc Christus er større oc werdigheræ end Moises.

¶ Men thet som eder bedrager baade i thette stycke oc i andre mange er thet/ at i henge suo hart i sckrifften hoess the døde bogstaffuæ oc then textelige meening/ oc icke hoess then liiffagtige and. Oc at i forti icke finde thette naffn i thz ny testament/ Sacerdos/ som klarlige wdlegger rætt preste wilckaar oc embede som er att offre. Oc i besinde dog icke/ att thz er giorte aff thøn helliandtz/ besynderligæ/ raadt/ oc haffuer fordi mett seg ingen wredelighet/ oc helst forti at Christus som war ickæ kömen at bryde logen/ men at henne fwldkomme oc beslwtæ/ giordt wnder logen paa thett

han schwlde oc wilde them frelsæ ther leffdhe wnder logen/ icke schickede noget nyt præstedø me/ før end han schwlde reysæ aff thēne wer- den till syn fader/ thet war i hanss sistæ nat- wordt/ forti at thet gamble præstedøme mett syn low haffdhe syn macht indtill Christi død oc pyne/ tha talede Christus inthz om nogett siwnligt oc ydworteligt præstedøme.

¶ Men siden Christus war opfaren till him mels/ oc the hellige apostel begyntæ at forkyn de thet hellige euangeliū offwer gantscke wer den/ och ther offredhis end tha i alle tempill hwer dag hoess iøderne/ till een sand gwd oc alle creatwris schaberæ/ Men hoess hednin- ge till afschillige affgwder som ware dog mē nisckins handewerck. Oc tha kallede baade iøder oc hedninge theris præster/ Sacerdotes Oc forti wilde the hellige apostelæ ware thet naffn vbewarede/ paa thet at wort præstedø- me schwlde met teeris icke beblendis foragte lige/ oc paa thett ingen sckwlde tro at wort præstedøme war aff swodant slag/ som enchtē thet iødische eller thett hedinscke præstedømæ

¶ Men ligerwiiss som Christi ny low war giffwet eet nyt naffn/ oc kalledis euangeliū/ thet er/ eet got bwdsckaff/ swo finge oc the

euangelische prester ny nafn i thet ny testa-
ment oc kalledis apostelæ/ discipelæ/ bisper/
prester/ prowster/ forstanderæ/ hirder/ till-
siwens mend/ lærera/ tieneræ/ oc andre man-
ge anthørendis same meening.

¶ Thesse nafn brwger thet ny testhamente /nar thett thaler om them/ som wdwoldhæ blandtt folcket/ schickedhis for samma folck/ i the stycker som schwlde hwerffwis hoss gwd /ligherwiis som nogræ megleræ emellom gud och folck / ther wij till fornett aff Apostelens lerdom/ bewijsthæ att beschedhæ eet siwnligt oc vdwortelight prestedømæ.

¶ Och thett skedhæ swo lenghe/ att baadæ thett Jødhischæ och thett hedhinskæ tempill /mett theris ganschæ prestedømæ/ och wran/ ghæ gwdhelighett war forstørtdt blandt chri sthett folck. Och christhen tro almennelighæ samtøchtt och wedtaghen. Tha begyntæ chri- sthett folck och swo att kaldhæ wore presther Sacerdotes/ forthi/ att the daglighæ offrede och/ eet møghett ypperæ offer/ end enchten Jødischæ eller Hedischæ presther haffdhe til- fornett offridt. Och haffdhe forthi møghett størræ rætt till thett ædlæ presthe nafn/ end the andre presther.

¶ Men nar thet er forgeffwis at kiffwe och
tretta om naffn oc tittell/ nar wy era wissa
paa handelen/ oc helst forti som sagt er/ at e=
uangelium scall icke wnderstaas wdi bogsta
ffwe oc textelig schrifft/ men wdi aanden/ icke
i ord oc tale/ men i krafft oc retsindig menig=

¶ Och forti/ ther som wij icke haffde prestha
naffn i thet gantske ny testament/ ther i eff=
ter soga/ oc ther serdelis lyder om eet nyt euā
gelisch oc siwnligt prestedōme/ men wij ha=
ffwe nw dog then retta prester handell/ som
ere kirckins oc folckins obenbare tienere/ till
gwdz loff oc tieniste besynderlig wigde och
schickede. Icke alsomeniste then meenige leeg
mand fraschilde/ men oc swo aff embede/ befa
ling/ oc werdighet/ møget yppere end hā er
som hwer mand nw befinde maa/ ther icke er
strag oc forraaden till at lade sig vnderwise

¶ At thette sig swo haffwer i alle maade be
wiser oc befester baade euāgelisch oc aposte
lig scrifft/ ther beskede apostolorū oc discipu
lorū besynderlige embede oc befalig offwer
folck/ theris tucht oc horsome mod apostele oc
disciple/ forti for hellige kerera meena tha ha
ffwer kirckin nw bisper i apostolorum stad/
och presther i Jesu Christi disipulorum stad

Thet same bewiiss oc swo the try hela sende-
breff som Paulus fforschreff till syne discipe-
la / till Timotheũ ÿ, oc till Titũ i. Udi hwil-
cke han wnderwiser them theris retta embe-
de som ere Bisper Prester och andre kirckins
tienera / siden han i the andre sendebreff haffde
lerdt then meenige christen mand / hwad han
nwm bwrde at göre / oc i hwess maade hã sig
haffwe sckwlde baade mod gwd oc mẽnisckin
Oc ther haffwer han giordt i mange maada
forsckiell paa leeg och lerdt / paa almwge och
thet menige klerckerÿ / icke alsomenista / at the
ere tienera till meenigheden / men aff een be-
synderlig werdighet som theris embede er an
hengendis / for the werdige ting som the scul
le trachtere oc hueffwe mellõ gwd oc almugẽ

¶ Men the mange sckriffter som thette be-
wiisa nw ind at föra / lade wÿ betemme paa
thenne tiid / oc helst fordi at i wele thm̃ alle vn
derschede om the tienera som tiena menighedẽ
i sacrament oc gwdz ord / icke ther then helli
ge kirckis bisper haffwe wiigdt oc schickett /
Mẽ som then meenige mand haffuer sielff
wdkaaret / oc lagt hand oppaa.

¶ Oc nar i meene at all christen folck ere li-
ge moget prester men ther maa tha inghen

brwge preste embede wden menighetz samtycke oc forti wele i sige at swodant siwnligt prestedome er icke nogen macht oc werdighet men alsomeniste een tienista oc een befaling Oc forti wele wij ther om tala noget widere oc sterckelige bewisa/ at thette siwnlige och vdwortelighe prestedome som thet ny testamentt brwger/er icke wdaff meenige mandz samtøcke/ men aff gwdz naade oc gaffwe oc er icke een blott tienista som i wele sige/mē een aandelig macht ther ingen haffwer/ vden thē som rettelige wyes oc consecreris effter christendoms seeder oc skick.

¶ Er thet forti som i sige/at thet euangelische prestedome/ henger paa meenige mandz willia oc samtøcke/i hwess maade offwergaa tha the euangelische prester enchten Pharaonis eller andre hedinscke prester? Oc i hwess maade ere the enchtē bedre eller werdigera? Forti at thz iødiscke prestedøme haffde aldrig magt oc bestandt aff meenigheden/ men war giffwet oc befalet aff gwd. Eller oc siger oss hwar i haffwe nogen tiid læst i gāmill testament/ at prester ere schickede oc tilsetta aff meenige folck/ hwess i thet icke kwnne/tha mwa i iw tilstaa/ at thet bør icke heller at skee vdi thet ny testament/nar thet met magt oc wer

dighet wytt öffwergaar thet gamble.

¶ Eller/ vdwolde icke Christus syne aposte-
le oc discipele vden then menige mandz raad
willie oc samtycke? Sckriff wer icke Paulus
till the Galater/ at han war schicket en apo
Gala 1 stel/ icke aff mēnischer/ icke heller formedels no
get mēnische/ men aff Jesu Christo oc gud fa
der? Eller lesæ wij icke at Paulus schickede
oc tilsette baade Bisper oc Prester i alle kir
cker som han war apostell till i blandt hwil
cke Timotheus war Ephesiorū bisp oc Titus
Cretensiū.

¶ Eller bød icke Palus baade thesse bisper
at the sculde och swo göre oc schicke andre pre
1 Timo 5 ster? Swo siger han till Timothæū/ thu schalt
icke snarlige leghe hand paa nogen/ och icke
vare delagtig i fremmede synder. Mē till Ti-
Titum 1 tū sckriffuer hā swo. For thīn sag schyld/ lood
ieg tig bliffue paa Creta/ att thu schulde/
forbedre thet som haffde brøst/ oc schicke pre-
ster i stæderne/ som ieg oc befoell tig. Mē sāc
Acto 20 tus Paulus sigher dog ydermere hær om till
the gamble oc wiisæ som ware kallede fran
Ephesina kircke till Miletū/ at thē helliand
haffde sætt oc schicket Bisper till at raade och
regera gudz forsamling/ klarlige giffwendis

ther met till kende/hwore at the som børlige wyes til prester aff bisperne/anāme same preste embede aff g[illegible]

¶ Nw i alle thesse steder taus plat inthet om thē menige mandz samtøcke/ey heller ingen stad i thet ny testament. Thi er iw klarlige bewist/ at som alle apostele vare kalledhe icke aff noger mēnische mē aff gud/suo var oc sanctus Paulus/forti hā haffde syt prestedøme aff Christo/desligest Timotheus oc Titus haffde theris prestedøme aff Paulo oc gwd/ oc icke aff noger almwgis samtøcke. Thē same magt hade oc suo Timotheus oc Titus att schicke prester/ oc suo haffuer thet forti altiid varidtt/ at bisper oc prester ere tilschicket hær aff andra kirckens forstandhera och icke aff noghet meenighede

¶ Vij kūne tha icke negte for māge merckelige oc sandruge historier schyld at leegfolck haffue icke oc suo varid i raad oc daadt mz bisper oc forstādere till at vdsøge gode oc frōme mend til suodane embede Mē thz haffuer dog altiid varit vdi bispernis magt at vdwellie oc tilschicke personer/mē før end bisperne lagde syn hand paa thē och ordinerede thē/ tha atspordhæ Bisperna then omstandhendis/ och sammeledhis then nerwarendis almwge

om the wiſtha noget laſt eller brøſt met the
perſoner/ ſwo at the icke ware werde at gi-

[illegible]

¶ Oc icke war heller then ſeed langwarig-
blant christet folck/ nar almwgen kwnne ther
vdi ſom i andre mange ſtøcker ingelwnde len
ghe forligis. Men nar tho ſamen kōme i ſwo
dan handell/ tha hørde mā icke andet end bwl
der oc trette/ kiiff oc oprør/ oc winderſt wndū
hwg oc mandſlett/ nar een part then mand
foragtede/ ſom een anden part wilde haffwe.
Oc for/ then ſag bleffwe Biſperne ſtwndwm
forlagede/ oc offte ſtende till døde.

¶ Hwilcken ſeed forti bleff forwandlet ſom
andet møget/ thet aff tiidz leylighet oc wilde
hoffwett war kōmen i miſſbrwg. Oc er nw
ſwo ſchicket oc wedtaget/ at kirckins klercke
oc forſtandere ſcwlle ſchicke effter then førſthe
ſeed ſom holden war i apoſtell tiid) baadhe
biſper oc preſther.

¶ Nw framdelis/ at thet euangeliſche pre-
ſtedōme/ ſiwnligt oc wdworteligt er icke alſō

eniſte noger tieniſte/ men oc ſwo een aandelig
gwds [illegible]e/ gaff we/ magt oc befaling/ thet
[illegible]/ at [illegible] icke me-
[illegible] christen men[illegible] [illegible]n ſu-
bewiſis. Effter thi at gwd haffde ſwodant
omhygge for then iødiſche meenighet oc for-
ſambling/ thet ſcwlde tha ware forgengelig
met een haſt/ at thẽ tid han ſaa Moiſen ſuo
møget beſwaris aff thet ſtore tall folck/ at hã
kwnne them icke allene regere/ tha bød han
Moiſi att han ſcwlde wdſøge lxx. mend aff Num 11
the eldſte oc beſte/ oc them gaff gwd aff thẽ
ſame aand ſom han Moiſi haffde tilforn et gi-
ffwet/ at the ſcwlde ſwo beredis oc beqwem
mis till at regere folcket/ ther han tha wilde
forſckiwde oc forſage paa thet ſiſte.

¶ Haffde han ſwodant omhygge for iøderne
ſom ſagt er/ hwi kwnne wy icke beſinde/ at
then hellige kircke ſom bliff wer ewindelig/ er
icke meer forglembt eller forſømet hoeſſ gwd
end then iødiſche forſamling/ oc ſcall forti ha
ffwe forſtandere/ aff ſynderlige aand oc naa-
dhe dwelige oc beqwẽme/ till at raade oc re
gere thet folck ſom han haffwer ſerdelis wd-
(woldt.

¶ Siger icke forti ſanctus Paulus ſwo till
ſyn diſcipell Timotheũ/ at han ſcall icke for-

søme then gwdz gaffwe som war vdi hån wz
paa hanss preste embedz wegne / formidels

¶ Oc at ingen skall tencke thette ware alle
I Cor. 12 niste sckeedt Timotheo / tha bescriffwer pau
lus oc suo / baade til the Corinthier oc Ephe
Ephe 4 sier vdaff mange gwddōmelige naader oc ga
ffwer som ere mēnisckin giffuit formedels Chri
stū / som ere prophetelige / apostelige / euāgeli-
sters / hirdzers / oc lærefedris gaffwer / ther
han fortellier om Cristo swo sigendis Oc thē
same haffwer giordt sōme til apostele / sōmæ
propheter / sōme euāgelister / somme hirder /
oc lærere / oc i hwad meening thet war giort
siger han strax effter / till helgens forbedring
oc fwldkommilsæ / oc i embidz gernig oc tie-
niste / oc Christi kroppis forbygning.

¶ Oc hwore lenge thet schwlde sckee / forfyl-
ger han met thesse ord. Swo lenge wij allæ
komme i troens enighet oc gwdz søns beken
dilse / een fuldsom mandom / wed Christi fuld
kommelige alders maade / thet er / indtil werd
sins ende oc beslwtig / at ingen schall sig wry
ge oc meenæ thet alsomenistæ ware sagt och
scheedt / i then førstæ christen kirckæ.
¶ Hwem kan icke nw forstaa aff thēne apo-

stelige lerdom/ at thet ny testament haffwer ey oc swo eet siwnligt oc vdworteligt presta dōme: som her besckriffwis wnder hiwrders oc læreris naffn oc titell/ oc er een besynderlig gwdz naade/ gaffwe/ ob magt/ icke meenlig alle thē som ere dōbta/ mē thīm besynderlige gi[illegible]ten i theris preste wyelsa/ oc bispers henders paalegga.

¶ Oc framdelis haffwe wij lerdt aff hellige mendz forklaring paa schrifften/ at same prester haffwe anāmett i thetis presthæ wyelsæ dwbell magt. Een till att consecrera Jesu Christi sande legoma/ och then singe the før end han tolde død oc pyna i then sista natword/ then tid the ware nyes wordhen prester/ ther han sagde till them/ som Lucas sckrifwer. Thet sckwlle i gøre mig till amindilse Luce 22.
Then anden magt er att løse aff synd Christi aandelige krop eller aandelige lēmer/ thee er christē mēniscker/ oc then magt er thīm giffuē siden hā opstod aff døde/ ther hā (som Joānes Joan 20
sckriffuer) teede sig oc bleste eblandt thīm suo sigendis. Anāmer then helliand/ hwess synder i forlade scwlle thīm forladis/ huess i holde igē the sculle holdis.

¶ Thē euagelische text oc historia klarlige lyder at tesse ord ere allene tilsagde apostelna

hwar ingen almwge war til stæde/ oc langt siden the ware døbte. Thi er thet iw klarte nog/ at thet euangelische prestedøme er icke een blott oc bar tieniste/ giffwen aff menige mandz samtøcke/ men een aandelig macht allene giffwen prester siden the ere døbte oc worden christen mend/ then tiid the bleffwe prester/ mz biscops wielse oc henders paalegge

¶ Then fiortende Artichell.

Oc forti maa alle the som døbte ære i Christo Jesu/ consecrere gwdz legome/ oc alt andet gøre/ som prester och kirckins tienere sig besynderlige tiltaghe

Predicanternis Swar.

Alle rette christne mēnischer/ ere swo wigde till prester/ at the haffwe ingen ny wielse/ smørilse/ eller ragilse behoff/ till at brwge theris preste embede/ som i oc sielff met edert samtøcke bekende/ i thet/ i icke forschiwde eller fordøme the børn for christnes inde aff leegmend eller qwinder. Icke heller een Twrck eller Rytzer som bliffwer

christelige wnderwiist aff een legmand/ oc dø er strax før end han faar nogen anden redhæ aff wugd prest Men tha maa ingen vden nøt tørtelighet indføræ sig sielff wkaldet oc w esclet aff then hellige kircke obenbarlige/ oc amyndelige att tiene andre christne mēnisker met swodant embede. Thi sanctæ Powell i. Corī xiiij. will/ at all ting scall gaa schickeli ge oc beqwēmelige i then christne forsamblig Men hwarledis then vdwelling scal gaa til lærer oss then helliand i apostelers gerniger oc sanctæ Powels epistelser.

¶ Prelaternis Geenswar

Vii nw formode hwer christhen læseræ ware wiiss giordt huo re langt thette ederit swar er fra sandhett/ forthi/ ther som alle christne mēnisker ere suo wigde till prester i theris døb at the mwæ brwge alle preste lige embede/ forwden nogen anden preste wi elsæ/ hwij haffwer tha wor herræ Jesus Chri stus som nw bewiist er/ ther han forlod thēne werden oc reysde till syn fader/ langtt sidhen alle apostele ware døbtæ/ wigde oc consecrerit them allenæ till eet nytt prestedøme/ och gaff

baade them oc theris effterkōmera statholdere i then hellige kircke/ dwbbelt presta maght. som er at consecrere syt eghet sande legoma/ oc at affløsa hanss aandelige legōme?

Act 13 ¶ Eller hwi haffwer then helliand siden att Paulus oc Barnabas ware een tiid schicke de aff gwd till apostelige embede/ bwdett och befalet the propheter oc lærere som ware Antiochie/ at the scwlde sckynde fra siig Paulū oc Barnabam/ oc forschicke them till thē apostelige befalig som the ware vd wolde til Oc thet met fasta/ offer/ bøner/ och hendero (paalegga?

¶ Eller hwi wigde Paulus Timotheū och Titū till prester paa thett ny/ siden the haffde till fornett vden all twyll anāmet dobs sacrament? Eller hwi bød Paulus Timotheo och Tito/ at the scwlde liga swo gøre/ thet er at schicke Bisper oc Prester i alle stæder/ ther wi kwnne forti mercke at haffwe tilforn lang tiid warit døbta/ nar Paulus biwder same Timotheo/ at han scall icke for snart leggha (hand paa nogen?

¶ Effter thi hā haffde oc tilforn besckreffwit een god mandz sandtzwn ther scwlde well tiena till bisp/ oc siger/ att then som er wng oc ny vdi troen/ tien ther icke till/ men ther

som aff lang forfaring oc kwndskaff i Christendoms handell er baade lerdt oc from. Men thenne preste wielsæ/ schick oc tilsætt/ haffde dog syne besynderlige ceremonier/ enchtē lerdæ serdelis aff then helliand/ eller och handfangne aff the hellige apostelæ/ som the stader klarlige beschede/ her nw ere beschreffnæ aff sckrifften.

¶ Forti Paulus oc Barnabas ware wigdæ till apostele met faste/ gwdelige bøner/ oc henders paalegge/ aff the propheter oc lærera som ware i Anthiochia. Paulus oc swo bekender obenbarlige/ att han wigde Timotheū till bisp met syne egne henders paalegge Hwilcken ceremonia som gaff altid een besynderlig helliandz naade. Desligest biwdher han same Timotheo/ at han icke scall met same hēders paalegge schicke nogen wredeligæ till bisp.

Act 13

2 Timo

¶ Thi er thet sckeedt vden twill/ at the andre apostele haffue oc suo bruget i preste wielsæ same ceremonier Oc endog at thz ny testamentt besckriffuer oss icke the ceremonier som thē hellige kircke nw bruger i preste wielsæ/ thz er tha troligt/ at apostelene haffue them hādfāget syne disciple for ādhet møgett ther bwgett er fra begyndilsen wden apostelig sckrifft/ men tha icke wden apostelig befalig

som ydermere scal bewisis vdi vor christen tro es bekendilsæ Oc at swo er/ gør oss wiss thz som sanctus Dionysius sancti Pauli disci pell besckriffwer om Bispers/ Presters/ och tieners wyelsæ/ mett swo stoer flijdt/ att thett war hanwm wden twill swo befalett.

Li ecles Jerarchie ca 5

¶ Men at i spottelige kalæ om smørilsæ och ragilsæ och kalde oss forti foragtelige smwrdhe oc ragedæ/ thet lide wij gernæ/ nar wij widhe at hwercken smørilsæ eller ragilsæ giffwer oss naade eller wyelsæ/ oc ei i sig sielffwe platt inthet vden tegen oc merckilsæ/ nar vdwortis smøriæ betegner then indwortis smøriæ som sielen giffwis aff then helliandz naadhæ/ och vdwortis ragilsæ mercker/ at sielen scall indwortis ware besckaarin fra werdsins syndige handell/ hwilcke gaffwer then helliand vi ffelige giffwer/ om wij anāme wyelsæ met ræt sindige oc børlige wilckaar.

¶ Forti at sacramenten som naaden giffuæ ere aff gwd oc gwdz søn Christo indsettæ/ mē Ceremonier(ther the sckrifftckoge kalle sacra mentalia) aff the hellige Apostelæ/ effter then helliandz raad oc vnderwiisning/ sacramen ten till eet erligt oc gwdeligt smycke/ mē dog icke forwden aandelig merckilsæ. Hwar vdaff

om nogē lyster meer at vide om thette sacramētz ceremonier besynderlige/ hware the ere fran apostolorum tiid kōmen till oss/ oc om theris aandelige merckilse/ tha maa han lese Thomam Valdensem Carmelitam Anglū i then siette bog mod Vichleffwiter oc siwnde titell Oc om preste krone hoess Rupertum Tuiciēn Abbatem/ een saare lerdt mand. Thomas Valden Li: 1 de diuinis officiis ca 25

¶ Men then hielperede dwger platt inthett som i wele haffwe aff the twēne argument sō i fram bære/ oc ere thesse. Att een leegmand eller qwinde maa døbe i nød oc trang/ oc des ligest wnderwiise oc lere een Tyrcke eller ā dhen hedning wor christen troes fundamēt oc sacrament. Oc forti mwe the oc swo brwge alle andre preste embede Oc helst forti/ at pre stens synderlig embede er at consecrere Jesu Christi sande legome/ oc thet aandelige dag lig at offre/ oc ther nast at affløse hanss an dhelige leghome.

¶ Men nar døb oc penitentze ere ij. sacra ment aff nød/ swo at them forwden kan ingē worde salig/ i nød oc trang haffwer icke vor herre forbwndet syn krafft hoess noghen be synderlige tienere/ oc icke heller vdi nogre sa crament. Oc forti hwar nød oc trang findis

haa prest paa tid oc stwnd/tha haffwer thz magt/ at een legmād vnderwiis een hednig i the stycker som troen hør till. Desligest dob han giffwer eller scrifftemaall hā hører/ nar willie oc begering er offte nog for gwd till same sacrament/ om the kwnne hwerckin faaes aff leeg eller lerdt.

¶ Men nar i siga at ingen schall tha brwge preste embede vden i nød oc trang/ thz er rettelige sagt/ vden han er børlige kaldet. Men at the scwlle dog icke kaldis vden aff kirckis forstandere oc Bisper/ er nw tilfornett bewiist. Oc thz giffwe gwd/ at i wilde sielffwe holde sancti Pauli raad/ ther i her indføre oc lyder/ at alting scall haffwe schick oc erde mz sig. Oc helst forti/ at eder ny kircke haffwer hwercken schick eller fantzwn/ mē er een forbiistridt swerm/ som hwerkin weed aff tucht eller erde siden i haffwe forstørit alle christēdoms ceremonier/ ther warit haffwe i swo mange hwndreda aar eet erligt smycke oc schickeligt fantzwn till all gwdelighet oc all gwdeligheds tienista. At thet scall heede hoss eder en christen frihet/ ther alting haffwer meenligt effter then gamble Platonicorū menighett.

¶ Men hwore i wele thett scall ware be-

1 Cor 14

wiiſtigt aff apoſtele gerninger oc ſancti pau
li epiſteler/ at menighetz røſt oc ſamtøcke ſcal
oc maa ſchicke biſper oc preſter/ kwnne wij ic
ke forſtaa/ forti i bare icke the ſtæder i retthe
ſom ther om lyde. Oc ſerdelis nar wij aff ſa-
me ſckriffter haffwe bewiiſt ther andet vdaff
ſom er eder mening twert emod. Men i mee-
næ oc tencke/ at ſancti Mathie apoſtils wd-
kaaring kan eder noget hielpæ/ men ther ha-
ffwe i dog inthett. Forti Mathias bleff icke
kaldet till apoſtel aff meenighetz ſamtøcke all
ennæ/ men aff thet menige chriſtenhedz raad/
ſom tha war tilſtæde kaldet och forſamblett/
aff ſctõ Petro chriſti ſtadtholdere oc alle apo
ſtelers høffdig/ dog at thũ ſeed er lenge ſiden
forwãdlet for andre mãge ſtræg aff the helli-
ge apoſtele/ nar wij læſe aldrig nogẽ vare vd
kaarit mz laader for mathias war
¶ Mẽ at wij icke læſe ceremonier vare brw
gede i mathie wielſe ſom i pauli oc barnabe/
mene hellige mẽd ware giordt/ at thũ helliãd
var icke end tha kõmen obẽbarlige blãtt the
hellige apoſtelæ/ ther ſiden lerdæ them hweſſ
ceremonier the brwge ſcwlde i alle ſacramẽt
Forti/ Chriſtus ſom ſagt er/ ſchickede och ind-
ſetthæ ſacramenthen/ men theris ceremonier
oc ſantzwn lood han bliffwe och biidhæ eff-
ther then helliandz wnderwiiſning.

¶ Thet femtinde Artichell.

Alle Rhomere Bisper/ som wij kalle paffwer/ haffwe wariot siden the hellige apostele ere aff gangne Antichrister I thet the ere christi modstandere/ mett lerdom oc sckrømpterij.

¶ Predicanternis Swar.

Her kan well ware mere sanden iblant eno i sielffwe tro/ endog wij haffwe icke swo predicket eller lerdt/ Wij holde ingen Paffwer eller Bisper for Antichrister/ uden them som enchten aff kirckelogen/ egen sckrifft/ wiss krønicke/ eller noget andet sandt witherligt witnisbyrd/ bewisis at haffwe lerdt/ eller oc lere emod Christū och Cristi lerdom som i oc eders lige nw paa thēne dag gøre.

¶ Prelaternis Geenswar.

Men twert emod/ thet scal suo snart findis at same artichell bestwter meer wildfarilse oc løgen end i sielffwe tro oc affwide. Fordi som sanctus Cy-

prianus martir sckriffwer till setm̃ Corneliug som tha war Bisp oc Paffwa i Rom/ och siger swo Udaff ingen ting er ketterij oc split meer oprwndelt end ther vdaff/ at ther icke lydis gwdz prest/ och icke tenkis att een prest bør at ware dõmera paa Christi wegne i thē̃ hellige kircka.

¶ Forthi then som forsmaar/ oc foragter thē̃ Rhomere. Bisp/ oc agter hanwm/ icke i sanc ti Petri stæd at ware Christi stadholdera oc then menige christen kirckis forstandere hoess hwilcken som er then hellige kirckis alsõstør ste magt/ som Christus loffwede sctõ Petro hoess Matheũ/ oc antwordede hãnwm hoess Joãnem effter syn opstandilsa/ oc ther offwer forsmaar then hellige kircke/ som er sandhetz pylera oc fasthedt/ oc forti een grwnd oc eet fundament till all wor tro oc gwdelighet/ hã kan icke andett end falde enchten stackett eller langtt vdi møgen wildfarilsa/ wlydilsa/ och ketthērij. Mat 16 Joan 21

¶ Thet i framdelis sware (som i pleya/ andet obenbare sigendis blandt edert selsckaff/ oc andet becklagendis for dõmera) at i haffue aldrig sagt at alle Paffwer haffwe waridt Antichrister siden the hellige apostele ere affgangne/ vden allene them/ ther i kwnne letddi.

telighe bewiisa baade aff theris egen kircke-low/ gamble krønicker/ oc anden suodā screfft/ at the haffwe lerdt oc end nw lere andett end thet som er eensindigt mz christi lerdom.

¶ Der formane wij eder i spodtsche klaffere som haffue lack met alle/ at i off besckede klarlige/ hwore thett swar er bestandigt/ mz thz i sware till then første artichell och sighe/ att wor kircke far altiid wild. Far hwn oc altiid wild/ hwij ere the icke alle antichrister? Wij bekende then Romere kircke for hoffwet oc moder/ ther som hwn forti far altiid wild hwar fore sige i nw/ at somme blandt the Romere bisper ware antichrister/ forti the lerde thet som icke er eensindigt met christi euāgelio Er thet oc swo ringe een ting at bewiise nogre Paffwer at haffwe waridt antichrister/ oc nogre at nw ware/ tha fører eder bewiisning till-stede/ paa thet wij wide kwnne hwar til wij scwlle sware.

¶ Oc nar i nw we sige hwad eder løster/ tha pleye i met swodane store grige løgner/ att forføre simpill almwge fra sind oc samwittighet/ som er dog swo dyre købt aff wor herre Jesu christo Oc nar i møget sige oc dog inthz bewiise/ oc wij sige twert emod met then gāt

sche christen kircke/ oc haffwe ther offwer mã ge hwnderde aars lawheffdt/ hwez weed tha icke then part som meest scall staa till troende Vij wide well hwess wmage eder fennickede gere Morten Luther giorde sig vdi een bog till at forswåre thet brandwold han giordhe paa kirckelogen/ men at thet war een løss hã dell/ haffwe nw mange lerde mend giffuet all werden till kende.

¶ Thet wele wij nw sige/ oc er paa thenne tiid nog sagt/ paa thet wij scwlle icke nw ta- le om the Paffwer som effter the hellige A- postele ware Christi martires/ oc drabelighe mend aff hellighet/ lerdom/ iertegen/ at ingē Rhomere Bisp/ i hworedhan han er y liff och leffnett(then stwnd han er Rhomere bisp hwilckett han altiid er swo lenghe han ble- ffwer trofast och trofest)kan noghen tiid fa- re wild vdi the stöcker som ere troen och chri stendoms salighett anrørendis. Och besyn- derlighe vdi the stöcker som han beskedher mett doms rætt aff syn Paffwelig macht och befaling. Oc serdhelis for thett løffthe sor Christus han giordhe sancto Petro och sag dhe/ att helsfwedhis poertha schwldhe icke wordhe then hellighe kircke megtighe. Mat 1[illegible]

¶ Och framdelis for then krafftige bøn som
Luce xx. Christus bad syn fader for sancti Petri tro/
at hwn scwlde icke forgaa/ hwar fore thē hel
lige Christi martir Cyprianus/ icke befrøcte
de at rwndelige tilstaa/ hware at ingen falsck
tro kan nogen tiid faa indgang met thī Ro
mera kircke. Oc then ærefwlde doctor Hiero-
nimus sckriffwer oc swo/ att inthe ketterij er
nogen tiid først vdsprwnget i Rom.

¶ Ther som wij forti fara wild/ att wij era
anhengendis then Romera kircke/ hwedhen
wij haffwe alt thett kwndschaff som wij och
wore forældra nogen tiid giorde haffwe mett
gwd/ tha wela wij altiid gerna fara wild/
mar wij wdi henne agta icke andet at effther
følge end een retsindig salighetz tro oc lerdō
Er hwn besædt i noger synd oc gwdz fortør
nilsa/ tha haffwer hwn syn dommera i hīme
len/ ther hwn scall een tiid staa till retta/ oc
tha lide hwess han will hēne icke naadelighe
(fordraga.

¶ Then drabelige mand Ambrosius obenba
re bekender/ at han i all lerdom will effther-
følge then Romera kircke for een mesterindhe
Oc Hieronimus siger swo/ hwo som er Pe-
tri sæde anhengendis/ han hør mig till. Och
till Damasum paffwe schriffwer han suo. Ui

begere at bedris oc wnder wisis aff tig som haffwer och holder petri baade sæde oc troo. Nar wij forti efterfølge swodane gwdz helgen/ tha forhaabis oss at wij ere icke forti euangelio modstandighe om wij ere Rhomere kirckis tro oc lerdom følachtighe.

¶ Then sextinde Artichell.

Oc forthi ere alle bisper oc prester/ som aff them ere wiigde oc schickede/ icke gwdz sande prester/ men papister.

¶ Predicanternis Swar.

Thet maa ware her om som thet kan ware/ men wij kende dog icke thn artichell for wor lerdhom/ endog then største hob aff them bekende thet sielff met obenbare witnisbyrd oc ferscke gerninger/ at swo er som i sige. Hwilcke wij och ther fore kalle papister/ att the beware sig meer mett vgwdelige papistische fwnd/ end thett som hør eet sandt gwdz preste embede till.

¶ Prelaternis Geenswar.

Og i icke wide hwad heldre i ſcwlle negta eller bekendhe thenne artichell/ ſom i altiid ere twesindig/ thet er dog eder egen lerdom/ ſom wij kũne eder wnder ógnæ bewiiſa/ aff edre egnæ ord. Udi then xiij. oc xiiij. artichell haffwe i ſagt/ at retſindige Chriſti preſter/ mwæ therts preſtæ embede icke brwgæ/ wden the kallis aff meenighetz ſamtøcke. Mē alle vore preſter ere aff biſper vigde oc tilſette oc ey een tilſchickedt oc giordt aff noger meenighet. Nar i ſiwnis forti at bekēde nogre aff them for. Chriſti retſindighe preſter/ ſom ere conſecrerede effter then Rhomeræ ſeed/ ther i daglige gøre nar i anāme wdi edert ſamfund wore forløbne preſter vden nogen menighetz ſtadfeſta oc wdkaaring paa thet ny. Hwadt kwnne wij tha andhet mercke aff edher/ end een løſſ handell oc ſtoer wſtadighet/ oc forthi icke widhæ hwar om wij holde ſchwlle/ eller nar wij haffwe edet fatt/ att i ſchiiffthæ ſwo tiitt farffwæ.

¶ Men nar i framdelis ſige at een ſtor part aff the Romeræ preſter thz ſielffue bewiiſæ mz obenbare handell/ at the ere icke ſande Jeſu Chriſti preſter/ haffue i ther mz ſuodā menig att the haffue icke een retſindig preſte magtt/

tha ſige wij ther ney till i alle mode/ nar ſuo-
dan mening er eet gāmelt oc forgifftigt Wal
denſorū Wicklewicorū oc Hußianorū kettery/
ſom lerde/ at preſters ondſchaff forſpilder alle
ſacramēters krafft/ oc ſagde forti all theris tie
niſte at ware wnøttig och wfrwchtſomelig.

¶ Mē endog at i vdi māge andre ſtøcke ler
dom (ſom ere wchriſtelige) ere mz thē eenſin
dige/ i falde dog fra thē i thette ſtøcke effter
een gāmill kettere ſeed/ nar the icke gerne for
dragis lenge i alting. I kwnne icke helder thz
well gøre/ ſiden thetthe ord er eder falder aff
mwnden/ at alle døbte mēniſcher aff begghe
køn ere preſter aff all preſte magt/ at nogē be
gerer theris tieniſte mz preſtedøms brug. Mz
wele i thz ware ſagt i ſuodā mening/ at mā
ge gøre icke theris embede fylliſt mz lerdō och
erligt leffnet/ ſom er forwden hoffwet laſt och
brøſt/ tha bekende wij thz mz ſtor ſorig oc met
ynck/ att ware (deſſ war) for møget ſandtt.
Oc at thēne ſtorm oc bwlder ſom nw platzer
oc møder al verden/ oc forſtører alt thett ſom
gud tilhør. Er ther aff kōmen

¶ Eder fennickedregere Morthē Luther er
icke betroet i thēne tiid mod ſuo gāmil een lau
heffd ſoz chriſtēdōmen haffuer paa tro oc lerdō
ferdelis i kettery ſō varefor māge hūdrede aar

swo tiit oc offte fordømde aff allegwdz hel
gen/hwercken aff noger merckelig dygd som
hān win fylger/ eller drabelig lerdom oc for-
standt/ther icke end nw er hoess hānwm be-
swndett/men mange presters vanwittighett
oc syndige oc onde leffnet haffwe thett giordt
att han er betroedt hoess mange. Oc endog
at the enchten staa eller falde for theris egen
(herte.

¶ Thet haffwer tha waridt eder størsta kōst
som i haffwe bewijst mett thenne ny handell
at i kwnne(sompt met sandhet/ oc sompt mz
løgen) beklaffe christendoms prester/then me
nige mand till eet gott behaff/som aff eet na
twrligt oc gāmilt had/ gerne haffwer lyde oc
lack met gwdz prester. Men klerckeriidez end
schaff kan tha icke formilde ketteriis sag Oc
ydermere/een sand klage offwer presters ond
schaff/kan hwerckin gøre kirckins tro till lø-
gen/eller kettherij till sandhet.

¶ Ther maa ware slagbrande till/men wee
worde then for thīn legger eller haffwer lagt
hwad heller the ere blant presther eller leeg-
mend. Men thet ware tha got at i øgēschal-
cke och sckrømptere wdtoge først een bielcke
aff edert eget øge/oc siden motte i see nøye til
at wdtage the grand som findis ydi edre brø

dris ögun. Paa thet sista besware i swo/ hwilcka wij (Papister) och ther fore kalle Papister/ at the meer beware sig met vgudelige Rhomere bispers fwnd (som begynthe at kallis Paffwer) ther eder poett haffwer gloseridt then dansche met/ som i lade först vdgaa. Isch wille tha wide/ at i hwore wij kallis Papister aff edre spodtsche mwnde/ wij blwes tha thet naffn ingelwnde/ nar wij thz wide at hwo som helst icke agter hanum ther er Christi stadtholdere her paa iorden for syn fader/ tha kan then hellige kircke ingelwndhe ware hanss moder.

¶ Icke er heller Paffwe naffn swo nyt/ att thet er paafwndett i gaar eller anden dags gaar/ som eder poett tencker oc meen/ nar thz offte findis hoess Hieronimũ/ Cyprianũ/ och andre gamble lerefedre. Icke er heller the Romere bispers (ther same eder poett aff stoer wẽmilse kaller Romanẽses) sætt oc schick swo saare vgwdelige som i wele sighe.

¶ Thet i framdelis sighe at wore prester ere swo hart anhengidis paffwens sæt oc schick at the inthet beware sig met theris retta preste embede/ som Christi prestedöme tilhör/ er eet sandt klafferij/ hwar mett i ladhe eder altiid

faare bemercke. Hwem er then som icke ved at Paffwens sætt oc schick haffue icke meer magt end them giffwis aff then hellige sckrifft? Oc forthi agtæ wij them hwercken meer eller myndræ / end som the agtis hoess gwd aff then helliandz obenbarilsæ.

¶ Ere the forti enchten eensindige eller retsindige met gwdz bwd / oc kwnne them fordæ oc formeræ / framdrage dygd oc fromhet / och forhindre synd oc wdygd / tha anamme wij thiss met tucht oc eræ / widendis at swodane schick ere icke optenchthe aff kød och blod / men aff gwdz naadæ oc indsckwd / ther han giffwer synæ lēmyr oc wdwolde wenner till godæ / Mē hwess thesse wilkaar findis icke ther hoess / tha widæ wij oc suo bodæ aff sckrifft oc sckick at the scwlle wigæ for gwdz low och bwdt

¶ Men wij kwnne tha icke aldelis widhæ hwad i meenæ met eet gwdz preste embedhæ Wij haffwe tilforn emod then trettende artiakell effter sancti Pauli mening swo lerdt / at prestens encke oc ypperste embedæ er / at offre gaffwer oc offer for synder / thet icke forsømis aff wore prester / nar the daglige offre amindelige i thz hellige messe embedæ. Atte predicke gwdz ord / thet er icke prestens encke

oc synderlige embede/ som eder mesther Luter
will sige/ ther negter then at ware prest som
icke predicker gudz ord. Först forti/ att then
som er wiigd till prest i hwore lerdtt han er/
maa dog icke tiltage sig predicke embede/ v=
den han ther till lowlige kallis oc schickis

¶ Thet som Paulus giffwer till kende huar
han swo siger. The prester som ere gode for= 1 Tim. 5
standere/ scwlle haffwe dwbill hedr oc ere/
oc the offuer altt som arbeyde i predicken oc
lerdom. Giffwer icke Paulus har klarlighe
till kende/ at vdi hanss tiid war oc swo no=
gre prester som icke predickede (forti thū naade
giffwis icke alle) men ellers tiente menighe=
den met sacracrament/ messe embede/ bøner/
oc anden gudz tieniste.
¶ Eusebius oc swo sckriffwer vdi syn histo= Hist. Eccle.
ria/ at i then första christen kircke/ tha war 9 li. ca. 10
messe embede befalet gudelige oc eenfoldighe
prester at the sculde bede oc offre/ mē predi=
cke embedet thim for ware the wiisiste oc mest
i sckrifft oc lerdō forfarne
¶ Udi thesse twēne siiste article gøre i icke
andet end hoffuere oc praale mz edre euāgelis=
che smycke/ mett klaffery/ spot oc sckiētzord/
har met i altiid i som edre forfædre alle gam
ble kettere gerne pladtzere Rhomere kircke

som haffwe altiid mandelig mett stŏder seyer/ bestriidt/ bestormet/ oc offwerwundet alle ketthery. Men i gŏrdt tha icke lenger end gwd (will.

¶ Icke kwnne i eder heller aff thēne artickell berŏmme ligerwiis som han ware edert paa fwnd. Forti thenne wildfarilsæ om thet euangelische prestedŏme/ oc berŏris i nest forschreffne fem article/ er eet gāmelt ketthery. Forsti alle theris som negte prestæ wyelsæ at waræ eet sacrament/ ther næst Cataphrugiū/ Pepuzianorū/ oc Quintianorū.

¶ Then syttende Artickell.

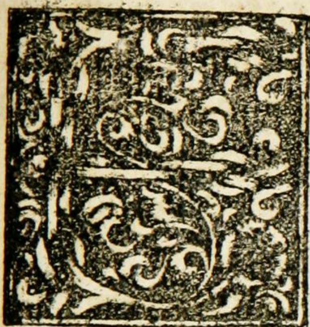
Alle prester bŏr at ware giffte/ oc naar theris hwstrw affganher/ tha mwæ the giffte siig igen om them lŏsther.

¶ Predicanternis Swar.

Then fŏrste part aff thenne artickell/ kende wij plat icke for vor lerdom/ thi wij wide iw well aff gwdz naade at echteskaff er friit i thet ny testament for huer mād at giffte sig/ eller at leffwe eenig/ effter

ther som gwd begaffwer hwer/ som sancthe Powell siger i Cori vij. Oc Christus Matth xix Men then anden part holde wij at ware effther thi/ then er icke sckrifften emod. Och sckrifften ey gør sckilsmøsse mellom prester oc andre mend i then maade.

¶ Prelaternis Geenswar.

Orthi at thette støcke lerdom om prestegiffte schall wiidelige nog bescheedis/ i then wnderschede som schall forklare oc bewiise wor christen troes bekendilse/ tha schwlle i eder ther formode eet børligtt swar/ mett the wilkaar som ther tilhøre. Icke holde wij eder heller alle swo daarlige/ at i haffwe lerdt then første partt aff forsckreffne artichell/ dog att thet er swo forstandet aff mange blandt then meenige mand/ som offte møget andet hører end ther nogen tiid sigis. Oc thet sckeer forthi/ at wforstandige predicanter/ ieke met forklaring beschede the støcke lerdom som haffue twēne meeninger/ thet ther somme kwnne icke gøre aff groffhedt/ oc somme wele icke aff homod oc dwlhet. Mange findis oc swo fortt aff forbiistring thet icke besinde. Thet scal be-

wissis vdi wor christelige troes bekendilsæ/ att kyschetz löffthe ere giordæ i thȳ̄n hellige kirckæ fra begyndilsen/ oc motte aldrig brydis aff noger qwindæ eller mand/ vden hoffwett last oc meen.

¶ Fræmdelis scall bewissis/ at siden the hellige apostelæ ere affgāgne/ tha gifftæ sig aldrig nogen wgifft prest/ wden hwess kettærlige samfwnd haffwe giordt till tratz oc hoffmod/ som scheer i thenne tiid. J förste christē kircke oc lang tiid effter/ haffdæ the well swodan seed/ at erlige giffte mend som haffdæ the ris förste hustrw/ oc ware aff lerdom oc andre godæ wilkaar dwelige mend vdkaaredis till prestæ embedæ.

¶ Thz haffwe kirckins forstandera forbwdett oc formeent/ oc icke andett i thȳ̄e echteskaffs handell. Oc nar thette oc andet meer anrörēdis thette stöcke lerdom/ scall besches mett grātsche/ tha scwlle i ther hentæ eet hörligt oc hörligt swar som sagt er.

¶ Then attende Artichell.

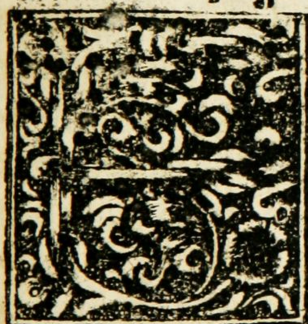
OC forti er prestenis kyschet diessewils paaswndt/ till att tyræne Bispernis

gerighedt och forœll.

¶ Predicanternis Swar.

HUilcke prester gud giffuer gaffuen att the kūne leffue rat kyscke vdi eet er ligt leffnet/ theris gaffwe er thm̄ gen ne vndt/ oc thz er thm̄ raaœligt at the brugæ thn̄ gudz gaffue mz tackneͤmelighett Men the prester sor lade theris samwittighz beknøtte oc beplichte/ till nød oc vuillig kyschett/ aff mēnischins low oc lerdom/ theris kyskhedt er een wduelig dieffuels kyskhedt/ effter sodā dieffuels low oc lerdom/ som Sancte pouels ordt lyde klarlige i timo iiij Oc hwad then same wkyske kyskhedt/ er bisperne till forœll thett er witerligt nock.

¶ Prelaternis Geenswar.

Dortiat thette suar/ er thett nastha forsckreffne anrørendis/ tha scall thz oc suo haffue gensuar paa thz sted tilfornet agt er oc børlig nog Thz som i indføre aff scti pauli breff haffue i vrāgelige bruget Icke ere i oc første mesterx till thenna tretthæ. Forthi thett er een gammell wildfarilsæ Jouiniani oc sameledis

Vigilantij kyschetz oc reenhetz obenbare fien-
der/ther swo møgen era giffwe echteskaff/
at kyschet plat forglømis.

¶ Ther sanctus Hieronimus haffwer dog til
bage dreffwet for xi. hwndrede aar/ swo len-
ge hwn er siden opwecht aff Joanne Vichleff.
Men i dog offwergaa edre mestere ther wdi
at (som Augustinus siger) Jouinianus alsom
eniste bedrog kloster iomfrwer till at giffthe
sig/ som snarlige wendis oc røris for allehan
de lerdoms wæder. At bedrage prester/ kūne
han icke bekōme. Oc dog at han raadde alle
till echteskaff oc forachtede kyschet/ han vilde
tha icke sielff giffta sig/paa thet han scwlde
icke beswaris met echtescaffs kwmmer/ wle-
dighet/ mødhe och wmaghe.

¶ Men eder fennickedragere Morthen Lw
ther met syn swermere hob/ haffwer offuer
wundet Jouinianum i baade the støcker/ for-
thi/ han haffwer icke alsomeniste telschyndett
andre at giffte sig mod christendoms gamble
sedwane/ men oc swo mod theris eghz løff-
the oc forplichtilse. Oc ther till met haffwer
han sielff giffi sig met een nwnne/ christendō
men till hoffmod oc tratz/ at han schwlde wa
re i amyndelse nar Jouinianus vare forgatt.

¶ Ther som giffstermaal kwnne forhindre all wrenighet oc legoms wkyschet/tha vare ther got at wy ware alle giffthæ. Men nw er thett befrøchtendis at somme folckis echtheschaff ere icke møgz reeneræ end mãge folkis bolerij. Oc then brøde findis tha hwercke vti echtescka ff/ eller kyschetz løffthæ/ men hoes them som hwerckedt aff the twenne ting christelighe oc retteliige brwge Men som sagt er / thette scall paa een anden stæd beschedis baade eder for eet børligt geensuar/ oc andre retsindige folck for en christelig vnderwissnig

¶ Then nittende Artichell.

Essen er icke noget offer/ oc for di haffwer thet ny testament icke noghets skwnligt offer.

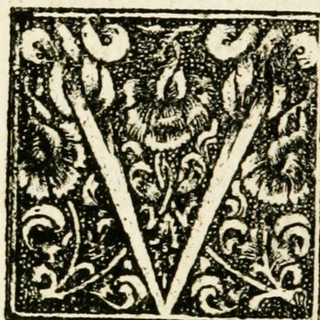
¶ Predicanternis Swar.

andt er thett i hwar ildhæ thett er hørdt. Messen er inthet offer/ men hun er som Christus sielff kallet hẽne Ameræ Doñi. een hwgkõmilsæ oc amyndilsæ till thz dyræ offer som han offrede syn fader paa korsset

set for alle wore synder. At wij oc i same maa de scwlle offra wore legôme met kødelig be-gering oc syndelig tilbørlighet/ Ro xij. Oc endog thet offer siwnis icke altiid nar thett offris/ dog siwnis thett paa efftterkõmen nar thet er bleffwet offridt/ hwore møget wij ha-ffwe afførdt then gamble Adam/ oc i førdt oss igen wor herra Jesum Christum.

¶ Prelaternis Genswar.

Ti andre ketterij haffwe i del achtighet met andre gamble kettera/ och ere forti/ theris efftersylgera. Men i thetta ena stycke offwergaa i them alle. Forti/ siden christendom-men er begyndt/ tha war al-drig messen negtet at waare eet offer/ før end aff eder fênickedregera Morthen Lwther och hans tilhengera fordømde kettera met hanũ. Men nar thette støcke lerdom er ett aff the første som i bedrage fleest met/ oc wij haffue vdi wor christelige troes bekendilsa een besyn-derlige artichell om messen oc messins offer/ tha scwlle wij vdi same artichels wndersche-de oc bewiissning/ wida eder eet børligt suar oc christeligt/ thet snariste persen kã trycka.

Forthi thet ligger alt reede/ dog eder be wiiß-
ning er swo swag mod then meenige christen
kirckis tro oc lerdom/ at hwn felder sig sielff/
hwar som end ingen swarede till hene.

¶ Then tiwginde Artichell.

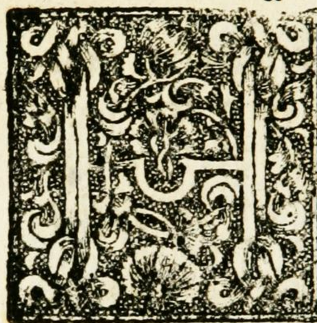
OC forti göre the prester som holde me-
ssa effter then Rhomere seed een for-
bandet gerning/ syndha dödlige/ op
wecke gwdz wreda/ oc paa thet ny korssfesta
Jesum Christum gwdz søn.

¶ Predicanternis Swar.

SAndelige thenne artichell bestaa wij i
alle sine pwnchta/ effter som then Ro-
mere seed oc then messa sig nw ha-
ffwer/ forti the offre oc betale paa ny for men-
nisckins synder/ liga som Christus ware end
nw wkorsfest/ eller haffde icke betalet aldelis
oc fwldkömelige for alle synder/ hwilcket hā
dog haffwer giordt/ som apostelen kraffthe-
lig bewiiser Hebre x. Oc Christus sielff vdi
syn dödz stwnd war bekendt ther han sagde
Joā xix. Consumatū est.

¶ Ther for/ maa nw hwer betendke met sig hwo noget tencke kan/ hwad synd/ gudz wre de oc forbandilse thz kan ware/ at agte gwdz søns død swo ringæ/ oc wele nw gøre andre offer oc gerniger till syndz forladilse/ forwden anden wrædelighett som then messæ hwn haffwer i sig.

¶ Prelaternis Seenswar.

Er gøre i platt inthett andett end liwge oc sckiende/ oc thet gøre i enchten aff ondschaff eller aff stor oc groff wforstandighet. Oc forti nar i bekende thenne gantsche artichell vdi alle syne pwnchtæ (som i sige) tha giffwe i oc swo till kendhe vdaff hwad forstandtt i ere sckrifftklaage/ hwar aff i lade eder nogett tycke. Oc forti at i besynderlige swo sige/ effter som then Rhomeræ seed/ oc then messæ sig haffwer nw/ tha wele wij offwerweyæ hwadt i klafferæ oc lackeræ meest ancke paa messen/ oc i hweſſ maade then Rhomere kirckæ myſſbiwger messen.

¶ Swo lyder eder meening. Nar wij effterfølghe then Rhomeræ seed/ tha offræ wij paa

thett ny for mēniſckins ſynder/ligerwiis ſom Chriſtus end nw ware wkorſfeſt/ eller haffde icke betalet aldelis oc fwldkōmelige for alle ſynder/emod Chriſti witniſbyrd oc ſcti Pauli obenbare lerdom till the Hebreer. Kar i icke anderledis forſtaa enchten ſcrifft eller kirkenis brwg i meſſe oc anden chriſtēdoms andelighe handhell/ . Hwar fore ære i ſwo dierffwe oc modige till att dømæ paa alting/ effter thi i ere ſwo møget wanwittighe.

¶ Hwem haffwer nogen tiid ſagt/ at wi offre Chriſtuz paa thet ny/for en ny ſyndebod oc betaling? Eller wide i icke/ at meſſens offer er thet ſame offer ſom een tiid offret var paa korſſit? Endog at thet dagliga offer for preſten gør i meſſen er vdaff andre ſlag wilkaar end thet ſom Chriſtus een tiid giordhe paa korſſet Met hwilcket Chriſtuo offrede ſig en tiid gwd fader ſiwnlige vdi ſyn egen mandoms natwr oc ſkabning/ oc vdi eet pynachteligt oc dødeligt legōme/ ther han met en frij willie gaff ſig i døden paa korſens træ for al werdſins ſyndher.

¶ Mē i thet meſſelige offer/offris han gwd fader aff ſyn brwd then hellige kircke aff ſyn brwdegoms egen befaling oc bwd/ wſiwnli-

ge oc wnder eet frêmett fantzwn/ thet er/ vdi brødz oc wyns lignilsæ/ vdi eet æref wlt legôme/ wpmachteligt oc wødæligt. Oc forti off ris han icke till dødæ/ men thet første offer till een amyndelig begang/ wdaff hwilket thet ha ffwer baade macht oc krafft/ hwar fore thette offer kaldis aandeligt oc sacramentheligt/ oc thet førstæ legomligt oc schynbarligt.

Joan 19 ¶ Nw ther Christus sagdæ i syn dødz tiid.
Heb 10 Thet er fwldkômet/ oc Paulus till the Hebreer Han haffwer met eet offer/ fwldkômett alle them till ewig tiid som schwlle helligha gøris/ tha haffwe the inghelwndæ modsagtt kirckins daglige messe offer/ som er thet andræ offers amindælige begang/ /oc er thz same oc icke noget andet nytt offer. Thet beswi ger oc bedrager eder/ at then sckrifft som tall om thet legomlige oc schynbarlige offer/ we le i wrix oc bryge emod thet aandelige offer / som i pleyæ alting forwden beschedæ at forbi strx oc mengx. Forti Christus aff sig sielff er offritt mett dødhen een tiid gwd fadher.

¶ Men then same Christus offris dog daglige gwd fader wdi messen aandelige i sacra mentx wiiss/ hwar fore i frøchte oc rædis som inghen redtzlæ gioꝛdis behoff/ nar i predickæ

hanwm at korsfestis paa thet ny om han off-
ris igen. J fara sckynbarlige wild att i hwer
cken forstaa sckrifft eller christendoms aandeli-
ge handell. Forti ligerwiis som Christus dre-
ptis icke then tiid han war sig wlige offrett
i thz gamble testament/ swo dræbis han icke
heller nw/ nar han sacramentelige offris vdi
thet ny testament/ nar han er swo opstanden Ro 6
aff døde at han icke meer døer/ at døden schal
icke meer worde hānwm megtig.

¶ Men nar i framdelis swo sige. At wij ef-
terfølgendis then Rhomere seed betale paa
thet ny for mēniscknns synder/ ligerwiis som
Christus endnw vare wkorsfest eller haffde icke
betalet aldelis oc fwldkkmelige for alle syn-
der/ thet er hart at handle mod them for liw
ghe aff tratz oc oc fortraadenhedt/ wij wide
well (arme mend) hwore Christi offer paa
korssett war swo kraftigtt oc fwldkōmeligtt
at inthe andet offer giørs nogen tiid behoff.
Oc forti som sagt er/ tha offre wi wdi mes-
sen icke noget andet offer/ men thet same som
Christus offrede paa korssedt/ ther for een an
den sag sckyld/ haffwer dog eet andet fantzū
och wilckaar vdi krafftt oc werdsckyld/ dog
swo att messens offer haffwer delachtelighe
syn krafftt aff korssens offer/ och er forti swo

get som een deell aff same offer. Forti korsens offer haffwer een ewig wendelig oc wbegribelig forschylding/ men messens offer/ tymelig och endhelig.

¶ Thet som Christus forschylthe thet han offrede sig sielff paa korssett/ mett een wsigelig oc wmaadelig fwldsomhet/ thet sckiffus endelige/ oc som wy kwnne sige i stycke tall i messens offer. Forti/ ligerwiis som Christi pynis krafft partelige deldis blandt iøderne i offer som figwrlige betegnede Christum och christi offer/ swo scheer thet nw mett messens enista offer/ wdi hwilcket korssens offer partelige delis blandt christet folck/ hwilcket korsins offer som wnder all low oc i alle tidher/ haffwer aff sig sielff waritt fyllist/ mett alle fwldkommelighetz wilckaar/ for all werdsens (synder

¶ Then bewiisning forti som i føre oss wnder øgen/ at thet enista offer som Christus offrede paa korsset giorde een tiid krafftelige fyllist for all werdsins synder/ er icke meer mod messens offer/ end emod andre sacramentt/ dygder oc gode gerninger. Forti/ ligherwiis som then wendelighe oc wmaadelighe kraffte ther korsins offer haffwer met sig/ delis mett oss oc i blandt oss formedels sacrament/ dyg-

der/ oc gode gerninger/ ſwo ſckeer thz oc ſwo met meſſens offer.

Nar Chriſtus er død for alle till eet ſwldſome wederlaw paa dødzens wegne/ ſom haffwer een ewig oc wendelig krafft ther dog icke re cker till alle/ icke aff ſyn wſwldkōmelighz mē aff theris wbeqwemhet ſom icke worde ſalig oc delagtige aff ſamme offer/ nar thet ſcall icke recke till flere end them ſom ther till gøre ſyt flijdt/ met børlige oc tilſchickede wilckaar at the kwnne bliffwe delagtige aff ſame o-ffer. Oc forti ligerwiis ſom andet ſacrament dygder oc gode gerninger ere aff nød/ oc giø-ris behoff till mēniſckins ſalighet/ Chriſti o-ffer oc pyne ther met wforagten/ ſwo offris han oc ſacramentelige daglighe i meſſen for mēniſckins ſynder/ korſins offer ther met i al-le maade wforagtet/ nar thett icke andett er end een amindelig begang oc ſeamening till gwd fader/ at wij ſchwlle worde delagtighe aff thet ſtore offer ſom war giordt paa korſet /ther alting giffwer krafft oc macht/ oc hues dwelighet oc behaffwelighet ſom kan nogen tiid ware tacknēmelig for gwd. Oc forthi er thet løgen oc klafferij nar i ſige them ſom ſi-ge meſſe ſynde dødelige oc gøre een forbānet gerning/ forti the agte icke ther mett at bøde

met thet wedder law ſom gør fylliſt/ men at worde delagtighe aff Chriſti kraffteghe bood ther them er fylliſt i alle maade.

¶ Icke haffwe heller wore meſſer mett ſig nogen wgwdelighet/ eller wbørlighet ſom i ſighe/ ther i haffde icke forladtt att omtale hwar hwn haffde warit beſtandig met ſcktel oc redelig bewiiſſning. Men naar ether ingē ting blwges/ tha pleya i atbedrage ſimpel almwge met ſwodane ſtoragtige løgner/ huartil brwgis aff mēniſckins ſalighetz obenbare fiende ſom er diaffuelin/ hueſſ leemyr / i ere naar hand will ſaa bedrøffue mēniſchin fra thē hellige meſſe/ oc hēnis fruct . Formedels hine bødre wij framfarne/ oc bewaaris mod tillkommende ſynder . Formedels hinde oc wdi hēne tacke wij gudt for ſyne gamble welgerniger/ oc anamme ny oc flere. Formedels hēne Frelſis wij fra møghē fare/ baade till liff oc ſiell. Formedels hēne anamme wij naade i tēne werden/ oc mett tiiden glede oc ſalighedt.

¶ Och formedels hēnne delis . Chriſti døtz oc pynis werdſckildt bode mett leffuendis oc døde. Swo er hwn oſſ fordi nøttig i māge maade/ fordi hwn beſlutter ſacramentelige Jeſū Chriſtū/ ſom waar offrydt gudt fader paa

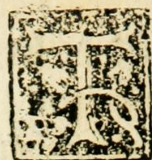
korsedt/ ther er fordi gudt tacknēmelig oc kraftig till alting som mēnischin kand kōme till godæ och gaffn naadæ och salighedt. Och fordi findis ther inghē brøst i wor messe ther i kwnne sømeligæ straffe. Men ther som i wille føre i rette eder messys fantzwn/ ther i haffue i wittenberg allene nysindwm forwandlett och giortt omkring/ tha wille wÿ hēne rāsage om hwn vore bædre. Och nar wÿ gaffue nw swaridt till edre swencke/ tha schuldæ wÿ paa thette stedt bewiise att messen er eett offyr/ men som sagt er/ thz scal giøris i wor christen troes bekiendilsæ/ mett gudtz hielp swo bestandelige/ att thz scall giøræ fyllist huer christen och retsindige læsere/ huar i findis aff thz slag tha bliffuer thet eder retthæ lyckæ.

¶ Then xxi artichell.

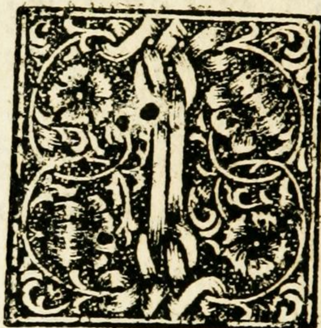
Essen gāffner inghen/ for wden them allenisthe som anāmer sacramenthz/ icke the leffuendis enæt sÿe the døde.

¶ Predicanternis Swar.

Thenne artichel wederkendæ/ wi oc ffor wor lerdom/ thi Christi ordt recke icke lenghær/ endt til them som bliffwe del actighe i sacramentett Saa titt)sigher han hoess Sancte powill i Corinthiorū xi som i dricka/ tha giører thet i myn hwkomilsæ.

Prelaternis genswar.

I haffwe nw saa lenghe beiøffwet oc drept the som leffwendis erá/ att i welæ the døde icke heller spare/ dog thet er hwerkin christeligt eller maneligt att fligte mett the døde Men nar thet er eder forsæt/ att i willæ inghen spare/ ey heller the helgen som regnere mett gwdt/ tha bwrde eder icke heller att gaa thette støckæ forbi/ thet oc saa følgher aff then anden artichel wdi hwilken i negte messen att wære ett offir Men wi welæ tha høre then bewisning

Luce 22 i føræ i rettæ ther om att messen gaffwer ing
hen wden then som sacramenthet/ anammer
1 Cor 11 Saa titt som i dricke)siger Pawlus oc Lw
cas)tha giøre thett i myn hwgkomelsæ her

bedragis i aff wanwittighett/fordi i icke be
schede wdi messen desse twene ting/ sacrament
oc offir/ agtis messen fordi wdi sacrament-
wiss tha gaffwer hwn han wm allena som sa
cramenthet/ anammer/ fordi thet er sielins
aandelige spitsnig/ ther then allene bekōmer
som ader oc anāner Men agtis hwn for ett
offir tha bekōmer hwn icke alsomenista/ then
som offrir/ men alle them som offrir fore Och
fordi att the hellige apostele anāmede i chri
sti natwordt/ christi legōma allene i sacramē-
te wiss tha bekom then anāmelse allena thim
Mē nar Christus paa sāme tidt war oc saa
offrandis seg sielff wdi brødtz oc winss lignil-
se ther han klarlige mett beschede hoess hwer
partt aff sacramenthet gaff till kiende mett
syne egne ordt Saa sagde han om brødet.

❧ Thette er mitt legōma som giffwis for
eder / om kalkin saa/ her er kalkin thz ny te-
stament/ wdi mitt blodt/ som for eder scal wd
giffwis Oc fordi att christi offir som tha be-
wuder brødt oc win oc siden bleff fuldkōmet
wdi hans mandomelige legōma/ war frwct
somelige offridt for manghe oc gaffnede for-
thi manghe dog thett war aff synd eghen
magt oc krafftt dweligtt for alla menischer

)framfar

ne/ nær wærindis/ och kõmeschullindis/ for le-
ffuende oc døde/ oc besluttede een wendelig
och wnaadelig kraffticheedt/ till att affwende
och borttage alt ontt ther oss kwñne skade/
och giffue oss alt thz gode som oss kwñne gaff-
ne oc well bekõme/ som tillfornett sagt er.

¶ J sandheedt fordi siiden the hellige aposte-
le oc discipele/ oc theris rette effterkõmere bis
per oc prester/ sculde bruge oc for ølge thñ ma-
gt/ som the mett bud oc befaling anãmede aff
Christo/ till att consecrere offer oc anãme/ eff-
ter hans eghz exempill oc efftersiwn/ ther han
sagde till them. Giører thett meg till amyn-
dilse/ tha begynte the att sige messe. Och dog
att Christus i win oc brødtz liignilse anãm-
ett aff them for eett sacrament / bekomme
then allene men nar thett oc swo amyndeli-
ge offredis aff them gudt fader/ tha gãff-
nede thett them icke allene men alle andre le-
ffuendis oc døde/ paa huess wegne the forma-
nede gudt fader/ att themotte vorde deelagcti-
ige aff Jesu Christi dødtz oc pynis forschyld-
(ing

¶ Och fordi ligerwiss som desse trẽne ting/
Vyelse/ offyr/ oc anãmilse vdi Christi natuordt
wore atsckilde/ swo ere the oc swo atskilige

ting vdi messen som presten siger. Fordi vdi
mess'n / tha consecrerer oc wyer han først sa=
cramenthz / ther næst offrer han baade for thē
menige Christen kircke / oc them besynderlige
/ som han vill oc bør serdelis att giøre aff me
ssen deelactige / paa thz siste anāmer han sa=
cramenthz sig selff till gode. Dog at māge aff
thē som messen børlige høre oc agte / kūne oc
swo thz sāme sacramentt anāme aandelige
som presten annamer legomlige.

¶ Huilcket odt eder eghē fanicke dragere Mo=
ctenluter selff till skam / nar han syger thz off=
te seer / att thē som hører oc seer messen / han
henter wnderlig wndom aff messen meer fruckt
endt presthen som hēne siiger oc holder /
men nar thz scall besynderlige tragteeris oc
bescfiedis i wor Christen troes bekiendilse i
huess maade hwn gaffner bode leffuendis och
døde tha schulle i ther finde yder mere swar /
ther mett gudtz hielp schulle giøre fyldist icke e
der / men alle Christne læsere.

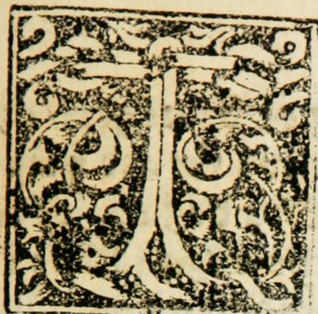
¶ Thē xxij artichell.

Fordi ere alle begengilſe/ ſielæ meſſe gwælighedt bøner/ almwſæ/ faſte/ oc andræ ting/ ſom brugis for th: aff gangne/ ſwyg/ oc bedrageri mod legfolck.

¶ Predicanternis Swar.

Thet beſtaa wi att thet er een wnøttig tieniſte for the døde i ſaadan maade/ ſom ſaadan tieniſte nw almyndelig ſckeer/ i thīne papiſtiſckæ kircke/ Ja thz er alle begengilſer ſieleme ſſe Vigilier oc ſaadandt meer ſom wij ſee ſckee for the døde thz fattighe legfolck till eet ſtort ſwyg oc bedregerij/ Thi them lockis iw først pēninghe aff pwnghen ther mett oc ſidēn læris the att forlade ſegt ſiellff paa ſaadan ſamme falſck liid till ſamme tieniſte for ſielin effter theris død oc thet er att falde fra gudz naade oc giøre ſeg Chriſtū wnøttig Galatas v.

¶ Prelaternis Gienſwar.

her som thet schulde oss icke falde for langt tha bwr de oss widelig att swarae till edre ny ewangelische smickae thet er till løghen klafferij/ spot oc sckendzt ordt i nar som helst eder fattis bewisning aff scrifft oc sckell tha er løghen/ oc klafferij eder besynderlighe tilfluct/ spott oc skiendzt tale/ eder sterkiste bewisning oc besynderlige emodt then menighe Christen kircke som er dog all sandhezt pylere oc grwndt/ ther som i endt sprecke aff hadt oc hoffmod/ oc kaldhe henne twsinde ganghe thn̄ papistische kircke Hwess amindelig begang fordi som brugis i then hellige kircke/ for affgangne Christhen/ siele er swyg oc bedregerij/ men gwdzt loff/ oc ett gwdeligt omhygge for the affgangne

¶ Fordi the gode helghen som for oss effter følgendis then hellige scrifftis mening haffue hafft samme omhygge for Christen affgāgne siele Uore saa drabelige mendt/ aff wisdom hellighed oc retsindighedt/ ther gudt haffuer stadfest oc saa effter theris død mett iertegh ̄ oc wnderlig krafft/ att the haffue offuerwundett att mystancke anthen/ till swyg eller bedregerij Eller hwar fore kwnne the mett

rette sügis att være swyg oc bedregerij/ op-
tenckte modt leegfolck. Naar wij see att prester
bisper och thz menige klerckerij begære oc la-
dæ holdæ for seg selffue/ naar the affgaa sāme tie-
niste oc begang/ som ther holdis for andre lee
gfolck. Wille the endt bedrage andre/ the mū-
ne icke fordi wele bedrage seg selffue.

¶ Dessligest see wij och saa/ at een stoer pa-
ert/ aff thz gudelige omhygge for Christen sie-
le/ som er stiigthz i domkircker. Closter/ och
andre wigdæ oc hellige stædær/ ere stiigtedæ oc
fwndæredæ aff kirkins egne forstanderæ bisper/
prester/ oc prelater/ ther i maa fornemme bodæ
aff historier oc gāble breff thi kwnne ther wn-
der hwercken were swyg eller bedrægerij naar
the haffdæ selffue ther offwer wærit beswigne
och bedragnæ.

¶ Oc fordi er thz latter wært som eder po-
ett haffuer tilsætt aff sitt eghz ydermere endt
i paa danske lodæ wdscriffue Oc siiger han
huore wi for saadan tieniste maa see manghe
folck wære beröffuedæ wdaff gotz oc eindom
oc ere kōmē till stoer fattigdom oc armodt mē
huem haffuer nogen tiid seett eller hört nogē
mād wære forarmet aff messer oc begengilser?
Naar ther till trengis oc nödis inghen mandt

men huer giør effter ſyn egen frii willie oc eff
ne her anſeer gud icke noger mādetz effne mē
en god willie ther wij formercke i thēn fattige Marci 12
widua/ſom effter christi dom ſiigis meer att
haffue offridt i tēpeledt end alle the riige. 2 Corin 8

¶ Fordi ſom paulus ſiiger Naar willien er
from oc redebon tha er han tacnēmelig oc be-
haffwelig for thz han haffuer oc ey for thz ſor
han icke haffuer Icke er thz heller ønckeligt
ſom i bedrage aff ſcrømpt begrade met ønckee-
lige men bode loffligt oc priiſſeligt/ att icke al
ſomeniſte ſimpel folck ſom i ſiige mē oc ſaa lær
de oc wiiſemēd ſetta loffwe ther till att thet
kandt thēn gaffne effter døden/ beſynderlighe
effter then hellige kirckis ſindt oc mening ſom
er/ ath wij ſchwlla traa/ icke atth wii effter
døden kwnna ther mett noghet forhwerffwa
Men hwora wii beſtedda i liffwa/och haff-
wendis biiſtandt aff naadha och kierlighed
kwnna thet forhwer ffwa/ att ſaadan tieniſte
och begang/maa hielpe oſſ effter døden aff
hinder oc pyna ſom forhaler wor ingang till
glædha och ſalighedt/for wora ſynder wij
giorde oc forſømylſa wii ere befwndhen wdi
i wor dødtz tiidt att wij haffwe icka effter fulde
Christwm och hans exempill ſom oſſ burdha
Naar thett er icka nock att ſietta loffwa till/

Christum wden wii holde hanwm oc saa met lofswa.

¶ Och ther till siwnis fordi Christus att ro-
Luce 16 de oss hvar hand saa siger/ I schulle giøre eder
wenner/ aff syndig rigdom/ att nar i haffwe
brøst the kwnne eder anāme oc wndfange i
the ewige bolige/ Icke er heller thette kirkis
omhygge for dhe menniskir/ ther fore digthz
oc optaget/ att orckeløsse buge schulle ther
mett faa ingang till simpell almwgis/ gotz
oc pennige/ som eder poett thū bugfyldere/
klafferlige scriffuer/ helst fordi/ Att the hel-
gen som haffue oss anfanget saadan gwdelig
tienistæ/ haffuer alsomenisthe icke søgtt wer-
sins forgengelig rigdom/ eller welløst Men
haffue for Jesu Christi naffn̄ scyldt rwndelig
offwergiffuit/ bode rigdom oc welferdt/ som
them ware rwndelig oc offwerflødelige tilfal-
den/ oc haffwe oc saa begeridt/ saadan tieni
stæ effter syn dødt/ Icke wore the heller aar-
ckeløss bwge/ men i theris gantsche leffnett
odæ oc drwcke the sparlighe oc wore i alsom-
størst arbeyde/ hwilckedt theris scriffteligthe
lerdom giffuer all werden tillkiende.

¶ Icke ere heller gode prester som leffue paa
thenne dag aarckeløsæ bwge/ ther theris em
bede obenbare nock bewiisæ/ som ere att dag

lige tiene i gwdzt hwiff oc att stedtze bede for folckedt oc altid offwe seg i gwdz low oc idelige att lære theris almwge gudz ordt Men findis iblant them/ nogre wduelige oc forsømelige prester/ som ere enthen aarckeløse eller offuerflødige/ them welle wii/ hwerckin orsage eller forsware.

¶ Paa thet fiste tha lære off hellige doctores/ att i blant then anyndelig begang/ som høre till thet gwdelig omhygga/ for Cristen siela/ ere icke allomenistæ messins offyr oc bøner hwar wdaff presterne haffue nogen tymelig baade/ oc thet retferdelige/ som wii schulle klarlige bewiisæ modt nestkommende artichel Men oc saa fastæ oc almwse/ effter riige folkis død/ hwar wdaff fattige folck pleye att faa baade hielp oc trøst/ Oc fordi er icke thet te omhygge for døde christen folck presters gerighedzt paafwndt/ men salighedzt lerdoms gode raadt Men thet som i mett beslutte ede ett swar/ wqwemmelige som alting/ hør inthz till waar wiisæ.

¶ J sige att the folck som till saadan tienistæ forlade/ ere falden fra iesu christi nade som pawlus siger fordi Christus er worden them wnøttig som seg fortrøste till theris eghen for Galatas 5

schylding/ Aar Pawlus om nogen rettelige
granscher thz stæd taler emod the falsche apo
stele som haffde locked oc bedraget the Gala
te till the iødische gierninger thz er till besn
ydilsæ oc andre ceremonier wdi hwilcke the
haffde saadan loffwe/ att the meenthe seg inz
them att haffue forskylt Christi naade/ oc tro
Och huar thz haffde varidt santt/ tha vare na
aden icke naade/ och Christus som er naadens
giffuere wore tha forgeffuis dødt. Och ther
fore siger han them att wære woaff mett chri
sto/ eller christwn wære bleffwen thē wnøtig
oc them fordi ware falden aff naaden/ hwar
om wij talede noget widere/ emoot thū fierde
artichel som war anrørindis besynderlige go
dhæ gierninger.

¶ Meer her talis om the gwdelige gierniḡ
er/ som leffwendis folck bewisæ the affgang
næ effther dødhen/ till hwilckæ gierningher
om trøst och haab att haffwæ/ nw war no-
ghett berørdt/ som er/ the schwlæ troes att
gaffnæ/ icke till noghen ny werschyldt/ men
till eetth wædherlaw/ emoodt then forsømmil
sæ/ som the døø borth wdi/ Aar the haffwe
ickæ baaridtt christhi kaarss ydheligh/ mett
christo for een dagligh syndhæ baadt/ som
(them bwrdhe

/och ere dog affødde vdi Christi tro/ mett an-
ger oc hadt modt theris synder oc all gudzfor
førmilse. Men fordi att i Suermere pleye wdi
alle gode gerninger att fordømme loffue oc till
lidt/ oc saa i them som ere gwdz klare brwd
oc befaling tha wele wij i thette stedt paa
mynde een Christen lessere/ att thzer wden
all fare nar wy saa forttrøste oss till wore gie
rninger ther ere giordt aff naadens oc kier-
lighedts biistandt/ att wii alsomennsthe icke
wælycke naaden/ ther alting werker wdi/
ossmen att wii till hene haffwe baadhe thē
første oc største trøst oc tillnot oc till wore/
gierninger (om the maa sigis att were wo
re nar the giøres aff naadens biistandt) een
gantscke/ liden trøst som tilforn war bergørdt
emodt then siette artickell.

¶ Hwat talett war om naaden oc mēnischis
fri willighe/ oc thet giorde wii effter følgin- 2 Cori 5
dis sancti pawli exempel/ ther siden han e-
modt falsche aposthele/ haffdhe forswaridt
syn apostelighe befaling/ oc berømet seg aff
syne apostelige gierninger sitt embede till
(bestandt

¶ Men saadhan loffwe haffwe wii till
gwdt formedhels Christhwm/ icke fordi
wii aare dwelige till att tencke noget aff oss

ligerwiiss som aff wor eghen magt/ men all wor dwelighedt er aff gwd Oc wedt sāme maade finde wij thz paa mange stæder i begge testamentt/ hwore gwdz helgen icke alsoenisthæ fortrøste seg till theris gierninger/ mett loffwe oc tilliidt/ men the oc saa siwnis att welæ gaa i rettæ mett hanwm/ fordi haffwer aff syn gwddommelige twahedt sett oc loffwet gode gierninger ewig gwnst oc løn.

¶ J kwnne dog icke berømme eder ther aff at desse twēne article ere edert paafwndt fordi thz støcke mod messins brug for leffwēdis oc døde/ er ett gāmilt kietterij/ Aerianorū oc Aerotnitarū/ Men hwess i siige mod thz christelige omhygge for affgāgne sielæ/ er alle theris wilfarilsæ som negte skerdtzilldt.

¶ Thē xxiij artichell.

OC fordi skeer thz att tinde oc andhen kirkins renthe/ som ligger till domkirker closter/ prebender/ oc andre theris liighe gwdstelige fwndatzer ere een wretferdig opbørdt/ mett hwilckē presters oc closter

mendtz sckrømpt oc gerighed haffwe berøff-
wet mãge Christẽ førsters oc herrers godtz/
gwodt oc eindom.

¶ Predicaterńis Swar.

Tt herrer oc almwgen/ ere bleffuẽ
beswigne/ paa penige godz oc ein-
dom/ behøffwer ingen bewiisnīg/
wærmere endt som forsckreffwett
staar/ dog scal eder skee skiell efter eders begæ
ring/ om wærmere bewiisnīg/ nar i gode her
rer till talæ paa thette wort søge swar.

¶ Prelaterńis gienswar.

Andælige tha haffwe i mȝ
gett meer sagt endt be-
hoff giordis/ icke alsomend
stæ i thz swar till nest for-
sckreffne artichell men i al
le andre artichels forkla-
ring oc ther till mz i alle

the forgiftige predikeer oc bøger for eder parti haffwe forspredt offwer werden i nogre aar for ere i sanhed opfylte mz swyg oc bedregeri hwar mz i saa ønckelige beswige fattig almwge fra sind oc samwittighz/ oc fra sanhed oc salighz att thz giøis icke behoff ydermere omtal/ ey heller noger andhũ forklarig mẽ wij høræ dog inthz ware aff eder anthũ sandelig sagt eller fastelige bewiist/ hwar fore wij wele oc saa tilltencke eder i frãtiiden nogre børlige swar/ nar wij begynde att reppe thenne rettæ paa thz ny fordi hwess wij nw for tiidz leglighedt giøre kortelige paa thz wij kwnne hente aff eder nogre ydermere swar/ agte wij siiden att recke nogett wiidere bode mz størræ fliidt och alffworæ.

¶ Men fordhi att thettæ er then skalkhæ och sckiønæ Helena ther waridt haffwær orsaghæ tiill thettæ gantschæ oprør/ som bestormer ickæ nw Troiam men thet menighæ klerckeriij/ theris godzt och wællfardt/ hwilkedt baadhæ i och edre raadgiffweræ och tillscyndheræ meer ansee/ endt nogher gwdetz fortørnilsæ/ Christhendoms sandhed och gwlighet/ eller mennischins salighedt agte i gantsche rynge/ Oc mange som ere gwdløsæ i brystett/ welæ dog betecke och sckiwlæ wnder e

dett euangelio / vold / kirckeroff / oc thet meni
ge klerkeidtz plyndri oc nar en partaff thm for
trøster oc forlader sig ther till / at alt thett er
sandtt / som i scktiffter om gvdtz helghen / om
sckierssild / om sacrament / om prestedøme / om
messen / oc om begang for affgangne christen
siele / tha wide the icke andett end the mwge
ware eder biistandige till at indfalde mod cle
rckeriedt met roff oc till tall.

¶ Oc nar wij haffwe nw forswartt och be-
wiist / och ydermere wij wele och schwlle / alle
the ting at ware vdi christendomen nøttige
oc bestandige / oc thet at ware gwdz loff / æ-
re oc tieniste / som i kalle swig oc bedragerij /
swo wele wij oc nw.

¶ Framdhelis bewise them som ære Chr
istenhedtz klærkærij / et sømmeligh och bør-
lig hwess ræntthe och opbørdt / the nw h-
affwe och besinde

¶ Och mett thett førsthe som sagtt er e-
maadt then treettindhe artichel att nar pre
sthens embedhe som obenbare tien nogher
menighedt er for thett ganssche folck atth
were een tienere i the ting som schwlle hwer
swis hoess gwdt / tha er thett i alle maa-

de bode hørlig oc retferdig/ oc ther mz natur-
lig low eendrectig oc eensindig/ att folckett
for hã tien/ scal hãn wm besørge mz liffs føde
oc klæde til eett erlig opholdt oc fordi war/
aldrig noget lanschaff saa grofft/ grwmpt/
wilt/ eller wforstandigt/ att thz haffwer i w
mz obenbare stått oc sålegge oppeholdet/ sy-
ne præster i huore wrang oc whørlig theris tro
oc g wdelighed waridt haffwer.

¶ Ther wij motte nw paa thette stedt (om
tiden kwnne tell recke) klarlige bewijse aff
mãge hedinsche historier/ hwar ralts om pre
ste rentha oc opholdt/ nar theris embede och
handell bescriffwis.

¶ Men paa thz wij schulle icke lade winnis-
byrdt aff thẽ hellige scrifft gaa forby/ tha
læse wij att Pharo konghe wdi Egipti lãd
som icke wiste aff andhẽ endt natwrlig low
lod serdelis besørge alle prester.

Gen 47 ¶ Saa scriffwis wdi Genesi/ att Josep kiø
bte thz gansche Egipti lãd wnder konghẽ thẽ
tiid the wore alle trengde aff hwngers nødt/
till att sæle grwnd oc eiedom Oc fordi kom
iosep all Egipthẽ wnder konghens fadebwr
wnder taghen presternis landt for konghẽ ha

ffæ them anwordt oc giffwet/ oc thīn lod hā
forgeffwis føde aff synæ lader oc kelære then
stwnd hwngers nød stod paa i vij aar/ oc for
di trengde thīn icke att sælie oc affhende theris
lād Siiden wnder thī screffne low (som er na
turlig lows forbædring oc formering) tha er
thz sāme stadfest/ oc giffuett magt. Fordi Wi
efter wnder Moysi low/ haffde tiende/ første fo
ster/ oc første grøde/ ther nest deell oc partt aff
alle offyr till theris daglige føde/ thz som bo
de aff laagen oc prophete bøger er saa witer-
ligt oc obenbarlig/ att thz haffwer til bewis
nig inghē ydermere wmage behoff Ther till
mz haffde the Iødische prester/ icke alsoenište
tyende/ første foester/ beste grøde/ eller deel och
part aff alle offyr mē oc saa hwss oc stæder och
anden eiedom att schilde fra andræ legfolck.

¶ Saa sagde gwd till Mosen. Tw scalt bin Nume 35
de oc befale Israhels børn att the giffwe Le-
witer/ aff theris lād oc eiedom stæder til att
boo wdi oc fortoo trint om kring sāme stæ-
der till stolde oc fæmarck/ att the kwnne selff-
ne boo i stæderne oc haffwe theris qwyg ther
wden foræ paa marken oc i forstæderne/ Och
fordi sor ther scriffuis framdelis tha wor pre
sternis stæder xlviij/ ther Joswe effter gwdzt Josue 21
bw. tildt them tillscriffwe.

oc som Hieronimus scriffuer till Fabiolam
tha haffdha thet Jsraelsche folck viij twsinde
lewiter att födha dagllighe och thtette er icke
ett wdi eett Jödelandt som war icke saare
wytt och stort/ Men paa thett wij schwlle
och saa komme till naadhens low som fuld
kommer och besiwtter/ baadhe natwrligh
och screffwen low/ och saa möghett meer
stadtfæster them i thette stöcke som hēnis pre
stedömme er yppere endt theris.

¶ Och fordi haffwer Christws (som er me-
stere och herre till naadens low) thet lærtt
baadhe mett ordt och exempill/ att then som
tien mett thett ewangelische prestedömme/
tha scall han och loffwe ther paa Fordhi
ther han wdsende syne apostele/ och discipele
Matt 10 till att predicke saghe han saa/ J hwadt
Luce 10 hwss i komme till/ först siger saa/ Fredt wæ-
re i thette hwss och ther effter siger hā fram-
delis oc i thz sāme hwss schwlle i bliffue oc e-
de oc dricke hwad ther findis hoess them fordi
een arbeydere er syn mad eller syn lön werdt

Matt 22 ¶ Framdelis biwder han saa/ giffuer keyseri
thz keyserins er oc gwdt thz hanwm hör till
Altt thz hör gwdt till som er anthen giffwet
eller schickede gudt till loff Saa bödt han oc

swo then spitalska mandt/ att han schwlde offre presten then gaffwa han waar hanwm effther loghen plictig. Swo prisstha han och swo then widwa som offrede i tempelett aff syn formwgha. Framdelis then tiidt han for agtedhe theris tyendha/ i thett att the forsömmedhe/ dom mischwnhedt och trofasthett och sagde fordi swo. Matt 8 Mar 10 Matt 23

❧ Thetta burde eder att giöra/ och thett an dett dog icka forsömma/ Dessigest læse wij wdi then ewangelische historia/ hworlunde att Christws haffde offte mett seg i selsca aff nogre riige qwinner/ som Martham/ Mariam magdalenam/ Joannam Chwsa hwstru (som waar herodis rentha Mestere) Swsannam och andre manghe/ som tienthe och besörgede hannwm aff theris godzt och pēnige oc fordi læse wij oc saa att Christus haffdhe iwdam till een wdleggere ther fordi haffde pwngen/ till att bære wdi thett som skientes Christo och hans discipele. Luce 8 Luce 10 Joan 10

❧ Thz sāme haffwe oc saa giort the helliga apostele oc ther wdi effter fuldt christū bode mz exēpil oc lerdō saa scriffuer paulus til the Galater thn̄ for læris oc wnderwiisis i ordet han scal giöre hanū delactig aff siit gode ther ha Galat 6

nwm haffuer lærtt oc vnderwiist. Och till the
1 Tessa 5 Tessalonicher siiger han swo. Brødre. wii be
de eder / att i bekiende them som arbeyde ibla-
ntt eder / oc som ere eder forstandere paa herris
wegne / och vnderwiise eder / thi i aff kerligh-
edt / haffue them i stor agt ocære / for thens e-
mbede / och leffuer mett them fredsomlige.

¶ Och thz sāme haffuer hand till the. Cori-
nthier wijde oc klarlige nock huar han saa sii-
1 Corin 9 ger hwem figter nogen tiidt paa syn egen seol
oc tæring? Eller hwem planter een wingort
och æder icke wdaff hās frwckt? Eller hwem
røckter een hiordt / oc swber icke aff hiordens
melck? Eller mwnne ieg thette haffue mēnisk-
Deute 25 lige sagt /

¶ Siiger ick x logen oc saa thz sāme? fordi
saa er screffwet i Moisi low / Thw scalt icke
knøtte for thȳ oxis mwnd som tærsker / Mūne
gwdt allene haffwe omhygge for øxen / eller
han haffwer thz oc sagt for wor scyldt? fordi
thz er oc saa screffwet for wor sckyldt nar thē
soz pløier sckal pløie paa ett gott haab oc thē
som tersker scall tersc ke paa haabett till att
worde delactig aff frucktē Nar wii haffwe
saaet aandelig ting eder till gode Mūne thet
were saa myʒett oc storett om wij høsthe aff

eder tymelige ting igien? 1 Timo 1

¶ Thett same beløber han sunnelige oc swo till syn discipel Timotheũ Framdelis hwar 1 Timo 3
sanctus Paulus bescriffuer gode bispers vill-kaar till Timotheũ och Titũ/ blant andre si- Titum 1
ger han. At bispen scall wære een ewndt gest-giffuere. Men huore kan thett wære uden han haffuer rente læn oc forsiwn? Ydermere i then første Christen kircke/ war alting menlig alle disciple.

Acto 2 oc 4

¶ Swo siger lucas/ Swo mange som waare eyermendt till hws och agerlandt them saal-de the/ och lagde theris wærdt for the hellige apostolorũ føder/ och thz delltis i blantt them som huer haffde behoff/ huilcken seedt alleret sindige clostermendt endt nw beholde. Roma 15

¶ Och i første Christen kircke giordis oc swo 1 Corin 19
samlegge(ther Paulus offte taler om) ther 2 Corin 8
war een skiødnig mett almwse/ kirckins tien- oc 9
ere till behoff/ I huess stedt(siiden thũ skønig er aff lagdt kirckins klerckerij/ er nw forseet Gala 1
mett prebender læn oc anden rente.

¶ Men maa well icke i wele saa siga. Sem Christus war.

fattig født/ saa wille han oc saa haffue fattige apostele discipele oc tienere mē(som apo
1 Corin 1 stelen siger) the sāme wore icke wiisæ the wo
re icke heller friiborne paa wersins wegne/
Mwnne fordi wiisdom oc friihedt wære onde? Saa er icke heller rigdom ondt aff seg
selff/ Men Christws han wille paa then tidt
icke haffwe andre apostele/ endt fattige/ saa
kwndige oc wfrii/ paa wersiins wegne/ paa
thett hans lerdom schwlde icke meer siwnis
att haffwe biistandt oc framgang aff een wer
sliig magt/ endt een gwddommelig kraffc/
Ellers haffde han icke loffwet oc priist them/
Mat 5 som ere i aanden fattige oc sagt them wære
salige/ ther the kwnne wære som ere legomlige riige i mãge maade.

¶ Icke haffde han heller siiden bwdett att
Luce 22 the schwlde bære madsæck/ pwng/ oc swerdt
icke haffæ han heller hafft saa storte kwnscaff
Joan 11 oc omgengilse/ mett Lazaro oc andre riige
mendt/ Icke haffde wii heller saa mange hellige bisper oc konger som haffwe forwiiret
baadhe halss och welfærdt/ wdi kirkins och
klærckerindtz godtz rentis priwilegiers och
ræ dtz forswar/ hwem kandt fordhi nw icke
see aff allæ dessæ ting/ att prebendhær/ Beneficier/ Fwndatser/ paa kirckins

eigdom hwadt heller thz er i eiedom eller rentæ er icke beröffwett mett sckrömpt preste eller mwncke gerighedt som i klaffere lögnactige sige Fordi een stoer part aff kirckins beneficier ere fwnderede aff kirckins egne prelater.

¶ Een part aff kirckins forstandere haffwe oc swo wærit swo deabelige oc hellige mēd (hwess dygdt oc hellighedt som haffuer een winniff byrdt aff gudt i hellige oc wnderlige gierninger) att the wore oc ere for wden all mistancke wære seg: uthen till sckrömpt eller girighedt oc samme hellige mendt haffwe bode brwget o hafft i heffdt oc forswar sāme eiedom gotz oc rente / ther gwdelige mennischer haffwe forlagt them oc theris efftekōmere oc börlige giffwet sckigt oc affhentt wnder theris eiedom oc forswar them oc theris menige klærckerij till eett erligt opholdt oc forsiwn hwilckedt som er bestandigt oc grūdhett fasthelige i all low / natwrlig / scriffte lig / Men nar her om scal ydermere talis i vor Christelighe troes bekiendilse / tha schwille i och ther findhe nogher andhen beschede paa kirckins gotz oc rente.

¶ Framdelis och nar klærcke

rijdtz gotz oc rente ligeruiiss klerckene selffue/ ere swo consecrerede till gudt/ att the maa icke siden kōme til noghn̄ leeglig handell eller werdslig brugelse/ wdhn̄ kirckeroffs syndt oc fare. Tha wogte seg vel huer leegmandt frij eller wfrij/ att handt icke bewaar seg mett nogen kirckelige rentæ/ att the schwlle icke giøre kircke ran oc roff befrøctindis hwess the andett giøre ther fore gudzt straff oc heffn̄/ Læse seg fram krønicker oc historier/ tha schwle the formerckæ hwore kircke ran oc roff haffwe icke nogen tiid waridt wpynte men offte saa straffede oc saa timelige her i werden att sāme straff haff wer ragt till theris efterkōmere offwer fierde eller fempte slegt ther wij kūne her lettelige bewiisæ hwar wij icke nw haste de till enden mz desse giensware.

¶ Nar wij oc saa findhe hwore gwdt haffwer pintt oc straffedt the homodt oc forsmædilse som hedninghe haffwe brwget oc giortt mod hedinsk gwdelighedt/ foz war dog bode falsck oc wrang ther bewiisis aff thz almenelighe sprock/ som ther om i gāmll tiidt war talett oc sagt Awrum Tholosamnāsis.

¶ Thz i oc sige saa offte att māge ere fordi fattige att kirckin oc kirckins personer haffwe

goʒt oc rente er ſagt wæren allſkiellig ſag och
ſagen ther till er bode klar oc ſkynbarlig for
(alle

¶ I gāmill tiidt ther kirker oc cloſter byg-
dis oc begaffwedis/ tha wor alle folck rige Luce 6
oc haffde nock ſwo att gwdʒt ord war fulkōmz
hoeſſ alle ther ſiiger giffwer oc eder ſcall giff
wiis Men nw twertt emodt ſiiden kirker
oc cloſter nederbrydis berøffwis oc forſiøris
tha forarmis māge oc fattigdom findis i alle
landt/ hwnger oc diwr tiidt/ ther icke andet
er endt gwdʒt plage Uden twiill tha will
gwdt eentiidt heffne ſyne tieneris homodt
modt theris woldſmendt/ oc dog ſtraffe thm̄
oc ſaa wæren the ſeg endt nw bekiende i māge
(ſtøcker

¶ Thi er thʒ thm̄ oc ſaa raadeligt/ att the
ſee nøye till hwore kirkins rente brwgis ther
the haffwe therffor oc forſwar/ oc tencke att
thē tiidt ſcall kōme nar herren worder ſigin-
dis till hwer aff oſſ giør regenſkaff for tiitt Luce 16
fogedij oc then ſom haffwer møgett anammet
aff hanwm ſøgis oc ſwo møghett kirckins
riigdom att brwge till eett erligt opholdt oc
een tuctig herlighedt ſom hwer ſømelig er eff
ter ſyn ſtatt giffwe wij magt oc laſte ſoʒ thʒ
er icke heller laſteligt hoeſſ erlige oc godhæ
mendt Men myſbrwger them noghen wdt

homodt aarckeløshedt oc andhen syndig och wbørlig handel thet wele wij icke forswaare.

¶ Icke kwnne i heller forheffwe eder aff thette stöcke trætte/ som hwn waare eder paafwndt/ men som hwn følger aff næst forschreffne artickel/ saa er hwn oc saa gamble kietteris hadsche klafferij/ som ere Valdensiū ther kalledis Pauperes de Lwgdwno/ Vicleuicorū oc Hwssianorum/ ther for alle aff ett homodigt hadt haffwe mest knwrridtt modt klærckeriidtz gotz oc eiendom/ oc wdi een partt effterfwldt nogre gamble kiettere som kallede seg/ Apostolicos/ thet er apostelighe mendt/ Fordi thet som desse sagde om alle christen folck/ sige the om thet blotte klerckerij/ Att inghen kan bliffwe salig/ som haffwer och besiider noghen eindom/ her i werden Men ligerwiiss som edræ forfædre sammæ kiettere/ wnder een skrømtelig fattigdoms orsage/ stemplede effter godtz och riigdom/ och waare hemelighe penninghe girighe/ swo giøræ i och saa/ effther følgindis theris exempill flitteligthe nock/ och fordhi lærei folck att brøffwe andis och giffwæ eder.

¶ Men thett førsthe lodhe i edher nøydhe mett een maadhelig ting.

men nw er ther huer aff eder icke nock/ som
sex prester kūne tilforn et erlige leffwe wdaff

¶ Tha eders Dalila icke eniste som Sam- Iudi 16
sons haffwer ragit eder siw haar vdaff/ men
hwn ragher oc dragher eders gandze haar
wdaff/ ther wdinden i sckwlde haffwe ethers
styrcke. Thz er/ hwn borstialer/ wndrycker oc
forschyder ethers godtz oc pēninge/ oc anden
dell hwess i met formeffnde behendighet/ till
beggis ethers och ethers børns opholdelse
kwnne ribbe oc sckrabe tilsammell. Tha hū
befryd/ ther sig Libellum repudij/ ther ether
wisseligen snarligen tilstwnder. Swo i mz
blysell/ spot oc sckiendtzell/ met wnderspot-
tede ansigt som ther tilhører/ oc alrede maa
kōme mangestetz sckeedt er sck wlle tha sckil-
lies att. Nog ligewell paa thet siiste/ sckall
hwn mett beggis eders affkomme/ ligerwiis
then onde Jezabell sancte Hans omsckriffuer
lide hwnger oc kwmmer/ sckrig/ modgengil Apoca 2
se och all forfylgelse/ wden i snarligen gøre
plicht oc bood for slig eders store vildfarilse.
Swo møghett kan Maye nw meer fortære
(mett syne hwalpe/ och end

scall henne tha fattis paa thz stijke.

¶ Then xxiiii artichell,

Inthe ewigt løffte forpligter nogen con scientze oc closterleffnet er fordi eett swiig oc een wilfarilsæ huerckin eensindig mz Christi lerdom icke heller mz sande gwdelighedt.

¶ Predicanternis Swar.

Tdenne artichel bestaa wij oc swo om the løffte som icke ere befeste mz scriften som menige closter løffte ere oc wij bewiise hanwm met sancte powels ordt i Corintiorū vij oc Galatas v Effter thi Christus haffwer swo fritt oss tha maa wij iw icke holde hans welgierninger saa riinge eller foractelige att wij giøre oss selffwe wfrii igien mett saadane strenge oc ewige løffter oc hwo seg aff wanwitighedt haffwer her wdi forseett oc forpligthet

syn samwittighedt/ tha haffuer han giort modt gudtz befaling/ wedt sancte Pouel och ther fore er han ey plictig till att holde thz.

¶ Prelaternis gienswar.

Er motthu christen læsere see en rett öghle slegt/ hui mo vi icke swo sige: nar öghle foe ster sigis att haffue saadan na tur att nar the födis/ tha dræ be the syn moder swo vele i wi i forderf/ we oc forstöre closter/ wdi huilcke oc paa hueff kaast oc tæring störste parthen aff eder ere lerde oc opfödde i schulde neppelige ride swo höge heste som i nw giöre hwar clo ster oc clostermendt haffde eder icke framdra gett (deff wer att thz schulde nogen tiidt skee)

¶ Hwadt giöre i nw andet i wtacknemelige swyn/ endt riffwe hwl paa thn sæck i ere met te wdaff nar i bekiende thenne artichel/ att we re aller sandist (som eder poett haffuer sagt) ther er dog meer lögnactig endt lögen er selff/ paa thz att nar closterleff. et vore forstörit paa

alle steder oc closter nederslagne/ eller forwã-
lede till ãdet werssig brug/ tha schulde i icke
mz tiiden trengis till krubbe igien.

¶ Mẽ aff huadt orme snedt/ i ødele slegt thz
giøre/ wele vij nw grãtsche oc ransage/ Mett
thz første/ forti i kũne icke negte løffters for-
plictelse/ ev heller negte at the schule iw hol
dis (ther naturũ bekiender hønischet oc ære til
staa/ oc scrifften paa mãge steder lær oc vnder
wiiss) tha forfeyre oc formilde i edre ordt/ och
bekiende artichelen mz saa stiel/ att hã scall
wnderstaas om the løffte som icke hafue grũd
oc wdspring aff scrifften/ hworedane i sige
closterløffte att wære/ oc andre mange theris
(lige

¶ Thi formercke wij/ att wdi løffters for-
pligtilse/ nar the ere dwelige aff børlighe
och retsindigge wilckaar/ thett er nar the fø-
dis aff gwdtz ordt/ ære i offwer eens att the
schwle holdis/ thi fattis icke nw andet endt
att bewiise hwar closterløffte ære dwelige
aff børlighe wilckaar oc aff scrifften.

¶ Thi schwle alle saadane løffte (som hel-
lighe lærere haffwe lenge forfaridt aff scrifft
och scriffthens retsindighe mening/ ware om
then ting/ som

er hòwiſt/erlig/dygdelig/oc møielig/men dog icke bwden/ Saadane ere try løffte som closterfolck nw almeneligħe giøra/ſom are kyſkhedt/fattigdom/ och lydilse.

¶ Till kyſkhedt gaff Christus raadt wdi the trenne gyldingers hiſtoria hoeſſ Matthewm/ Paulus deſſigeſt i første ſendebreff till/ Corinhter/ Till fattigdom/ ligerwiſſ ſom til een fulkõmelighedtz wey raadde christws thett wnge menniſke/ i ſamme ſtedt ſaa ſigidis/ Uiltu wære fwlkommelig tha gack oc i kiøb aff hendt hweſſ thw haffwer/ oc giff thet fattige folck/ oc tha ſaar thw eiendom i himelin/ oc kom ſaa oc efterfølg meg. Mat 19 / 1 Cor 7 / Mat 19

¶ Saa læſe wij att the førſte chriſti diſcipele (ther chriſtendommen war een wng plante) ſaalde theris eiendom effter thette chriſti raat oc leffde aff en villig fattigdom wdi en meenlig brugilſe/ til klede oc føde/ effter the helliḡ: apoſtolorũ forſiwn for anãmede menighetz pẽnige oc indkomme Act 2. 4

¶ Saa raader oc ſaa chriſtus til lydilſe ſiden hã haffde talet om ſyn egen lydilſe ther ſkulde fulkommis paa korſedt/ ſaa ſigidis/ huoſom wil komme effter meg hã ſcal negte oc forſagge ſeg ſelff oc tage ſitt kors oc følge meg ſoꝛti Mat 16 / Luc 9

ll ij.

till een fulsom fulkōmelighedt/ tha er thz icke
nock for gudt/ att haffue forsaget eiedom i vd
nortis ting ther sckeer mz willig fattigdom/
icke heller att haffue forsaget sitt eghitt leg=
ōme ther sckeer mz kyshedtz lyffte vdhñ thz for
er ypperst vdi mēnischin oc swo forsagis thet
er mēnischins eghñ villie huilcket ther sckeer
mz lydilse/ oc thñ besynderlige for closterfolck
loffue effter folgendis christi exempil/ fordi chri
stus thñ tiid hans hoorde dødt oc pine var for
Mat 26 dørren tha offuergaff oc oplodt han sin villie
till gudt fader mz een alsōstørst fulkōmelighetz
lydelse oc badt hannum treegāge i saadan me=
nig/ myn fader er thz mweligt tha ladt thenne
kalck gaa meg forbÿ mē tha icke som ieg vill
men som thu.

Phil 2 ¶ Oc fordi siger paulus att hā var lydig ind
till døden/ oc besynderlige till korsins dødt/
som wor thñ allerforsmædeligeste dødt/ Oc eff
ther thi att Christus desse trenne lyffte for clo=
sterfolck pleye att giøre haffuer icke alsœni=
ste lært oc raadt sine discipele mē haffuer thñ
oc swo selff holdet Mett huadt dieffhedt taa
re i forløbne oc forsoerne mendt tha sige/ att
the haffue huerckin grundt eller feste vdi thñ
(hellige scrifft
¶ Mē christus haffuer desse ting icke buddet

mett ſaadane vilckaar ſom the nw brugis aff
cloſterfolck mē gaff ther till raadt ligeruiſſ
ſom till thz ther er erligt oc møieligt oc fordi
kan hwer christen oc ſckiels mandt her vdaff
beſinde oc forſtaa att cloſter løffte ere ſcfkicke
lige oc erlige giorde i thē handell ſom er hø=
wiſck tucktig/ oc erlig oc møielig dog han er
icke buden Mē nar i ſige att the ere wmøie=
lige huo ſoz agter oc anſeer naturin oc hēnis
ſckrøbelighedt.

¶ Saa ere oc ſwo gudz budt wmøielige at
holde om mēniſchin ſcrladis vnder naturlig
magt/ mē bode løffte oc budt bliffue dog icke
alſoeniſte møielige mē ſaare lette aff naadens
oc kierlighedz biſtandt/ ther icke gierne ſø=
nis thē ſom ere aff een from oc retſindig me=
nig Thz er børligt effter ſancti pauli raadt/ at Phi. 1
huer ſaa fortrøſter ſeg till gwdt/ att foz han
haffuer vdi hanū begynt een godt giernig ſuo
vill hā hēne oc fulkomine indtil Jeſu Christhi
(dag

¶ Nw vele vij høre eder bewiiſnig/ Then
førſte part ſige i att paulus bewiiſſ i Coriti=
orū vij oc Galatas v Oc om vij forſtaa eder
rett/ tha mene i deſſe twēne ſteder J ere kiøpte
for eett wærdt/ bliffuer icke fordi mēniſchins
trælle Oc/ Staar faſt / oc lader eder icke forbin

de vnder treldom igien/ forti i vdlegge begge
desse steders krafft oc menig nar i saa sige / eff
ter thi christus haffuer saa friit oss/ tha maa
wij iw icke holde hans welgierninger saa ringe
eller foractelige/ att wij giøre oss selffwe w-
frij igien mz saadane strenge oc ewige løffter
Hwadt giøre dog desse steder modt closter
løffte? hwij sckemme i eder icke att sette bryller
paa simpel folckis nesse mz saadant sckalck-
hedt oc kaagil/ ligerwiss som thu schulde al-
drig komme ther kan blotte oc bare swig oc
(bedregerij

¶ Paa the twenne steder taler apostelin sken-
barlige om Moisi low traldom/ oc nogre leg
omlige ceremoniers tyngsill och beswaaring
till hwilcke falsche apostele oc predicker (for
i ere wdi mange maade) altidt lockede och
raadde them som wore fornymen komme vn
der then ewangelische loffwe/ som till fornett
war berørtt i wortt gienswar/ modt eder fier
de artichel/ fra hwilcken traldom och beswa-
ring sanctus Paulus lær oss paa mange an
dre steder oc saa att wære forløste/ siden thett
ewangelische sckyn haffwer all werden opliust
och the Jødische figwrer ere krøbne i stiwl.

¶ Hwadt clostermendt findis nw som ret-
te seg

effter the Jødische Ceremonier: nar alle nw wiide/ att the ere icke allene døde oc wdøwelighe i seg selffwe/ men oc saa alle andre dødelighe/ som them enthen holde eller brwge wdi noger Jøde mening/ Oc fordi er icke closterleffnet Christendôs friihedt modstandigt/ ey heller Christo wtacnemmeligt/ Men the heller twert emodt forde oc fremme Christendoms frihedt/ oc forklare modt Christum een stoer tacknemmelighedt nar thet icke alsône niste følger hans bwdt men oc hans raadt.

¶ Wij tale eller meene icke nw hworedant closterleffnett er paa manghe stæder/ men hworedant thett bwrdhe att wære/ och haffwer wæridt i gammill tiidt/ Forthi wij agte och ansee closterleffnett aff syn børlighe wilkaar/ och icke ther wdaff att i och edre lige haffwe nogher stwndt leffwet ther wnder i schrømpt wrang gwdelighedt/ och eet lønligt sckalchedt.

¶ Closterleffnet er hwercken dwelight eller wdwelight/ aff folckedt (dog thett haffwerære aff gode mendt (men folck er gott och frompt aff closterleffnedt/ om thett schicker seg effter the godhe wilckaar/ som

ere closterleffnet bode hørlige oc børlige och
fordi er ett att closterleffnetz icke modstandigt
vor Christen frihedt/ Oc nar christen frihed
som till forn̄ sagt er modt thē anden artickel
er icke ādett endt eett frelse oc een forløsnīg/
aff synd thē euige død/ dieffuelin oc Moisi
low giffuen oc giordt formeddels Christū/ oc thz
gode hwdsckaff som nw kaldis thē euāgelis he
naade oc troo/ ther icke ādett er (sīmelig att
sige) om vij vele forstaa een retsindig frihedt
endt een naade eller kierlighedt formeddels huil
cken aanden haffwer legōmett oc kiødet vnder
lydilse vdi een willig wnderdanighedt/ huem
kan nw sige (wden thē som kiødt oc blodt
haffuer platt forblindett) att closterleffnett
kan thēne frihedt forkrencke formedsche oc vn-
dertrade/ oc hēne icke meer/ att formere forde oc
fremme: oc helst fordi att closter leffnet haff-
wer icke swo māge orsager till att forspilde
frihedt/ for thz seluoldt seg er myndigt aff een
løsactig willie Thz løffte forthi som noghen
haffuer giort/ oc er hwercken dodligt eller e-
modt een retsindig tro/ maa inghē bryde for-
(lade eller offuergiffwe

¶ Then fordi som seg forpligter vnder closter
løffte hā giør thz icke aff vanwittighedt som i
klaffere wele sige/ nar hā er kōmen till sckiels
alder/ mē aff stoer viisdom ther alsomenist

sindis oc rettelige beslidis wdi eet gott closterlesfnet/ Een stor part aff the beste oc visiste mendt som Christendômen haffuer hafft siden the hellige apostele ere affgangne/ tha haffue the werit vnder closterleffnet/ Icke haffwe the heller thz giort emodt gudtz raadt/ som i sige/ mē effter gudtz raadt oc māge aff gwdtz synderlige befaling.

¶ Hwosomhelst forti ther er forplictet vnder løffte/ oc sāme løffte bryder/ forbrencker oc offuertrader/ tha haffuer hā syn fordømmelse for apostelen siger om the vnge widuer/ ther giffte seg siden the haffde seg mz løffte forplig thz vnder kyskhedtz leffnet. 1 Timo 5

¶ Thē xxv artickell.

Oc forti schulle alle closter forstøris oc nederbrydis/ oc alle løffte forløsis/ nar the ere saa vgudelige/ att the kwnne inghē forplicte

¶ Predicanternis Swar.

IA saadane vgudelige oc geckelige løff
te maa oc schule løsis oc forladis/ eff-
ter thi ett geckeligt oc vantroet løffte
teckis icke gudt/ Eccle v Mẽ huadt ther scall
siden bliffue aff saadane store mure/ som mun
kene haffue mz løghn̄ opbygt thz staar till landz
herrer oc furster/ The kūne vell skickis till før
ste christelig brug collegia/ hospitall/ eller an
den gwdtz ære/ oc fattige christne mennisk
gaffn̄/ saa att man tørff icke forti neder bryde
them

¶ Prelaternis Gienswar.

Er høre wij nw ett sante
støcke lerdom som er att
geckelige oc wantro løffte
maa oc schule brydis oc i-
gienkaldis effter gudtz low forti saadan løffte
teckis icke gudt Eccle v dog thenne skriffte
giordis icke nw behoff naar inghen er swo
daarlig att henne negter/ och inghen swo
wanwittig/ att iw henne wedt/ Och fordhi
schwlæ i strag bewijst att closterløffte ere

geckelige oc wantro/ forti thz woꝛ thū hale foꝛ bwꝛde att følge saadant ett hoffuett Mē nar i kwnne thz icke giøꝛe/ tha lode i hoffuedet till siude/ oc halen bliffue i barmen igien.

¶ Saadane slange snüdt bruger thēne ødele slegt/ till att drabe closterleffnet syn moder/ Mē wij vele tha føꝛst koꝛtelige beløbe eder e- wāgelische smycke/ huar mz i plete strondū att prampere/ thz er klafferij scendtz oꝛdt oc tale/ Oc i sāhedt/ som i paa māge stedher giffue till kiende att i haffwe icke eet enfoldigt øge/ thz er een retsindig menig/ saa giøꝛe i thz aldeꝛ- mest paa thette stedt/ ther eder poett haffwer giortt møgett wunderre/ i sin latine endt eder dantsch. de indeholder/ oc haffuer mz saa oꝛdt giff- wett till kiende/ att eder menig er i trenne mo- de foꝛgifftuig/ hwem kan icke føꝛst besinde/ e- dertt hadelige smyger/ nar i sige them haffue saa kaastelige closter/ att the vdi skiønhedt oc herlighedt maa seg berømme mz kongelige (oc furstelige palatz

¶ Mē siger oss dog hwadt syndt thet er/ att gode mendt som bede foꝛ all werden natt och dag/ haffue gode oc stercke steenhwss ther een tiidt opbygde kūne lenge ware/ Foꝛti hwess the haffwe andhen herlighedt/ mett hoffer- dig smycke/ och wnøttig kaast och tering/

m m ij

thet giffue wy inghē magt/ Storhedt oc vijd
hedt till mãge folck oc personer haffwer dog
inghē straff/ eller noghē hoffwit last/ Ther
nest sige i løgnere att the ere mz løghē opbyg
de som gott Christet folck haffuer wel willigē
gwdt oc gode helgen till loff oc ære/ opbygdt
oc bekaast/ oc mãge ere icke alsōeniste bygde
oc forbadrede aff christen furster herrer oc rid=
derskaff/ mē oc saa aff paffuer/ bisper/ oc ãdre
kirckins forstandere/ ther oc saa haffue weritt
aff closter vdkaarede/ oc wore drabelige mendt
bode aff leffnet oc lerdom/ oc wore for oden al
mystancke/ wære seg enthen om vild awlse/
falskhedt/ swig eller bedregerij/ Them ansee
wij/ oc closter oc closterleffnet effter theris før=
ste begyndilse oc menig/ oc icke huadt een el=
ler ãdhē som stryger om lande/ haffue bedreff=
witt aff wdygdt oc skalckhedt/ att nogre skal=
ke fordragis noget orden oc closterleffnet till
ære/ thz er kierligt oc christeligt/ mē att closter
leffnet scall nyde sckalke ontt er bode vhørlig
(oc vbyllig

¶ Gwdt er icke forti wredt i thenne tiidt/
att closterløffte ere till/ eller mwncke ere munc
ke/ mē forti att closterløffte icke holdis/ oc mū
cke icke christelige leffue/ som theris forfædre
giorde for them/ tha er gudt vredt i thenne tidt
oc tillstader att the nw fordarffwis/ berøffuis

oc foriagis/ oc ther mz føger sõme for aff scall
hedt haffwe ther effter lenge bytt/ oc somme
paa mynder hã ther mz till theris eghñ bekië-
dilse/ som hã best kan aff onde ting wddrage
thz som gott er/ Men theris ondtskaff vill tha
icke orsage enthñ kiettery eller kirkeroff/ som
Jødernis fynder haffue platt inthet orsaget/
enthñ Salmanasar/ Nabuchodonosor eller
Sennacherib/ mz andre Jødernis forfølgere oc
forderffuere.

¶ Men thẽne klage om closterbygnĩg/ er e-
dre forfædris gamble klage/ thz er/ waldensiũ
wicleuicorũ oc hussianorũ/ Till hwess knwr
oc klage/ Thomas waldensis haffwer lenge
siden merckelige oc rũdelige swaridt/ i sin siete
bog/ xix titell/ oc cxlix capittell.

¶ Men wij vele eder icke andhñ pyne ønsche
for thette hadt oc thenne affwindt/ en thñ So
crates pleyde att ønsche alle affwindtzfulde
folck/ Thz er/ att i haffde hwnderde øgne i alle
landt oc kwnne saa besee alle closter/ oc tha
schwlde i see eder harm paa mãge closter som
ere skiønere bode mz bygnĩg oc rente/ endt the
som i haffwe seet/ her vdi danmarck.

¶ Ther nest scriffue i vare vdi herrens hender
att forandle sãme closter enten till scholer/ eller

till hospitall / eller oc till ãdhē christelig byw gilse / Hwem kan icke nw forstaa / att thenne tale er ey ett forgifftige smiiger / huar mz i ve- le bedrage christne herrer oc furster bode wdi kircke ran oc tyrãnij? Ther som the haffde end selffue opbygdt nogre closter / oc een tiide skic kedt oc wiigdt thm̄ till gudtz loff oc tieniste / forti the nw høre gudt till aff ett synderligt willkaar / tha maa the icke tagis thm̄ fra vden tirannij kirckeran oc roff i huore wskickelighe mwncke the ere / nar the schule heller om the ere onde / trengis till att erlige leffue / endt ta- gis fra closter oc berøffuis fra gotz oc eiendoz

Prouē 3
¶ Hwo som forti vill enchē bygge scholer / eller hospitall / eller giøre noghē andhē godt giernīg / han scal effter vijsmandtz raadt byg oc stiigte aff sitt eghz gotz Saa siger han he-
Proue 15
dre gudt aff tiit eghz gotz / forti som then sam me siger / Ugudelige mendtz offer ere for herren
Ecclē 34
wederstyggelig / Oc vdi Ecclesiastico scriffuis ther saa

¶ Thē soz offeir aff vretferdige hans offir er besmittet Uretferdige mendtz gaffuer thm̄ ag ter icke thē aller høieste / icke anseer hā heller the ris offer oc for theris offers mãgfoldighz vil hā icke forlade theris synder huo foz giør offer aff thē fatigis gotz er ligeruiss foz thē ther offrir

sønen for syn faders ansigt/ Oc forti ere the
møgett myndre orsage/ oc møgett meer fortør
ne gudt/ som mz veldig magt tage closter till
sitt eghz behoff oc them forwandle fra gudtz
loff oc tieniste oc till ett werdzslig misbrwg/
Oc forlade seg ther wisselig till/ att thet wor
der icke lenge wpynt enthen paa them eller
theris

¶ Och hwar the icke røris till affladt aff he
dinsche exempil oc sprock om thz Tolosanische
guldt/ tha forglëme seg dog icke the exempill
som wij læse i then hellige scrifft/ om Achab oc
Baltazar/ hwore then ene magtelige til wel- 3 Reg 21
dede seg then gode mandtz Nabotz wyngordt
Oc then anden drack i sitt gestebudt vdaff the Danie 5
sølffkar och guldkar som hās fader Nabucho-
donosor haffde røffuet aff gudtz hwß oc tēpill
i hierusalem/ oc befinde well huadt hessn och
plage ther effter gick/ Desligest aff andre mā-
ge historier som findis bode i hellige scrifft/
oc andre hellige mendtz bøger.

¶ Oc paa thz siste/ nar i giffue saa skiøling
offuer closter/ nogre aff herrene till ett gott be
haff huē kan icke forstaa eder hēmelige gerig-
hetz menig om han haffuer elleers enthū syn el
ler skiel nar i vellæ wide att herrene kūne thē
icke selff wor alle besidde tha schulle the eder

offuergiffuis till bolig vnder thz skyn at i schulle holde ther scholer/ thz er att saa oc lære ther kietterij/ oc leffwe i syndt oc seluoldt/ vden all børlig straff tuckt oc ære.

¶ Men hwore kan oc thette være bestãdigt att ther kan stigtis ny scholer/ oc saa mange serdelis Nar eder secti haffuer tilfornet fordømpt alle scholer/ oc synderlige the store och beste/ ther oc haffwer m; syn/ skadelige oc forgifftige fliidt saa møget bekõmet/ att een part nw fast fordøis oc forderffuis/ saa att ther fore er alle drabelige konster oc nøttighe lerdomme forsmaaede oc foractede/ oc inghen lerdom nw forti ansees/ vden han er paa vor groffue oc brede dansche wdsett/ ther saare ilde befalder seg vdi een blott oc bar historia endt sye wdi diwbe swenke oc figurlige omslag/ som bode scrifftẽn oc andre konster pleye (att brwge

¶ Icke er thz heller hwermandtz embede/ att stigte oc opreyse store scholer/ nar thz bør thẽm tell/ som ere gãtsche Christendoms forstandere Icke maa heller huer oc een lære vdi obenbare scholer/ hwadt thẽ løster/ som i pleye att giøre wdi edre hytter oc wraar/ Men thẽ bør at lære fra seg syn konst/ oc ther vdi icke offuergrade/ som er aff the ypperste oc beste i samme

konst/ effter ett langt oc flitigt arbeyde/ som er
giordt met offwilsæ/ wegt/ oc wmaga/ forsøgt
prøffuett oc randsagett.

¶ Thzfor i nw gøre/ oc edre tw eller try aars
mesterlinge met eder/ som er/ at i met werdzlig
magt besidde scholer oc holde weldelighe lerdhæ
mendz sæde/ oc ther wdaff lere oc sige hwad e
der løster/ haffwer wden tuiffwell warit en stor
orsage til then wdygd oc falckhet / som nw be
sidder mange menisckers ar nu consientzer

¶ Swo siger icke Hieroni. till Rusticū monacū   Hiero ad Rust. mo
hwar han swo scriffwer. Thw skalt ther vdi
lang tid lere/ ther thw skalt siden lere fra tig
Men i thēne tid wele i alle ware mestere/ før
end i bliffwe frōme discipele. Oc dog i siwnis at
haffwe een christelig metønck offwer the kracke
oc siwge menniscker/ nar i raade them till godhe
At somme closter scule forwandlis till hospi-   Mat 26
tall/ wi tha befrøchte/ at thet er then gamble
Jude klaghe mod magdalenam/ nar ther er ett
stort wild hoss.

¶ Thet er well ett skiønt skyn for simpel folck
som icke haffwer lerdt at kende schalkhet/ men
wor herre kan tha icke bedragis. I scwlle tha ic
ke glēme Jude affgang oc endeligt/ han hengde
sig sielff oc brast i tw/ swo att hans indelffwe

welte wdaff hãnwm. Men at eder poett vdi syn latina yddermera end eder dansce indehol der/ haffwer swo hadzchelige kaldet closter aarckeløsa bwgesckiwll.

¶ Hwem kan icke nw mercka at som andhz møghett/ swo er oc thet sagt aff ett hoffmo-digt tratz oc ett fordømeligt had. Gode clo-stermend era ingen tiid orckeløsa/ oc i blãdt the onde kan dog findis then/ ther swo mø-ghett leert haffwer graffwet/ oc brøt møg paa wogna/ som enchten same eder poett el-ler nogre aff edert selscaff. J kwnne icke an-dett end ware eder sielffwe liga/ oc forti som i era aff natwren hoffmodige oc stolta/ swo falde eder ord aff mwnden oc swo saara spot-telige. J mwa loffwet at gwdz wreda i thẽ-ne tiid haffwer giffuet eder swo stort eet mod at i mwa swo forgewis offwersckende alle oc swo dierffwelige fordømma alle.

¶ Men som tilffornet sagt er/ wij forswate gerne closterleffnet/ men icke alle clostermend The gode scwlle icke foragtis for the ondhis sckyld/ mẽ heller scwlle the onde nyde the go de got/ oc wnderdeff lætis och vnderwisis/ och icke beklaffis eller offuersckẽdis/ thz hører til een retsindig kerlighet. Mẽ thz er tha icke e-

ære første paafwnd at beklaffe oc besckieldhæ closterlefnet(wæn hwess thet er almenligt at alle forløbne mwncke pleyæ swo at göre) Forti Jouinianus/ Vigilantius/ Lamperius Valdensis / Vichleffus/ Hwss/ oc andre mange gamble ketteræ/ haffue thet giordt for ære thet i gerne efftersølge/ icke alsomeniste wor thette stöcke lerdom/ men oc swo i manghæ andre. Ære ganscke handell forti/ er icke andæt end een menge oc een forblending tilhobe kōmen aff ondt oc gott/ thet ondæ haffwe i draget wdaff gamble ketterij/ oc thet godhe aff gamble hellige mendz bøger. Aff ærtte get haffue i plat inthet tillagt eller paafunnæt wæn nogre offwer ordt/ storachtighe løgner/ sckøge sprock/ oc sckiendz talæ / hwar mett i smycke/ forblømme glindre / oc amelere ære gā scke lerdom/ at thet scall siwnis nytt/ som er dog gāmelt oc forsliitt.

❧ Then xxvi Artichell.

HAffwer oc mester hans tawsøn tilta-get sig biscops magt/ att wyæ prester oc schicke predicanter/ ther nw i blāt them brwgis for christelige prester.

¶ Predicanternis Swar.

Ther klagemol swarer hã so till/ at hã icke haffwer wigd t prester/ thi thett hører gwd till alleniste. Men dwelige lerde oc schickelige personer/ haffwer han well forclarit almwgen/ oc aff menige christẽ folckis willie oc begering haffwer han oc andre christne mend/ mett een almẽnelig bøn till gwd oc henders paaleggilse/ samtøcht them at predicke ewangelium/ oc tiene then hellige christne kircke/ met sacramenter oc anden tilbørlig tieniste. Oc thet kender han sig at haffwe giordt met christeligt sckiell/ effter Apostelers lerdom oc exempill/ oc met swo møget dess støre sckiell/ at the som thet scwlde gøre/ ere forsømelige her wdi.

¶ Prelaternis Geenswar.

Er till haffwe wij tracteritt nogre stycke lerdõme/ for i haffwt wchristelige lerdt/ men nw giffwe i oss orsage till att tale om eder handell och gerning/ wdhi hwilcke endog i møghet negthe oc icke bekende som eder seeder/ nar i tale eet hoss edert selscaff/ oc eet an-

dett forklage hoss the there wiisera och meer forstandige era. Men effter thi at the følghe dog aff eder lerdom nar the rettelighe besindis oc randsagis/ tha wela wij har wdi icke saare bekwmra oss. Oc dog att thette geenswar er wiideligheh nog trachteret emod alla the forscreffne articla som era fra then twolffta oc till then sextende/ wij wela hanum dog nw kortelige beløba.

¶ Først siger mester hans at han haffwer icke wigdt prester/ oc nar han lader sig at icka forstaa woi mening/ tha wele wij oc swo betala hanwm met syt eghet. Wij haffwe thett icke klaget at han wiigde prester/ nar wij wel widha at han thet icke kan gøre om han end gerne wilde/ forti han er icke bisp/ han er icke helder aff then hellige kirckis samffwnd/ men een affsckaaren oc død leem fra Jesu Christi aandelige krop/ thi kan han bedraghe folck ther met/ men prest worder ther icke aff.

¶ Thet haffwe wij forti klaget/ at han dierffwelige oc wraadelige tog sig till then magtt han icke haffde/ och wilde gøre thett han icka motthe oc ey helder burde. Oc thet han haffwer forti giordt/ er syn sckabera ligtt. Een kettera gør en anden/ och ett sckabbitt øg

kla aer eet andet. Men nar i sige at gwd wy-
er allene prester/ tha giffwe i till kende att i
eræ saare sckrifftkloge/ oc alting tale aff stor
diwbhet/ ligerwns som en ting kwnne icke
werckis aff flere sckabere wett atsckillighe
sckiell och wilkaar.

¶ Gwd er then ypperste werckere/ ligher-
wiis som en herre/ mestere och sckabere till
alting/ oc icke allene till syne sacrament. Mē
bispen er dog en besynderlig tieneræ till thet
te sacrament som kaldis wielse/ oc hellighe
bøner oc ønscher met gwdz naffns paakald/
oc henders paalegge/ eræ till same wielse ete
redsckaff/ ther nest er gwdz naade for giffuis
met wielsen same sacramentis retthe fand-
tzwn. Swo ere prester wiigde oc consecrerede
i then hellige kircke siden the hellige apostele
ere affgangne/ som till fornett bewist er. Att
sware besynderlige till thet loff oc priiss som
i giffwe hwer andre/ wdi lerdom/ hellighett
/dwelighet/ oc schickelighet/ gøris icke nw
behoff paa thēne tiid. At kettere priisæ kette
ræ/ agte oc loffwe/ er icke nytt men gāmelt/
och forthi maa then grwdhe och hennes laag
well lignis oc ware tilhobe. Quia humiles
habent labra lactucas.

¶ Nu thet fwldkōmelige meene och tro/ att wden then hellige chriſten kirckis ſelſchaff oc ſamfwnd/ findis hwercken hellighet eller duelighet/ ey heller rætt ſalighetz lerdom/ ſom ydermere bewiiſt er wdi wort geenſwar till then förſte artichell. Oc hwar the haffde end warit baade hellighe oc lerde/ the motte icke end tha göris till preſther aff then meenighe mandz willie oc ſamtöcke/ wden obenbare biſcops wielſe ſom tilfornet bewiiſt er i wort geenſwar mod then trettende artichel. Huat oc er bewiiſt at i haffwe met eder hwerckē lerdom eller exempil enchten aff apoſtell eller nogre apoſtelighe mend ſom ware apoſtolorum förſthe diſcipele. Hwercken war Mathias Paulus eller Barnabas/ Timotheus eller Titus/ nogen tiid kallede eller ſamtöchte aff noger menlighet. Ey helder noger tiid ſiden/ wden thett haffwer waridt ſiden ſamburdt oc ſtadfeſt aff chriſtendoms biſper oc forſtandere met the wilkaar ſom tilfornet ere fortalde. Oc aldrig ſcall thet findis enchten i exempill eller chriſtelig hiſtorier/ at fra begyndelſen nogen war agthet oc holden for preſt/ wden han war wiigdt ther till aff en wiigdt oc conſecrerit biſp/ wden hweſſ kettere haffwe ſig fordriſtet aff hoffmod oc tratz till at göre ſom the oc nw i wor tiid haffwe giordt

¶ Om thet affgwdh som i scriffwe/ at swo dane wigde presther aff edher bedrage folckett wdi effter wor meening/ scwlle i mz tiden faa eet høligt swar/ oc simpell folck een christelig wnderwissning/ forti the haffue hēne saræ behoff

¶ Mē hwo som løsther at widhæ hwad hā dell thet er at bruge legmend for prester for ingen/ tha sckall han findhæ at thett er ingen nyhandel hoss kettheræ/ ther wij kwnne formercke hoss Tertullianū en gāmell lærefadher

Jn li de prescrip Heretico

strax effter the hellige Apostelæ/ nar hā scriffwer hær om swodan mening. Theris prestewiigthæ (siger han om kettheræ) eræ wrædeligæ/ løssachtigæ/ oc wbestandigæ/ nw sicke the ther till wngæ christen/ nw them som henge wti werdzlig forplichtilse/ nw them som eræ rømbde fran oss/ at the scwlle waræ thm forbwnden for then aræ them gøris/ forti the kwnne icke bekōmet met sandhet. Paaingē stæd kan nogher sig swo snart forbeddræ som hoss forrædeæ/ nar ther er en stoer forsckyldig at ware i blandt them. Oc forti haff we the i dag een bisp/ oc i morgen en anxen. Thū som i dag er tieneræ/ han er i morgen leseræ Thū som i dag er leegmand/ han er i morgen prest/ Forti hoss them befalis legmend preste embe

de. Mwne icke edre preste schick oc tilsæt/ aff swogammel en mand wiiss oc lerdt i thesse ord fornalis met syn retthe farffwe.

¶ Thŭ xxvii Artichell.

OC haffwe the serdelis i wiborg/ føre band offwer alle them sor holde/ brw ge/ eller høre messe effther gamble christendoms schick oc wane/ dog the ere siel ffwe bandsette aff kirckins prelater/ keysere och mange christen furster/
Oc haffue the oc suo kaldet hielp aff Borgme stere oc raad/ till at forfølge same band.

¶ Predicanternis Swar.

THer sware the dänemend aff wiborg swo till. At them trēnel wnde wrædeli ge paa sigis i thenne artichell. Først/ att the scwlle ware bandz mend/ thi aldrig noget christeligt band er offwer them liwst/ for tilbørlig sag/ oc i tilbørlige maade. Men the widhe att alt wrædeligt band er en bene dedilse for gwd. Mat v. oc Ps c.viij. Icke

haffue the heller bandsat nogre for høre messe
eller paakaldett noger werdzlig magt at for-
følge noget band/ som the haffwe god be-
wiissning paa mz menige byes breff oc segell.
Dog bestaa the friit att the haffwe bandsett
nogre hardenackede oc wlerde messe prester/
som mett vchristelige messer forhaanede then
hellige euangelische lerdom/ oc besckēmedhe
fattige eenfoldige christne. Them effter lang
paamyndilse oc christelig wnderwiissning vdi
broderlig kerlighet aff scrifften/ haffwe the mz
then hellige kirckis atspørilse/ samtøcke/ och
beiawilse/ wdelwcht aff then hellige kirckis
samfwndt/ i wyborg effther Christi lerdom
Mat xviii. oc S. Powels exempill i. Timo
i. swo lenge till the anderledis retthe sig.

¶ Prelaternis Geenswar.

Orthi at eder poett icke alsō-
eniste i thette swar/ men och
swo vdi andre flere/ haffwe
sckreffnet noget wiidere end e
der danscke indeholder/ ench-
ten aff eder egen befalning/
eller oc at forløste sig ther met/ oc giffwe till
kiende at han kwnne end haffwe meer giordt
om thet ware aff nød. Tha scall eder wede-

ſaris thet ſame igen/ ſwo at wore latiniſcke ſwar ſcwlle oc ware/ oc nw ere paa thenne dag baade wiidere oc rwndera/ end theſſe daſche ſwar wij lade nw førſt wdgaa. Oc thete ſcall och gøris eder till gode/ att eder handell ſcall then meenige mand icke blottis for møget/ indtill ſwo lenge wij ſee hwore i edher retthe oc beſinde effter theſſe geenſwar/ ellers ſcwlde wij anderledis reedhit i gorde till eder end wij haffwe nw giordt/ oc haffwe i mange ſtøcker meer agtet wor era oc lempa end eder forſckyldinge Oc hwar ſom i haffde icke meer ſøgtt effter wor forderffwe end wij effter eder/ tha haffde i baade anderledis ſcreffwet oc predicket end i giordt haffwe.

❡ Oc ſom eder poett nw ſckriffwer i thette ſwar/ at wij haffwe paa Nyborgs predicanther i wor artichell ſckreffwett trēne løgner. Tha giffwe thet gwd at wij haffde eder liwget opaa i alle the article ſom wor anklaghe beſlwter oc berører/ oc at hwn ware icke for møgett ſandtt Till deſſ ware wij i thet ſtøcke gierne løgnera/ att i ware chriſtne mend/ aff ſind/ ſckiell/ oc meening

❡ Suo vele wij dog kortelige beløbe theſſe løgner/ om the ere ſuo vbewiſſige ſor i mene

Mwnne thet ware løgen att Morthen lwter
oc alle hanſſ tilhengeræ i lerdom/ ſind/ oc me
ning/ er icke rettelige ſætt i band? Førſt er
baade han oc i oc alle gamble kettheris op-
heffweræ/ och ny kettheris paaſinderæ bandz
mend/ aff all ſckreffwen low oc rætt før end i
nogen tiid obenbare forkyndis at ware i bād

¶ Ther næſt lod Leo decimus then Romeræ
biſp/ eet hoffwett/ forſtandere/ oc dōmere for
then menige chriſtendom/ obenbare forkynde
met ſckrifft offwer eder ſame band ſom i wa-
re faldhen wndher/ aff ſame magt / ſom alle
hardnackede kettheræ ere wdaff i gāmell tiid
bandſetthe Ther næſt lod han føre ſame bād
met chriſtelige oc børlige wilckaar/ forſckreff-
ne aff Chriſto oc Paulo/ nar han lod thm̄ ic-
ke bandſetthe før end the een tiid/ anden tiid
oc tredic/ ware then hellige kirckis paamyn-
dilſe oc atwardſil offwerhøringhe. Forthi / i
oc alle Lwthers tilhengeræ ware icke allenæ
paamynthe aff ſckreffwen low/ men och ſwo
aff thet Rhomere ſæde/ oc mange chriſtendōs
retſindige læreſeddre/ leffwendis oc døddhæ.

¶ Ther næſt ere i bādſettæ for then ſag ſom

effther scriffchens wnderwiissning/ er en ræt bandz sag. Swo siger Christus hwar hā taler om en broderlig straff. At ther som hwn icke agtis/ tha scall han som straffelig er kyndis obenbare for kircken. Oc hwess han icke tha retther sig oc lyder kirckeen/ thet er christi menighetz samffwndt/ tha sckall man waræ hānwm wbewārīdt oc agthe hānwm for een hedning/ oc en obenbare wdeedea.

Men hwad ketthere haffwe nøghen tiid swo møghet forsmaat oc foragtet then gantske christendom oc christendoms lerdom/ fedre och forstandere/ apostele/ martires oc confessores/ met hordhet/ wlydilse/ modstand oc fortraadhenhett/ end eder beswæring och forbaandt haffwer giordt. Thenne magt haffue forthi the hellighe apostele brwget mod kethere oc them bansett.

Swo sckriffwer Paulus till Timotheum Sōme haffwe oc suo kasthet troen/ vdi hwilcket tall Hymeneus oc Alexādex ere och swo beswnden/ ther ieg haffwer forthi antworder dieffwelin/ paa thet the scwlle swo lare att icke meer bespotthe. Till Tituz sckriffwer han 1 Timo 1

T[illegible] 3

swo. Een kettherâ(thett er then som er partiisck met tro oc lerdom)een oc anden tiid paamyndt scalt thw sky/ widendis at hwo suodā er/ han er forbiistrit. Hwar met apostelē giffwer klarlige till kende/ at wij scwlle ware een ketthere wbewarit som eet bandz mēniske/ nar han er een oc anden tiid paamynt till beddring oc will dog icke bekende sig.

2 Joan 1

¶ Thett same haffwer Joannes oc swo nar han siger/ J hwo som kōmer till eder och fører icke thenne lerdoz(som er en menig christen lerdom)i scwlle icke anāme hānwm vdi edert hwss/ oc icke helse hānwm. Forthi then som helser hānwm/ han er deelachtig vdi hāss onde gerninger/ ther Joannes sielff mz egēpill oc gerning bewiiser. Forthi som Policarpus martir oc sancti Joannis discipel haffwer sagt. At ther Joannes euangelista var kōmen vdi badstwe hwar Cerinthus kettere war indhen fore/ tha gick han hiem igen wbadhett oc sagdhe. Ladher oss fly brødre/ att then badstwe som Cerinthus gwdz oc sandhedz vwen badher wdi/ sckall icke faldhe opaa oss. Hwar aff wij mercke kwnne/ huore the hellighe apostele haffwe altiid haudlett met kettherâ.

Eusebi in eccle histo libro 4 ca 14

¶ Men at i ere swodane ketthere/ om the
haffwe noghen tiid warit till/ hobis oss nw
at ware alle them widerligt som haffwe last
oc offwerseet met grantsche thesse wore geen
swar. Haffwer forthi noget band warit ret-
thelige oc børlige fførdt fra begyndilsen/ wa-
den twill tha er thette retthelig førdt mod e-
der nar ther var aldrig suo møgett brødt till
band aff nogre ketthere som i haffwe ther til
(brødt.

¶ Oc forthi er thet sqwalder oc snack i sige
At Vyborgis kircke (i scwlde haffwe sagt sa
tane forsambling) well weed/ at wretferdig
band eller maledidelsa er een benedidilsa.
Forthi the stedder som i føre i retthe Mat v.
oc ps c.viii. lyde icke om band/ men om ma-
ledidilsa oc forfylling mod Christum oc chri-
sten folck/ aff iøder/ hedninge/ oc andre wan
tro mēniscke/ hwordane wi haffwe lerdt att
i era/ swo at eder maledidilsa ther i wanwit
thelige oc wforstandelige kalle band/ er san
delige benedidelsa/ dog at thet som staar ps
c.viii. er then forredere Judam besynderlige
anrørendis. Oc hwar thet ware icke ander-
ledis bewiisligt att i vare sandelige i band
Tha gør eder egen handell thet wiiss/ forti i
ere siden faldē aff eet kettery oc vdi eet ander

och aff een wdygd och wdi en anden/ oc end nw forargis i daglige iw meer och meer som haardhe halsæ och forstockede hiarter altiid pleyæ at gøre.

¶ Ther næst sigher eder poete oss at liwgæ nar wij sighe/ at the oc swo setthe i bandhæ them som hørdhe then Rhomere messæ. Ha-ffwe the thet icke giordt om the haffde magt at setthe i band/ tha haffwe the met bandhe icke rettheligħe handlett nar them bør en py-næ som ere i same handell met gerning oc sam-tøcke eensindighe och eendrechtighe. Thett giørs icke forthi behoff att setthe oss briller paa næse Uij tacke gwd at wij kwnne noghz andet sckønæ Oc forthi døme wij icke noger ting effther ord oc talæ alleene/ men och swo aff handell oc obenbare gerning.

¶ J ginghe till them som i fordhe gøre wed oc badhe met trwff oc formaning/ at the scul-dhe gaa wd aff kircken hwar messæ war hol-dhen oc sagdis/ forthi the giordhe dødhelig synd oc bandz gerning om the hørde messæ

¶ Om messen oc hennis ydermere forklarīg oc meening/ sckall som sagt er omtalis wdi wor christen troes bekendilsæ. Men paa thū swenck eder poett haffwer giortt om then Romere messæ oc førstæ christendoms messebrwg / sckall edher antwordis wdi wore latinsckæ geenswar som wedbør. Nw paa thet sisthæ sige i oc swo ware løghen om then werdzlighe magtt i scwldhe haffwe brwghett/ som wij edher paasagde/ ther i met breff oc segel well trøsthe at bewiisæ om behoff giordhis. Kwnne i thet faa besckreffwet/ tha haffwe i gott køb paa bleck ob papyr oc wox vdi Viborg. Sigher oss forthi met hwad magt i haffwe forødt/ messer oc gwdz tienistæ vdi thū gantsche by/ oc fordærffwet icke alsomenisthæ nogre klosther/ men oc swo sogne kircker/ oc nw siden herredaghen er holdhen i Københagen/ oc swo domkircken forførit ther samestedtz.

¶ Nar i kwnne faa besckreffwet at thettæ er icke giordt/ tha kwnne i gøre oss wiiss/ at edert formaledidæ band er icke forswldt mett werdzlig magt oc weldhæ. Vij taghe hwercken ordt eller breff mod obenbare handell och gerning. Oc nar then forsamblinng som i holdhæ oc agthe for Vyborgs kircke er kettersck

met edher oc i met henne/ tha maa hwn hwer cken bæra witnisbyrd eller giffwæ breff ther bestandighe scwlle ware/ om the end motthe bære witnisbyrd i theris eghen sag/ som the dog icke mwæ/ nar thett er emod all rætt och sckreffwen low.

¶ Blindher oss icke forthi swo saaræ/ men retther edher heller sielff met thet snariste/ bo dhe mod gwd oc then fattighe almwge ther i haffwe swo schämelighe bedraghet fra sind oc sckiell/ fra rædhelighet oc salighet/ till at samtøcke the kirckeran oc roff som i giordt haffwe/ ther i kwnne them ingelwndhe tilsthaa oc bestaa enchten for gud eller mēnischin/ ellers will thet een tiid dyræ nog betalis/ swo at i met tidhen scwlle fornømme/ att inghen ting er swo sand som thette almēnelighe sprock/ Ett ondt raad er syn raadgiffuere werst Mē nar i paa thet siisthe tilstaa/ att i haffwe sætt i bland nogre vlerdhe oc hardænackedæ prester

¶ Tha siger oss aff hwad maget i haffwæ thett giordt/ och hworæ i kwnne thet bestaa/ nar i eræ nw bewiisthæ att ware kettheræ/ om the haffwe noghen tiid waridt till fra be

gyndhilsen/ oc att i eræ forthi wdhen for thi[?]
hellighe kirckæ/ oc ther faræ wild/ nar then
retthe hellighe sandhe apostelighe och meni-
ghæ kirckæ som bewust er wdi wortt geen-
swar till then førsthe artichell kan icke findis
hoss edher/ effther thi inghe aff hennis retfær-
dighe wilkaar kwnne findhis wdi edre hyt-
ther. Men nw er band eet afskiødt fra chri-
sthen mēnischers samfwnd/ oc eet wdkast aff
oc forwdhen then hellighe kirckæ. Oc effther
thi i eræ selffwe affsckorne/ oc wdkasthe mend
aff same kircke/ hwore kwnne i tha anickeræ
oc wdkasthe andre? J sandhet icke anderledis
end then som bestedt wæn for eet hwss/ will
then wdsckiwdhe som indhæ er.

☞ Wij tale hær inthett om sckreffwen rætt/
aff kircke elier keyserlow/ nar wij well widæ
at i som obenbare retferdighetz fiendher icke
alsomenisthe forsmaa all kirckelow/ men hwo
re i tilfornet haffwe them obenbare forbrendt
Ladher nw och swo ware/ at i ware end nw
kirckins lēmyr oc icke selffwe i bandhæ/ huem
haffwer tha giffwet edher magtt offwer Wy-
borghe presther? eller hwem haffwer giordtt
edher till theris dōmeræ? eller hwem gaff e-
dher rætt oc magt till at bandsetthe them.

¶ Oc som i sighe paa theris wegna/ hwa-
re the fritt bestaa att the haffwe bandset no-
gre hardenackede oc wlerdhe messa presther/
som met vchristelighe och vgwdelighe messer
for haanedhe then hellige euangelische lerdō
oc besckēmedhe fattighe enfoldighe christna.
Først att sighe/ om thette som sagtt er wara
baadhe retferdigt oc sandt/ som thet er baa
dhe wretferdigt oc løghenagtigt. Men nar i
haffwe dog inghen magt at bandsetthe/ tha
er iw edhert band vdweligt oc platt inthett/
oc all saghen er baadhe wretferdig oc løghen
actig/ er tilforne bewist emod then xix. och
XX. artichell/ och sckall vdhermera bewiisis
offwer wor christhen troes bekendilsa.

¶ Vore messer era hwercken vchristheligha
eller vgwdeligha/ men aff møghen och stoer
frwcht baadhe christelighe oc gwdelighe. Ic
ke findhis heller i them nogher spott eller for-
haanilsa emod then euangelische lerdom/ mē
meer then euangelische lerdoms hellige brug
oc dyrckilsa. Icke ere heller nogre simpell mē
nisckher ther offwer besckēmeda/ men then me
nighe christhen mand haffwer ther aff stoer
fordell oc werdsckyld. Oc er noghen ther o-
ffwer besckēmet/ tha er then besckēmilsa icke

giffwen/ men taghen aff the ting som them
bwrdhe at bekendhe hoss gwd met tack/ loff
oc æræ/ ligherwiiss som the phariseyer waræ
beschēmedhe aff the gerningher som Christus
giordhe aff syn hīmelscke fadhers befaling.
Om hwilcken besckēmilse Christus suo taler
Salig er then som wdi mig icke besckemmis. Mat 11
Oc Paulus till the Corinthier. Men wij (si= 1 Cor 1
gher han) predicke Christum at ware korsfest
iødherne till beschemmelsæ/ oc the Grecker till
eet geckerij/ men dog them baadhe iødher oc
grecker som eræ wdwoldhe/ predicke wij Cri-
stum at ware gwdz magt oc wiissdom.

¶ The presther forthi som i meene att waræ
bandsetthe/ the eræ icke i bandhe icke ere the
heller wierdhe som i sighe/ men retthelige vn
dherwiisthe aff Cristo/ Cristi apostele oc hel-
lighe propheter/ som haffwe them atwaritt/
at ioc edre lighe forløbne oc forsorne christhen
scwldhe forstøre werdhen i syne siisthe daghæ
Oc forthi ware the icke hardenackedhe men
trofasthe oc waraffttige mend/ well widendis
thz som Cristus sagdæ mod falscke prophether
oc lereræ/ for sculdæ kōme oc beredæ antichristi
wey/ oc raaddhe them forthi till waraffttig-
hett/ swo sighendhis.

¶ Then for bliffwer warafftig indtill enden
Mat 18 han wordher ſalig. Framdhelis nar i forſey-
ræ edher ſag ther met/ at i haffwe holdett oc
brwghet i ſame band at føra/ eet rætt chriſte-
ligt ſchick/ oc ſom i ſighe/ them haffwe i band
ſett effther lang paamyndilſæ och chriſthelig
vndherwiiſſning i brodherlig kerlighet/ aff
ſcriffthen met then hellige kirckis atſpørilſæ/
ſamtøcke oc betawilſæ/ forthi the wildhe icke
offwergiffwe wildfarilſæ/ oc omkring faldhæ
till ſandhedtz wey/ oc andhet møghet for bo
dhe i oc eder poett haffue geckelige ſcreffter

¶ Førſt/ om i end haffwe holdett i ſame bād
att føra thette ſchickæ och manering/ hwatt
thaſ Mwnne thett haffwe noghett paa ſig/
nar i haffwe inghen magtt att bandſetthæ/
Och haffdhe i end magtt/ tha haffdhe i platt
inghen ſag. Och haffdhe i haffdt noghen
ſag/ tha ware icke ſame preſther aff eder tro
eller ſamfwnd/ icke haffdhe the heller warit/
men i haffwe theris tro baadhe kaſt och for-
løbett. Eller hwem haffwer noghē tiid hørtt
att Chriſti apoſtelæ bandſetthæ iødher eller
hedninghe ſom aldrig anammedhe Chriſti tro
ther the beſynderlige predickede och lerdhæ.

¶ Swo wele wij dog grandtsche edher atwardsill och paamyndilsæ/ ther i swo kaldhe Thett som i kaldhe een kerlig och salig paamyndilsæ/ thett war icke noghen christhelig atwardsill eller wndherwiisning/ men thett war een farlig och syndig frestilsæ/ mz hwilcken gwd aff syn retferdighe tilladilsæ wilæ prøffwe oc randsage syne om the vare fastæ.

¶ Forthi ther maa tha kettherij ware till/ att the som eræ vdwoldhe kwnne obenbaris blādt edher. Thet war forthi een freestilsæ som saget er/ icke att the schwldhe forladhæ wildfarilse oc komme till sandhett/ men mees att the schwldhe forladhæ sandhett/ och faræ wild mett edher wdi manghe syndige weyæ Nar thett er nw bewiist i manghe maadhæ/ och schall yæremeer om behoff gøris/ att een rætt christhen sandhett findis icke hoess edher Men hoess oss och then hellighe kircke som warit haffwer wdi tro och lerdom retsindig och eensindig fra the hellighe apostelæ oc indtill thenne tiid. Och forthi bwrdhe the prester icke att bandsetthis/ men att loffwis oc prisis nar the som wittighe slaugher haffwe theris gøhyn tillbwdtt/ att the schwldhe edre forgiff I Cor xi

tige raad icke høra Icke er heller bandz magt hoess edher/ men hoess the presther som i band setthe. Icke er heller folckett christett for eder tilhengher/ men kettherssk mett edher och i mett them. Icke era heller the Swermera i Vyborg gwdz kircke som i sighe/ men the ere Satane forsambling/ och een forbandet kircke som nw er klarlighe bewist for alle retsindi ghe lesszera. Och forthi haffwe i hwerckin eff therfwldt Christi eller Pauli exempill i thet the band att føra som i falschelig sighe.

Mat 18 ¶ Forthi Cristus bød att then schwldhe set-
this i band/ som effther christhelig atwardsill wildhe icke lydhe och høra then hellige kircke Men then som edher forsmaaer oc hører icke/ han forsmaaer icke then hellighe kircke/ men helffwedis kircke och forsambling. Paulus
1 Timo 1 desligest bandsetthe ketthera och sandhedtz fiendher och modstandhera/ men thesse prester som i haffwe bandsett/ era icke ketthera/ mē era sandhedtz effther følgera/ mett retsindig tro och meening/ och then hellighe kirckis lydigge och wndherdanighe børn. Thi haffuer wor artichell icke wblwelighe liwghett som edher Poett wblwelighe scriffwer/

men thet ſandelighe fortaldt/ ſom i haffwe w
chriſtelighe oc wrædelighe giordt/ handlet och
brwghet. Oc nar fundamenthet till eder vild
farilſæ/ och ſwmmelighe i thenne meening/
at then ſandhe chriſthen kircke findis alſom-
eniſthe wdi edhert ſamfwnd/ mē er ther dog
icke/ ſom er nw alle widherligtt ther theſſæ
wore geenſwar haffwe laſt met een chriſthe-
lig grantſche. Tha mwæ i nw forſtaa/ at eder
maledidelſæ er een ſand benedidilſæ/ oc eder
band at ware een rætt ſalighet/ ther Chriſtus
hoſſ Joannem ſagdhe/ at hanſſ diſcipele ſcul
dhe offwergaa.

¶ The ſcwllæ (ſigher han) forjaghæ edher Joan 19
fra theris ſamfwnd/ thet er/ the ſcwlle edher
bandſetthe effther theris meening/ ſwo att i
ſcwlle ware theris ſamfwnd vwerdighe. Mē
mod thet hoffmod oc foragt trøſther han thē
hoſſ Matheum oc Lucam oc ſigher ſwo. Sa
lighe eræ i nar mēniſcher hader edher/ forbā Mat 5
dher edher/ oc forfølgher edher/ fraſckillier e Luce 9
dher/ breydher oc foragher edhert naffn till
ondhe for mēniſchins ſøns ſckyld. Glædher
och frøgdher edher/ forthi edher løn er ſtoer
i hēmelin. Ther gwd werdis at giffwe bode
oſſ och edher (om i ellers wele børlighe om-

faldhe ighen till christendoms samfwnd/ ther wij edher ønsche offwer alt) formedels syn søn wor herre Jhesum Christum/ ther for wor sckyld war forbandhett/ spotthett/ oc foragthett/ dog han er welsignett och benedidhet altiid oc ewindelig. Amen.

¶ Ett gott oc nytteligt raad

THet er raadeligt alle gode christne at fly oc scky thesse Lwtheruler/ thett er thesse Lwthersck kettherr som wij nw haffwe fanget her i landene/ oc kalle sig the Euangelische predicanter. Welst forthi/ the ere bandz mēnische/ oc wdelwgte fran alle christhen mēnisckis samfwnd/ indtill suo lenghe the gøre plychtt oc bood met angher och rwelse/ oc taghe orloff aff theris patrone die ffwelen / oc wende sig omkring igen till theris gwd oc sckabere Christum. Man sckall i sandhet widhe/ at the fare met inthet andet end løgen oc herrenschedt/ oc giffwe fattige simpele mēnische thē lerdom som er mod gud /mod then hellige sckrifft / oc mod wor hellige christen tro/ som sanctus Gregorius siger om them/ wdi then bog som kallis Moralia Gregorij/ wdi then v. bog/ oc i thet xi. capitill. Ketthere the haffwe thet for eyedom/ at the blende thet gode iblandt thet onde/ paa

thett att the kwnne beswige them som theris predicken høre/ sagde the altiid wsanningen/ tha bleffue the snart begrebne vdi theris ond sckaff/ swo at the icke kwnne frēme theris willie sagde the oc altid sanningen/ tha ware the icke kettheræ/ men the menge thet gode i blāt thet onde/ met thett gode drage the folckit till sig/ oc mz thet onde beswige the oc forgiffue mange simpele mēnisker/ swo siger han. Mē then megtighe lærfader sanctus Bernardus wdi then bog som han sckriffwer effwer Cantica canticorū siger swo. Kettheræ/ the kwnne icke offwerwinde mett noget gott sckiell/ forti at the thet icke forstaa/ icke wele the och straffis met hellige lerefedris ordt/ forti att the icke welæ tage wed them/ icke welæ the och tage wed god wnderwiissning/ forti at the eræ omkring wende fra gwd/ thet er forsøgtt at the wele heller vdwellie at dø end omkrig wendis igē/ theris ende er fordømilsæ oc theris sidstæ er helffuedis ild/ suo siger han. Dog suo alle gode christne mēnische/ beder for them till gwd/ at han will wndhe them naade oc sind till een god omkring wendilsæ. Men wele the forherdis i theris ondsckaff/ tha bliffuer there løn thz som staar sidst i Pater noster/ thett er Altt ondt Amen Sermone 66

¶ Per d. P. K. M. d. xxxiij

